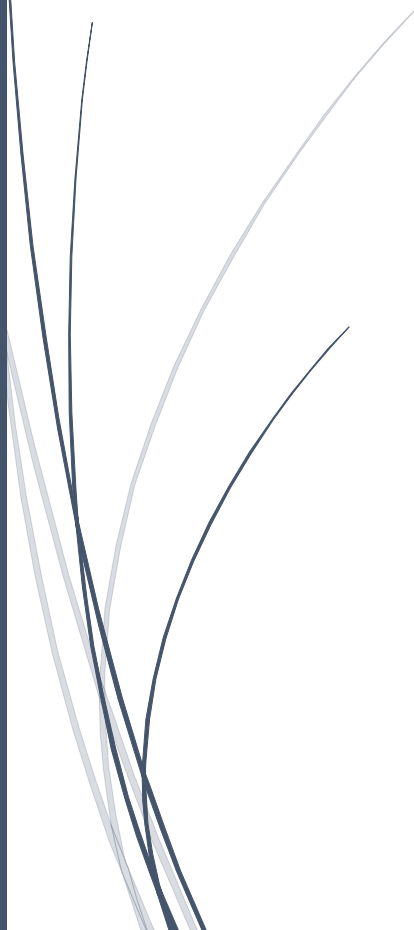

CONSILIUL LOCAL AL MUNICIPIULUI TÂRGU MUREȘ
DIRECȚIA DE ASISTENȚĂ SOCIALĂ TÂRGU MUREȘ

ROMÂNIA – 540015, Târgu Mureș, Str. Gheorghe Doja, nr. 9
Tel.: 0365/430.859, Fax: 0365/882.023, E-mail: registratura.das@tirgumures.ro

**STRATEGIA DE DEZVOLTARE A SERVICIILOR
SOCIALE DIN MUNICIPIUL TÂRGU MUREȘ**

2024-2029

CUPRINS

1. Introducere	3
2. Misiune, scop și obiective, principii și valori	7
2.1 Misiune, scop și obiective ale Instituției.....	7
2.2 Scop și obiective, principii și valori ale Strategiei.....	8
3. Analiza demografică a Municipiului Târgu Mureș	12
4. Scurt istoric al localității Târgu Mureș din punct de vedere administrativ și cultural	21
4.1 Descoperiri arheologice pe teritoriul Municipiului Târgu Mureș.....	21
4.2 Istoria organizării administrative a Municipiului Târgu Mureș de la început până în 1562.....	22
4.3 Istoria dezvoltării administrative a Municipiului Târgu Mureș din 1562 până la compromisul austro-ungar din 1867	24
4.4 Istoria dezvoltării administrative a Municipiului Târgu Mureș din 1867 până la 1918 până la sfârșitul Primului Război Mondial	28
4.5 Istoria dezvoltării administrative a Municipiului Târgu Mureș în perioada interbelică	30
4.6 Istoria dezvoltării administrative a Municipiului Târgu Mureș după cel de-al Doilea Război Mondial.....	32
5. Scurt istoric al domeniului asistenței sociale din Municipiul Târgu Mureș	35
5.1 Istoria dezvoltării sistemului de asistență socială al Municipiului Târgu Mureș din Evul Mediu până la secolul al XVIII-lea	35
5.2 Istoria dezvoltării sistemului de asistență socială al Municipiului Târgu Mureș din secolul al XVIII-lea până la compromisul austro-ungar din 1867.....	39
5.3 Istoria dezvoltării sistemului de asistență socială al Municipiului Târgu Mureș din 1867 până la sfârșitul Primului Război Mondial	45
5.4 Istoria dezvoltării sistemului de asistență socială românesc până la sfârșitul Primului Război Mondial.....	56
5.5 Istoria dezvoltării sistemului de asistență socială al Municipiului Târgu Mureș în perioada interbelică.....	60
5.6 Istoria dezvoltării sistemului de asistență socială al Municipiului Târgu Mureș după cel de-al Doilea Război Mondial până la 1990	66
5.7 Istoria dezvoltării sistemului de asistență socială al Municipiului Târgu Mureș după schimbarea regimului din 1990 până în prezent	67
6. Analiza contextului actual privind domeniul asistenței sociale	72
6.1 Analiza serviciilor sociale furnizate de sectorul public	72
6.2 Analiza serviciilor sociale furnizate de sectorul privat.....	82

6.3 Analiza serviciilor sociale pe cartierele Municipiului Târgu Mureș	92
7. Probleme identificate și propuneri spre viitor	95
7.1 Analiza informațiilor rezultate în urma FG în vederea identificării problemelor.....	97
7.2 Definirea principalelor probleme observate (P1-19)	105
7.3 Recomandări privind soluționarea problemelor.....	107
8. Analiza SWOT privind dezvoltarea serviciilor sociale în Municipiul Târgu Mureș	114
9. Monitorizare și evaluare.....	117
10. Plan operațional privind implementarea strategiei	118
11. Bibliografie	137
12. Referințe legislative și arhivistice	146
13. Surse online.....	150
14. Anexă – Lista figurilor și a tabelor	151

1. INTRODUCERE

Prezenta strategie de dezvoltare a serviciilor sociale din Municipiul Târgu Mureș reprezintă o primă încercare a planificării strategice pe termen lung privind politicile sociale, a contextului furnizării de servicii sociale, precum și dezvoltarea acestora la nivelul Municipiului Târgu Mureș, având în vedere mai multe strategii naționale relevante. Strategia, pe lângă legislația din domeniul asistenței sociale,¹ se bazează pe cadrul strategic național și județean,² ca fundament și pentru dezvoltarea locală, precum și pe Strategia Integrată de Dezvoltare Urbană a Municipiului Târgu Mureș în Context Metropolitan – Orizont 2030.

Totodată evidențiem faptul că pregătirea preliminară a strategiei se bazează pe studiul ”Servicii de analiză demografică și a serviciilor existente în comunitatea locală” realizat în anul 2022 pentru Direcția de Asistență Socială Târgu Mureș și care se constituie ca parte integrantă a acestei strategii.³ Strategia este elaborată de Szabadi Ernő - Loránd, inspector principal din cadrul Biroului Strategii, Programe, Proiecte și Relații cu ONG din subordinea Direcției de Asistență Socială Târgu Mureș și a parcurs un amplu proces de consultare atât în cadrul Direcției de Asistenței Sociale Târgu Mureș, cât și cu instituțiile publice relevante pentru domeniul asistenței sociale al Municipiului Târgu Mureș, precum și ONG-urile cu activitate în domeniul asistenței sociale din Municipiu.

Precizăm că strategia actuală va fi supusă revizuirii la apariția unor strategii naționale și județene în domeniul asistenței sociale sau ori de câte ori situația o va impune, la inițiativa proprie sau la inițiativa altor entități interesate în domeniul asistenței sociale.

Strategiile relevante adoptate în cursul anilor 2021-2022:

- **HG nr. 592/2021** privind aprobarea Strategiei naționale pentru prevenirea și combaterea violenței sexuale ”SINERGIE” 2021-2030 și a Planului de acțiuni pentru implementarea Strategiei naționale pentru prevenirea și combaterea violenței sexuale ”SINERGIE” 2021-2030;

¹ Legea nr. 292/2011 a asistenței sociale, cu modificările și completările ulterioare; Legea 197/2012 privind asigurarea calității în domeniul serviciilor sociale, cu modificările și completările ulterioare.

² Strategia de Dezvoltare a serviciilor sociale în Județul Mureș în domeniul protecției și promovării drepturilor copilului și a persoanelor adulte cu handicap sau aflate la nevoie 2021-2030 aprobată prin H CJ Mureș nr. 145/27.08.2020.

³ <https://dastgmures.ro/wp-content/uploads/2023/02/Servicii-de-analiza-demografica-si-a-serviciilor-sociale-existente-in-comunitatea-locala.pdf>

- **HG. nr. 440/2022** pentru aprobarea Strategiei naționale privind incluziunea socială și reducerea sărăciei pentru perioada 2022-2027;
- **HG nr. 490/2022** pentru aprobarea Strategiei naționale privind drepturile persoanelor cu dizabilități "O Românie echitabilă" 2022-2027;
- **HG nr. 560/2022** privind aprobarea Strategiei de incluziune a cetățenilor români aparținând minorității rome pentru perioada 2022-2027;
- **HG nr. 1491/2022** pentru aprobarea Strategiei naționale privind incluziunea socială a persoanelor fără adăpost pentru perioada 2022-2027;
- **HG nr. 1492/2022** pentru aprobarea Strategiei naționale privind îngrijirea de lungă durată și îmbătrânirea activă pentru perioada 2023-2030;
- **HG nr. 1543/2022** pentru aprobarea Strategiei naționale privind prevenirea instituționalizării persoanelor adulte cu dizabilități și accelerarea procesului de dezinstituționalizare, pentru perioada 2022-2030.

La documentele strategice mai sus enumerate se mai adaugă strategii în domeniile conexe politicii de asistență socială, cu impact asupra incluziunii persoanelor vulnerabile, respectiv strategii în domeniul ocupării, educației, locuirii și a sănătății:

- **HG nr. 417/2015** pentru aprobarea Strategiei privind reducerea părăsirii timpurii a școlii în România;
- Proiectul național de reformă "România Educată" din 06.09.2021;
- **HG nr. 558/2021** privind aprobarea Strategiei naționale pentru ocuparea forței de muncă 2021-2027 și a Planului de acțiuni pe perioada 2021-2027 pentru implementarea Strategiei naționale pentru ocuparea forței de muncă 2021-2027;
- **HG nr. 842/2022** pentru aprobarea Strategiei naționale a locuirii pentru perioada 2022-2050;
- **HG nr. 1004/2023** pentru aprobarea Strategiei naționale de sănătate 2023-2030 și a Planului de acțiuni pentru perioada 2023-2030 în vederea implementării Strategiei naționale de sănătate.

Pe lângă strategiile naționale, în anii 2021-2022 au fost aprobate programe de finanțare rambursabilă/nerambursabilă relevante din punctul de vedere al dezvoltării serviciilor sociale, de care pot beneficia furnizorii de servicii sociale din Municipiul Târgu Mureș, respectiv persoanele vulnerabile din Municipiu:

- Planul Național de Redresare și Reziliență (**PNRR**);
- Programul Incluziune și Demnitate Socială 2021-2027 finanțat din Fondul Social European + (**FSE+**) și Fondul European de Dezvoltare Regională (**FEDR**);
- Programul Sănătate 2021-2027 finanțat din Fondul Social European + (**FSE+**) și Fondul European de Dezvoltare Regională (**FEDR**).

Înainte de a prezenta principalele capitole și subpunctele ale strategiei Municipiului Târgu Mureș privind dezvoltarea serviciilor sociale, considerăm important să definim ”asistența socială” în sine și să detaliem evoluția acesteia la nivel local. Așadar, vă redăm următoarea definiție globală a domeniului/profesiei de asistență socială, care a fost adoptată în iulie 2014 de Adunarea Generală al IFSW (*International Federation of Social Workers*) și de Adunarea Generală al IASSW (*International Association of Schools of Social Work*):⁴

„Asistența socială este o profesie, un domeniu și o disciplină bazată pe practică care promovează schimbarea și dezvoltarea socială, incluziunea socială, totodată împuternicirea și eliberarea oamenilor. Principiile justiției sociale, drepturile omului, responsabilitatea comună și respectul pentru diferențe ocupă un loc central în domeniul asistenței sociale. Înarmată cu teorii din științe umaniste și sociale, dar și cunoștințe locale, asistența socială activează oamenii și sistemele pentru a răspunde provocărilor vieții și pentru a promova bunăstarea generală. Unele părți ale definiției mai sus menționate pot avea o importanță mai mare la nivel național și/sau nivel local.”⁵

Din cele mai sus prezentate reiese clar faptul că asistența socială se ocupă de straturile sociale ale unei regiuni, ale unei localități, precum și de asigurarea, dezvoltarea bunăstării indivizilor din cadrul acestora prin funcționarea diferitelor sisteme (fie ele instituții de stat sau rețele civile). În consecință, pentru a putea analiza în mod semnificativ situația asistenței sociale și a serviciilor sociale pe nivel local, este extrem de important să cunoaștem istoria regiunii și a localității, inclusiv cu comunitățile sale, diversitatea culturală și alte caracteristici specifice zonei în cauză. Fără luarea în considerare a acestor aspecte, ar fi discreditată analiza atât la nivelul actual al straturilor sociale, incluziunea socială, amploarea coeziunii și eventualele discrepante ale acestora, oportunitățile și responsabilitatea de dezvoltare, cât și

⁴ Global Definition of Social Work. Sursă: <http://ifsw.org/get-involved/global-definition-of-social-work/>, Accesat: 11.10.2023, 11:52

⁵ FEHÉR Boróka (trad.): A szociális munka globális definíciója. In: *Esély*, nr. 6, 2014, 96-100 p.

funcționarea sistemelor, instituțiilor de stat și rețelele civile care acționează pentru promovarea bunăstării generale, respectiv provocările, oportunitățile și pericolele legate de funcționarea acestora. Tocmai din aceste motive, considerăm esențial să vă prezentăm pe scurt evoluția istorică a Municipiului Târgu Mureș ca unitate administrativ-teritorială de la începuturi până în prezent, precum aspectele multiculturale ale orașului și serviciile rudimentare legate de domeniul asistenței sociale care s-au acordat în localitate.

2. MISIUNE, SCOP ȘI OBIECTIVE, PRINCIPII ȘI VALORI

2.1 Misiune, scop și obiective ale Instituției

Misiunea Direcției de Asistență Socială Târgu Mureș este aceea ca, prin beneficiile și serviciile sociale de prevenție și de intervenție acordate, să asigure posibilitatea de dezvoltare a capacității indivizilor și a comunității locale aflate în dificultate pentru soluționarea propriilor nevoi sociale, promovarea principiilor de incluziune socială și nu în ultimul rând creșterea calității vieții la nivelul Municipiului Târgu Mureș.

Scop: Îmbunătățirea calității vieții beneficiarilor care nu au posibilitatea de a realiza prin mijloace și eforturi proprii un mod acceptabil și decent de viață.

Obiectivul general al Direcției de Asistență Socială Târgu Mureș este cunoașterea și evaluarea situației sociale a comunității locale, dezvoltarea și îmbunătățirea rețelei de servicii sociale existente în funcție de caracteristicile sociale locale, în vederea identificării măsurilor și acțiunilor necesare pentru a răspunde nevoilor sociale individuale, familiale sau de grup, în scopul prevenirii și depășirii unor situații de dificultate, vulnerabilitate sau dependență, pentru prezervarea autonomiei și protecției persoanei, pentru prevenirea marginalizării și excluziunii sociale dar și creșterea calității vieții.

În cadrul Direcției de Asistență Socială Târgu Mureș, serviciile oferite se adresează acelei părți a comunității care, din cauza condițiilor materiale precare, a lipsei de educație, stării de sănătate, respectiv lipsei unui spațiu locativ nu poate să se susțină singură, să își asigure cele necesare, fiind determinată să apeleze la comunitate, de a cărei implicare este nevoie în rezolvarea problemelor sociale. Aceste servicii se pot concretiza sub forma ajutoarelor materiale, bănești, obținerea unui spațiu locativ, a unui loc de muncă, de hrană caldă sau alimente de bază, care au ca finalitate reintegrarea persoanelor cu probleme sociale, aflate în situații de risc.

Un rol important în procesul de acordare a serviciilor sociale îl are desfășurarea de acțiuni ce vizează prevenirea situațiilor de risc și combaterea acestora prin educarea și informarea adecvată a tinerilor, părinților și familiilor în ansamblul lor.

Din perspectiva funcțională, acordarea serviciilor de asistență socială este concepută ca un sistem de acțiuni specifice, care trebuie să asigure realizarea **obiectivului său major** care, din cauza unor motive de natură economică, fizică, psihică sau socială, nu au posibilitatea să-

și asigure nevoile sociale, să-și dezvolte propriile capacități și competențe pentru integrarea socială.

Obiective specifice:

1. Asigurarea și menținerea unor servicii de calitate adaptate atât nevoilor comunității, cât și standardelor minime de calitate;
2. Îmbunătățirea condițiilor de viață ale persoanelor singure și ale familiilor aflate în situații de dificultate, respectiv prevenirea marginalizării;
3. Instituirea programelor speciale de incluziune socială prin serviciile Adăpostului de Noapte, Centrului de Zi „Rozmarin” și prin diferite programe/proiecte în derulare;
4. Identificarea continuă a nevoilor târgumureșenilor aflați în situații de risc și adaptarea serviciilor oferite prin dezvoltarea, diversificarea acestora;
5. Încurajarea și dezvoltarea parteneriatelor viabile între furnizori de servicii sociale public-public, public-privat, privat-privat;
6. Îmbunătățirea nivelului de informare (inclusiv prin diversificarea posibilităților) a beneficiarilor și a celor interesați asupra tuturor activităților, beneficiilor și serviciilor sociale oferite de Direcția de Asistență Socială Târgu Mureș;
7. Identificarea și atragerea fondurilor nerambursabile pentru realizarea obiectivelor proprii;
8. Realizarea și adaptarea continuă a strategiei de dezvoltare socială a Municipiului Târgu Mureș prin consultarea opiniei publice și prin implicarea actorilor locali în domeniul asistenței sociale;
9. Promovarea activităților, beneficiilor și serviciilor sociale oferite de către Direcția de Asistență Socială Târgu Mureș;
10. Asigurarea creșterii gradului de profesionalism și calificare a personalului.

2.2 Scop și obiective, principii și valori ale Strategiei

Scopul strategiei în primul rând, este stabilirea măsurilor și acțiunilor prioritare pentru următorii cinci ani, în vederea acoperirii nevoilor sociale la nivelul Municipiului Târgu Mureș, prin dezvoltarea serviciilor sociale din subordinea structurii DAS Tg. Mureș, și totodată sprijinirea dezvoltării serviciilor sociale din mediul organizațiilor neguvernamentale. În al

doilea rând se prezintă evoluția serviciilor sociale din istoria Municipiului și situația actuală ale acestora.

Obiectivul general al prezentei strategii este de a continua implementarea măsurilor și acțiunilor sociale pentru garantarea dreptului fiecărei persoane și/sau colectivități aflate într-o situație de nevoie socială, determinată de motive de natură economică, socială, fizică sau psihologică.

Strategia de dezvoltare a serviciilor sociale cuprinde măsuri specifice de îmbunătățire a sistemului de asistență socială pe termen lung, date privind numărul și categoriile de beneficiari, serviciile sociale existente, serviciile sociale propuse pentru a fi înființate, sursele de finanțare, respectând transpunerea în obiective a tuturor factorilor analizați în procesul de realizare și dezvoltare a unui sistem coerent, adaptat nevoilor locale ale Municipiului Târgu Mureș.

Strategia de dezvoltare a serviciilor sociale urmărește și promovarea serviciilor existente, precum și crearea altora noi, pentru acoperirea unor cerințe tot mai mari, pe fondul accentuării gradului de sărăciei.

Strategia se bazează pe respectarea următoarelor **principii și valori**:

- a) **Solidaritatea socială**, potrivit căreia întreaga comunitate participă la sprijinirea persoanelor vulnerabile care necesită suport și măsuri de protecție socială pentru depășirea sau limitarea unor situații de dificultate, în scopul asigurării incluziunii sociale a acestei categorii de populație;
- b) **Subsidiaritatea**, potrivit căreia, în situația în care persoana sau familia nu își poate asigura integral nevoile sociale, intervine colectivitatea locală și structurile ei asociative și, complementar, statul;
- c) **Universalitatea**, potrivit căreia fiecare persoană are dreptul la asistență socială, în condițiile prevăzute de lege;
- d) **Respectarea demnității umane**, potrivit căreia fiecărei persoane îi este garantată dezvoltarea liberă și deplină a personalității, îi sunt respectate statutul individual și social, dreptul la intimitate și protecție împotriva oricărui abuz fizic, psihic, intelectual, politic sau economic;
- e) **Abordarea individuală**, potrivit căreia măsurile de asistență socială trebuie adaptate situației particulare de viață a fiecărui individ; acest principiu ia în considerare caracterul

și cauza unor situații de urgență care pot afecta abilitățile individuale, condiția fizică și mentală, precum și nivelul de integrare socială a persoanei; suportul adresat situației de dificultate individuală constă inclusiv în măsuri de susținere adresate membrilor familiei beneficiarului;

- f) **Parteneriatul**, potrivit căruia autoritățile publice centrale și locale, instituțiile publice și private, organizațiile neguvernamentale, instituțiile de cult recunoscute de lege, precum și membrii comunității stabilesc obiective comune, conlucrează și mobilizează toate resursele necesare pentru asigurarea unor condiții de viață decente și demne pentru persoanele vulnerabile;
- g) **Participarea beneficiarilor**, potrivit căreia beneficiarii participă la formularea și implementarea politicilor cu impact direct asupra lor, la realizarea programelor individualizate de suport social și se implică activ în viața comunității, prin intermediul formelor de asociere sau direct, prin activități voluntare desfășurate în folosul persoanelor vulnerabile;
- h) **Transparența**, potrivit căreia se asigură creșterea gradului de responsabilitate al administrației publice centrale și locale față de cetățean, precum și stimularea participării active a beneficiarilor la procesul de luare a deciziilor;
- i) **Nediscriminarea**, potrivit căreia persoanele vulnerabile beneficiază de măsuri și acțiuni de protecție socială fără restricție sau preferință față de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, categorie socială, opinie, sex ori orientare sexuală, vârstă, apartenență politică, dizabilitate, boală cronică necontagioasă, infectare HIV sau apartenență la o categorie defavorizată;
- j) **Eficacitatea**, potrivit căreia utilizarea resurselor publice are în vedere îndeplinirea obiectivelor programate pentru fiecare dintre activități și obținerea celui mai bun rezultat în raport cu efectul proiectat;
- k) **Eficiența**, potrivit căreia utilizarea resurselor publice are la bază respectarea celui mai bun raport cost-beneficiu;
- l) **Respectarea dreptului la autodeterminare**, potrivit căreia fiecare persoană are dreptul de a face propriile alegeri, indiferent de valorile sale sociale, asigurându-se că aceasta nu amenință drepturile sau interesele legitime ale celorlalți;
- m) **Activizarea**, potrivit căreia măsurile de asistență socială au ca obiectiv final încurajarea ocupării, în scopul integrării/reintegrării sociale și creșterii calității vieții persoanei, și întărirea nucleului familial;

- n) **Caracterul unic** al dreptului la beneficiile de asistență socială, potrivit căruia pentru aceeași nevoie sau situație de risc social se poate acorda un singur beneficiu de același tip;
- o) **Proximitatea**, potrivit căreia serviciile sunt organizate cât mai aproape de beneficiar, pentru facilitarea accesului și menținerea persoanei cât mai mult posibil în propriul mediu de viață;
- p) **Complementaritatea** și abordarea integrată, potrivit căreia, pentru asigurarea întregului potențial de funcționare socială a persoanei ca membru deplin al familiei, comunității și societății, serviciile sociale trebuie corelate cu toate nevoile beneficiarului și acordate integrat cu o gamă largă de măsuri și servicii din domeniul economic, educațional, de sănătate, cultural etc.;
- q) **Concurența și competitivitatea**, potrivit căreia furnizorii de servicii sociale publici și privați trebuie să se preocupe permanent de creșterea calității serviciilor acordate și să beneficieze de tratament egal pe piața serviciilor sociale;
- r) **Egalitatea de șanse**, potrivit căreia beneficiarii, fără niciun fel de discriminare, au acces în mod egal la oportunitățile de împlinire și dezvoltare personală, dar și la măsurile și acțiunile de protecție socială;
- s) **Confidențialitatea**, potrivit căreia, pentru respectarea vieții private, beneficiarii au dreptul la păstrarea confidențialității asupra datelor personale și informațiilor referitoare la viața privată și situația de dificultate în care se află;
- t) **Echitatea**, potrivit căreia toate persoanele care dispun de resurse socioeconomice similare, pentru aceleași tipuri de nevoi, beneficiază de drepturi sociale egale;
- u) **Focalizarea**, potrivit căreia beneficiile de asistență socială și serviciile sociale se adresează celor mai vulnerabile categorii de persoane și se acordă în funcție de veniturile și bunurile acestora;
- v) **Dreptul la liberă alegere a furnizorului de servicii**, potrivit căruia beneficiarul sau reprezentantul legal al acestuia are dreptul de a alege liber dintre furnizorii acreditați.

3. ANALIZA DEMOGRAFICĂ A MUNICIPIULUI TÂRGU MUREȘ

Târgu Mureș (până în 1921 Oșorhei/Mureș Oșorhei, lb. maghiară: Marosvásárhely, lb. germană: Neumarkt sau Neumarkt am Mieresch, lb. latină: Novum Forum Siculorum) este reședința fostului Scaun Mureș (Marosszék), județului Mureș-Turda (Maros-Torda vármegye), a Regiunii Autonome Maghiară (Magyar Autonóm Tartomány), Regiunea Mureș-Autonomă Maghiară (Maros-Magyar Autonóm Tartomány), iar astăzi a județului Mureș (Maros megye) și centrul Zonei Metropolitane Târgu Mureș (Marosvásárhely Metropoliszövezet).

Municipiul Târgu Mureș este situat în zona central-nordică a țării, în centrul Podișului Transilvaniei fiind cuprins între meridianele: 46°31'57.36" latitudine nordică și paralel 24°34'01.56" longitudine vestică. Totodată localitatea este situată la intersecția a trei unități geografice (Câmpia Transilvaniei/Mezőség, Valea Mureșului/Maros-völgye și Valea Nirajului/Nyárádmunte), la aproximativ 320 de metri deasupra nivelului mării. Municipiul acoperă ambele maluri ale râului Mureș (Maros), dar centrul și cea mai mare parte a cartierelor orașului se află pe malul stâng al râului. Din punct de vedere al populației, este al șaisprezecelea oraș ca mărime din România și al șaselea ca mărime din Transilvania.

Analizele privind structura socio-demografică se bazează pe prelucrarea și interpretarea datelor statistice oficiale, respectiv: Baza de date Tempo On-line, INSSE;⁶ Recensământul populației și locuințelor 2021;⁷ Varga E. Árpád: Maros megye településeinek etnikai adatai (1850-1992)⁸ și informații din sursa „Elaborarea strategiilor de integrare a comunităților marginalizate”.⁹

Având în vedere datele existente la nivel de localitate, mai exact, luând în calcul absența informațiilor la nivel de cartiere ale Municipiului, prezentăm în continuare analiza demografică generală la nivel de Târgu Mureș.

⁶ Sursă: <http://statistici.insse.ro:8077/tempo-online/#/pages/tables/insse-table> (POP107D, POP108D, POP201D, POP206D, POP307A, POP308A, SCL109D, SAN104B, FOM104D, SOM101E), Accesat: 17.10.2023, 09:08

⁷ Sursă: <https://www.recensamantromania.ro/>, Accesat: 17.10.2023, 12:23

⁸ VARGA E. ÁRPÁD: *Erdély etnikai és felekezeti statisztikája. I. Kovászna, Hargita és Maros megye. Népszámlálási adatok 1850–1992 között. Miercurea Ciuc, Editura Pro-Print, 1998, 596 p.*

⁹ Sursă:

<https://documents1.worldbank.org/curated/en/438071468095641000/pdf/882450WP0v30P1030TgMures0Valea0Rece.pdf>, Accesat: 17.10.2023, 14:31

Populația Municipiului Târgu Mureș a avut o creștere echilibrată începând din 1850 până la Al Doilea Război Mondial.¹⁰ După o scădere bruscă din cauza războiului, populația a cunoscut o creștere rapidă, dar relativ stabilă până în 1948. Începând cu urbanizarea forțată a Municipiului, în concordanță cu politicile naționale socialiste, populația Târgu Mureșului a crescut cu aproximativ 342,69% (114.173 persoane) până la anul 1992, comparativ cu 1948. Din 2002 până în prezent populația localității s-a restrâns aproximativ cu 28,02% (45.183 persoane).

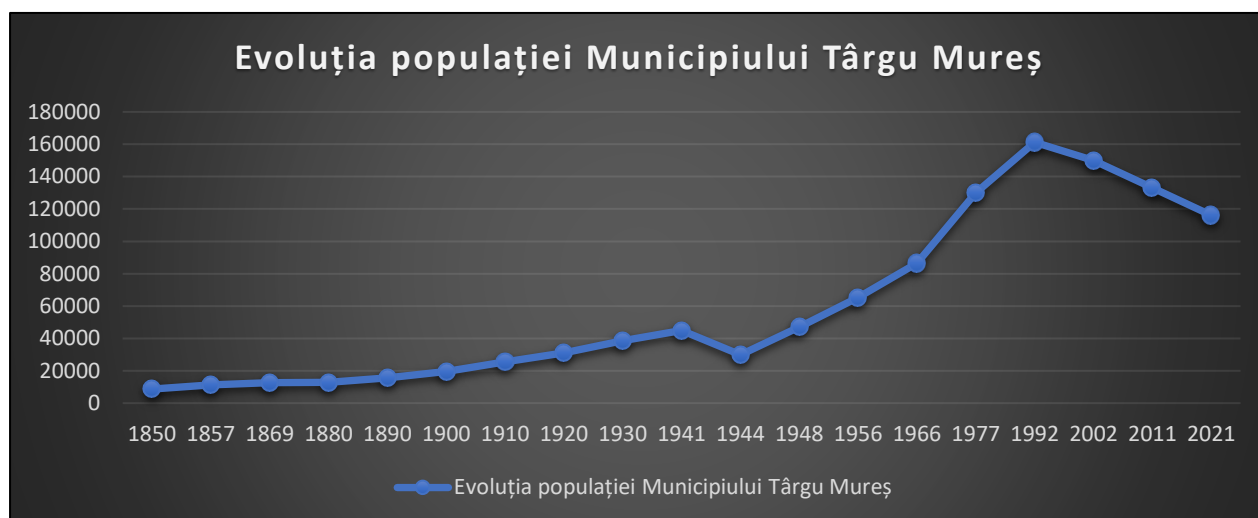

Figura 1. Evoluția populației Municipiului Târgu Mureș

La nivelul anului 2022, 13,22%% din populație este reprezentată de minori sub 14 ani. Se observă că aceasta a fluctuat pe parcursul perioadei 2002-2022 în jurul valorii de 13,39%, având la momentul actual valoarea minimă a ultimilor zece ani. Populația din categoria 15-54 ani, deși s-a redus cu aproximativ 10,5% din 2002, este în ușoară creștere față de anul 2021 cu 0,02 puncte procentuale fiind situată la 53,94%. Populația din categoria 55-64 ani a cunoscut o creștere de 1,11%, până la valoarea maximă de 15,08% raportat la valoarea din 2011, reducându-se până în 2022 cu 2,71%, până la valoarea de 12,37%. De menționat este creșterea categoriei de populație 65+, aceasta fiind una constantă din 2002 până în prezent, în total reprezentând mai mult de 20% (20,47%) în anul 2022, aproximativ dublând procentul de atunci (10,29%).

¹⁰ Pe teritoriul Ungariei și al Transilvaniei, după primul recensământ din 1784-1787, o nouă recenzie oficială și generală a avut loc în 1850, în special din cauza restructurarea politico-administrativă a Monarhiei. VARGA E. Árpád: *Recensăminte ale populației pe teritoriul Transilvaniei, în perioada 1850-1910*. In: (coord. ROTARIU Traian, SEMENIUC Maria, MEZEI Elemér): *Recensământul din 1910 Transilvania*. București, Editura Staff, 1999, 693-712 p. (Studia censuaria Transsilvanica)

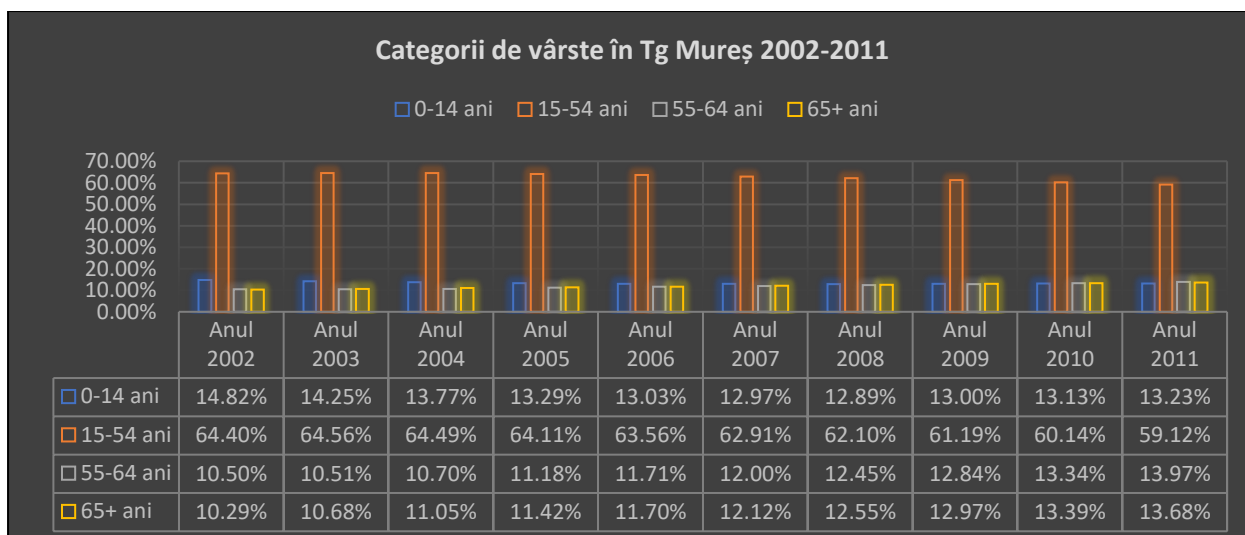

Figura 2. Evoluția populației Municipiului Târgu Mureș pe categorii de vârstă (2002-2011)

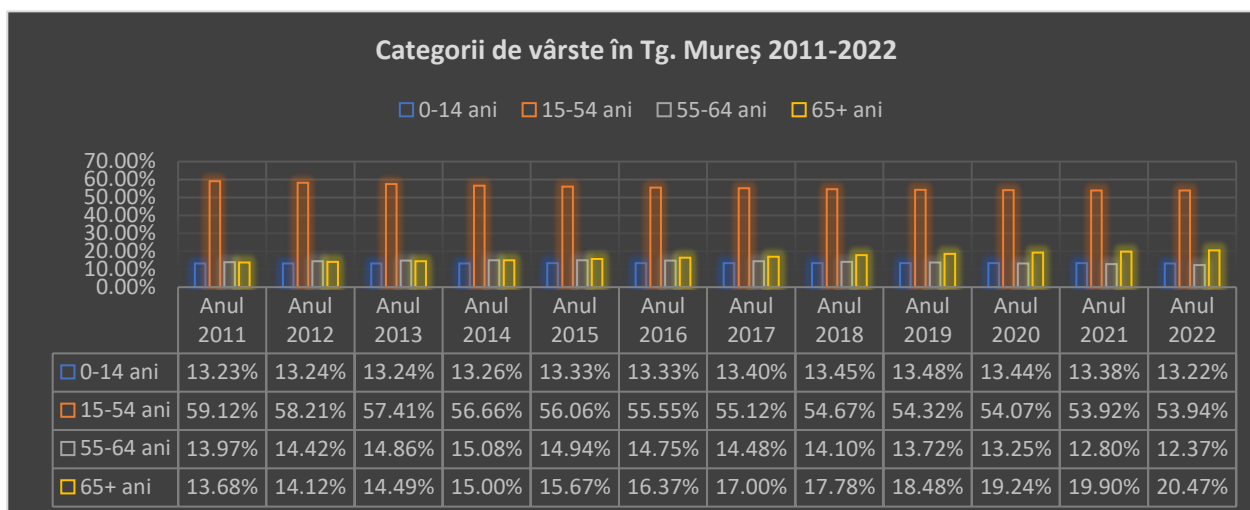

Figura 3. Evoluția populației Municipiului Târgu Mureș pe categorii de vârstă (2011-2021)

Structura pe categorii de vârstă a populației Municipiului Târgu Mureș reflectă în perioada 2002-2022 un proces continuu de îmbătrânire demografică, determinat de reducerea natalității, dar în mod specific de creșterea ponderii populației vârstnice observabilă în graficele de mai sus.

Natalitatea la nivelul Municipiului în anul 2021 era cu 1,22% mai mică raportat la cea de la nivelul județului Mureș. În perioada 2002-2021 aceasta a fluctuat în jurul valorii de 8,97%, înregistrând cel mai mic nivel în 2021 (7,63%) și nedepășind valoarea de 10,20% (înregistrată în anul 2009). Mortalitatea la nivelul Municipiului Târgu Mureș a urmat o traiectorie sinusoidală în jurul valorii medii de 9,33% până la nivelul anului 2019, urmând o creștere de 3,5% în perioada 2020-2021 (2,16% în 2020 și 1,37% în 2021). Comparativ, la

nivel de județ, mortalitatea urma un trend ascendent începând cu anul 2017. În medie, rata mortalității a fost totuși mai mică în Municipiul Târgu Mureș cu aproximativ 2,25% comparativ cu cea de la nivelul județului Mureș.

În ceea ce privește mișcarea migratoare a populației, este de observat faptul că în medie plecările cu domiciliul, indiferent de destinație sunt cu aproximativ 5 puncte (%) peste cel al stabilirilor cu domiciliul pe parcursul ultimilor 20 de ani, comparativ cu cele la nivel de județ. Minimul stabilirilor a fost înregistrat în anul 2005 (7,4%), maximul fiind înregistrat în anul 2010 (13,1%). Comparativ, minimul plecărilor a fost înregistrat în anul 2011 (13,3%), maximul fiind de 18,4% în 2010. Diferența cea mai mare dintre plecări și sosiri a fost înregistrată în anul 2004 (8,9% în favoarea plecărilor).

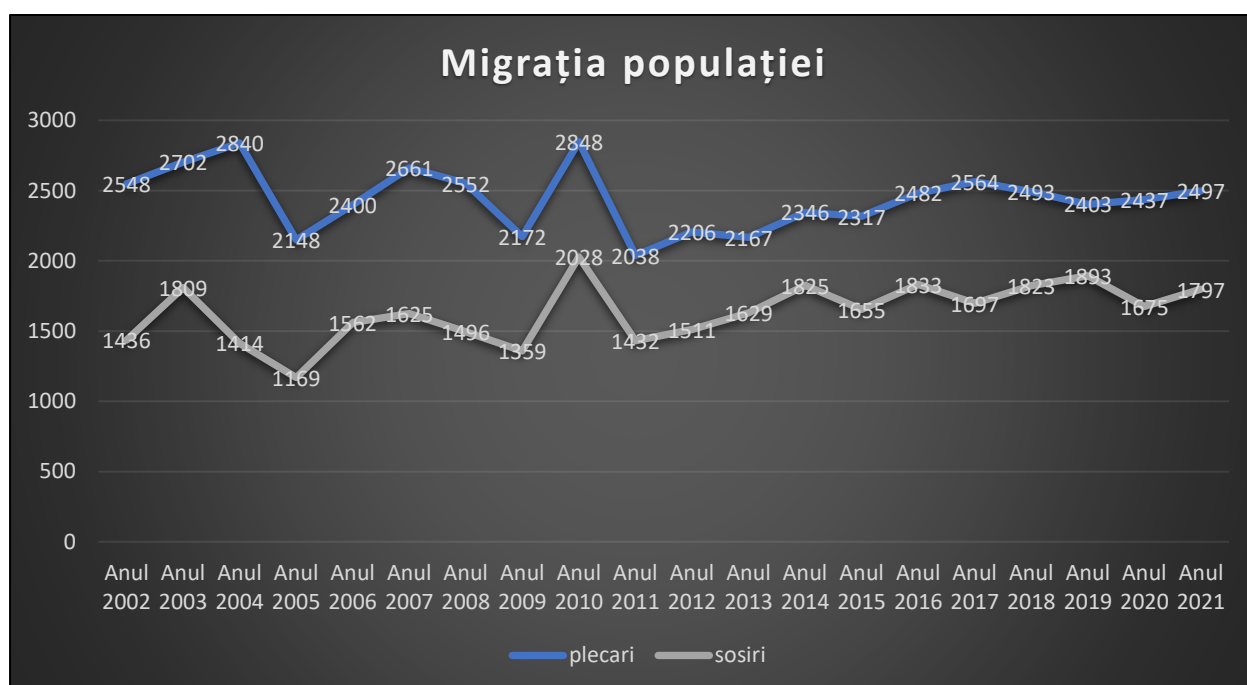

Figura 4. Migrația populației la Nivelul Municipiului Târgu Mureș

Un aspect important de menționat, observabil din tabelul de mai sus este că numărul maxim al stabilirilor (2028 persoane) pe perioada menționată, este mai mic decât numărul minim al plecărilor (2038 persoane) din aceeași perioadă.

Din totalul populației la nivelul anului 2022, 67.635 (46,97% din total) persoane erau de sex masculin și 76.374 de sex feminin (53,03% din total). Gradul de feminizare al populației municipiului este observabil accentuat, comparativ cu situația la nivel de județ unde procentele sunt într-un relativ echilibru.

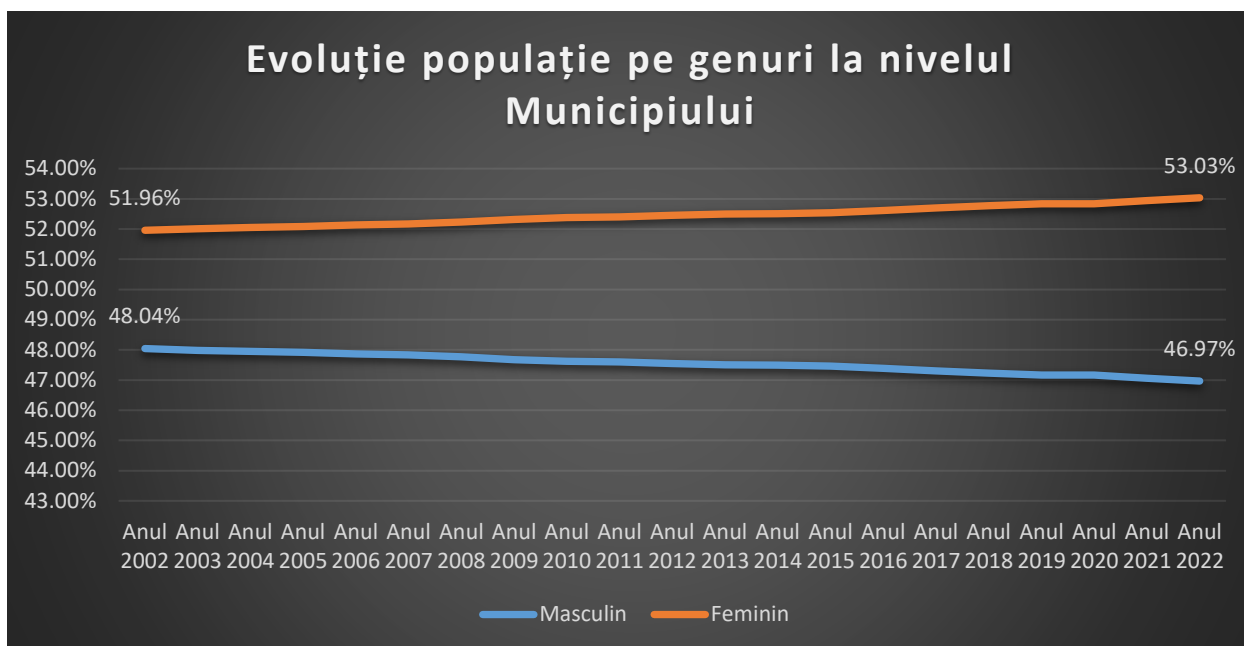

Figura 5. Evoluția pe genuri a populației la nivelul Municipiului Târgu Mureș

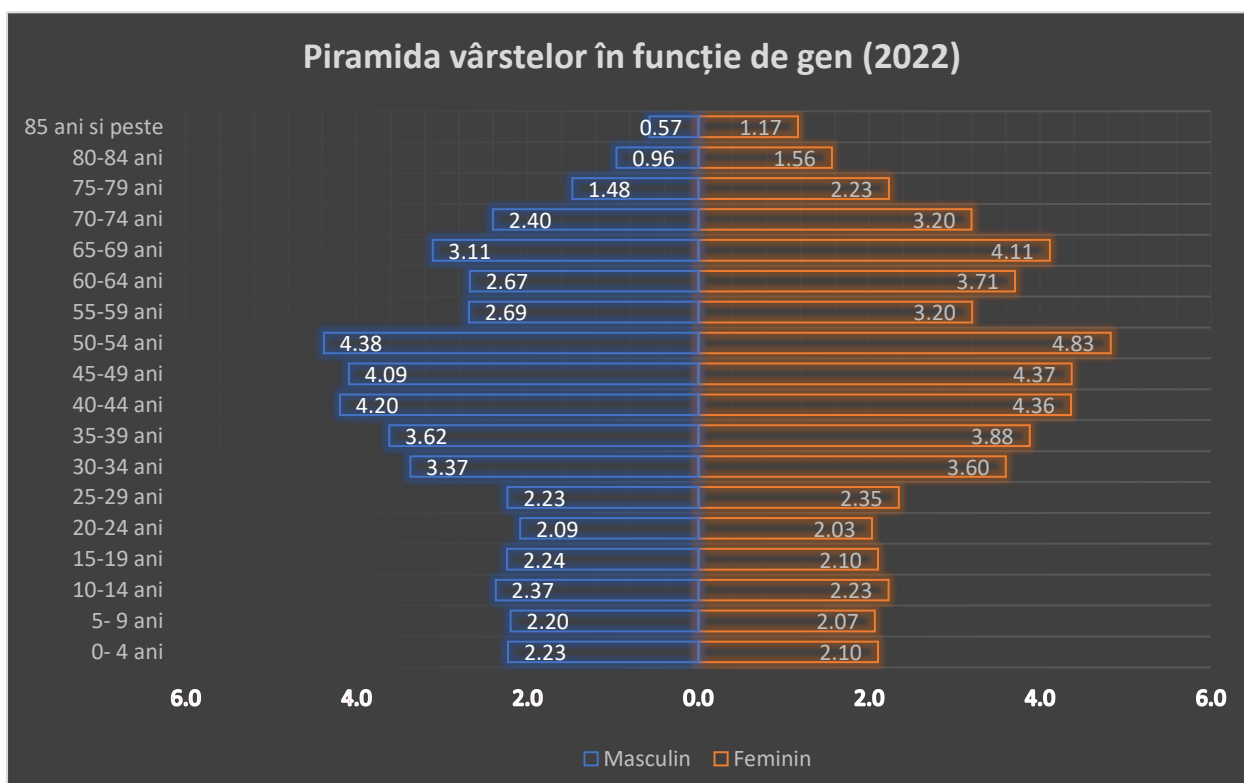

Figura 6. Piramida vârstelor în funcție de gen exprimate în procente

Conform recensământului din 2021, populația Municipiului este în scădere față de cel din 2011, când se înregistraseră 133.124 locuitori. Structura populației pe etnii, în ce privește populația stabilă (116.033 persoane) relevă ponderi importante ale populației de etnie declarată română (45,89%), maghiară (34,99%), romă (2,48%) germană (0,10%) și alte etnii (0,23%). Pentru aproximativ 16,31% din populație, apartenența etnică nu este cunoscută.

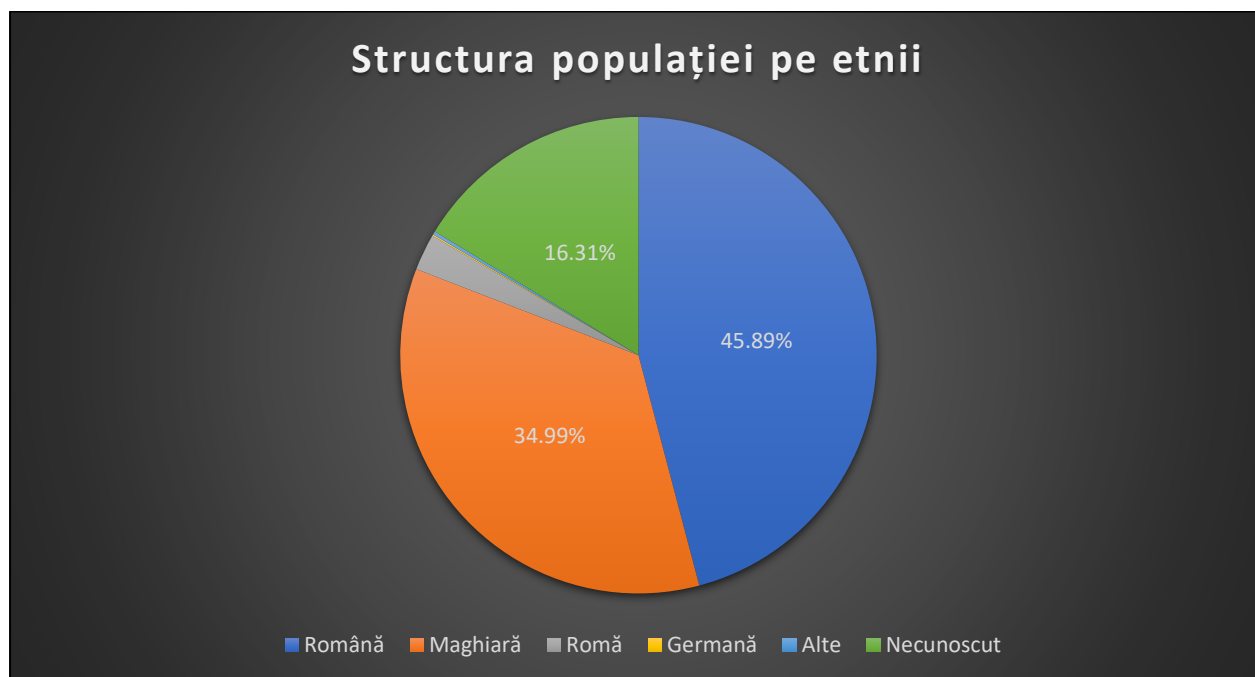

Figura 7. Structura populației Municipiului Târgu Mureș pe etnii

La nivelul anului 2019, conform celor mai recente date disponibile ale INS, în Municipiul Târgu Mureș ponderea absolvenților unei forme de învățământ liceal, era de 29,52%, în scădere față de media perioadei 2014-2018, la fel ca ponderea absolvenților universitari era de 38%, în scădere. Ponderea absolvenților de învățământ gimnazial era de 20,43%, însă în creștere, față de media aceleiași perioade. Raportat la categoria absolvenților unei forme de învățământ profesional, ponderea era în creștere raportat la media perioadei 2014-2018, urcând la 3,72%, în timp ce pentru învățământul postliceal și de maiștri, absolvenții mai reprezentau doar 8,02%, în scădere cu 1,38 procente față de medie.

În ceea ce privește serviciile de sănătate oferite la nivelul Municipiului Târgu Mureș, este de menționat că procentul medicilor ce lucrează la stat s-a diminuat cu aproximativ 15 unități pe parcursul anilor 2003-2020 de la 95,28% la aproximativ 80,79%. De asemenea, este de menționat faptul că, în ceea ce privește reprezentativitatea la nivel de județ a medicilor din

Târgu Mureș, aceasta a crescut cu aproximativ 10 unități procentuale (de la 70,91% la 80,36% pe parcursul aceleiași perioade). În ceea ce privește medicii de familie, se observă un trend similar, dar mai accentuat, raportat la procente de reprezentativitate. Procentul medicilor de familie se reduce de la 61,54% în 2003 la 47,34% în 2020, iar din totalul medicilor de familie la nivel de județ, procentul medicilor de familie din Târgu Mureș se majorează cu aproximativ 18 puncte procentuale (de la 78 de persoane în 2003 la 169 în 2020). În ceea ce privește personalul sanitar mediu din mediul privat se observă creștere fluctuantă până în anul 2015 pentru ca după această dată creșterea să ajungă la maximum de 25,9%, la nivel de județ (de la 6,69% în anul 2003), comparativ cu fluctuația personalului din aceeași categorie la nivelul Municipiului Târgu Mureș, care nu depășește valoarea maximă atinsă în 2013 de 72,69% din totalul acestei categorii la nivel de județ.

În ceea ce privește forța de muncă la nivelul Municipiului Târgu Mureș este de menționat că aceasta reprezintă în medie, pe parcursul anilor 2002-2020, aproximativ 46,6% din totalul forței de muncă la nivel de județ, minimum fiind de aproximativ 42% în anul 2003 cu un maxim de aproximativ 49% în anul 2015. În timp ce procentul populației active raportat la populația totală a localității Târgu Mureș pe parcursul perioadei 2002-2020 este de 37,83% cu un minim de 34,2% în 2003 și un maxim de 42,61% în 2020, la nivel de județ media se situează în jurul valorii de 20,77%, cu un minim de 19% în anul 2011. Luând în calcul doar populația aptă de muncă (15-64 ani) procentele se situează în medie pe parcursul anilor la 52,3% și un maxim de 63,3% în anul 2020.

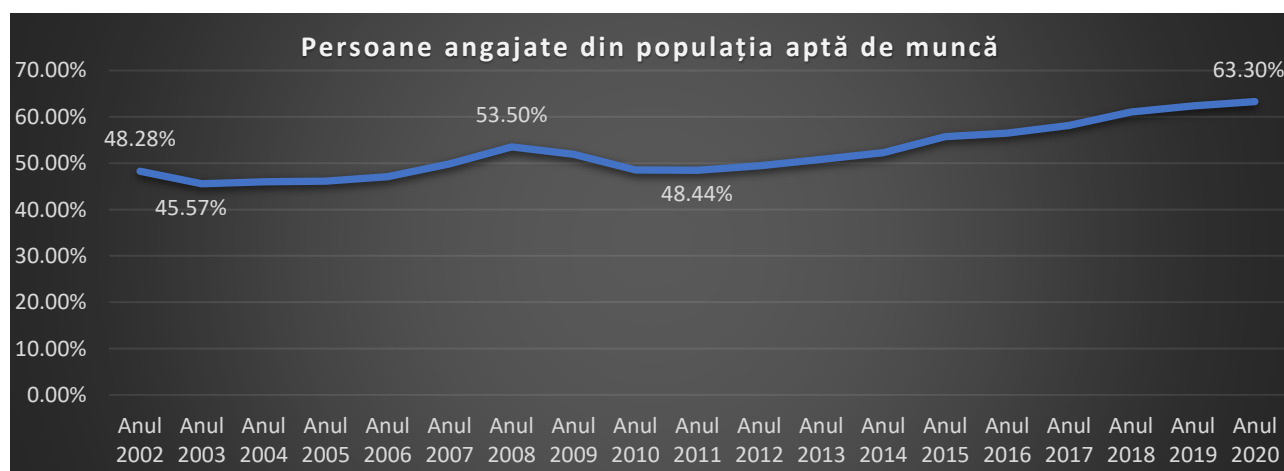

Figura 8. Procentul persoanelor angajate din totalul populației apte de muncă

Raportat la numărul șomerilor înregistrați, procentul acestora este în descreștere comparativ cu anul 2010, atât la nivel de județ cât și la nivelul Municipiului (primul an cu informații publice raportat la acest aspect) de la 3,27% în 2010, respectiv 0,88% în 2021 (la nivelul județului) și de la aproximativ 2% (2010) la aproximativ 0,2% (2021) la nivelul Municipiului Târgu Mureș. Raportat la populația activă (15-64 ani) a Municipiului procentul șomerilor înregistrați pe genuri s-a redus de la 1,3% (populație de gen masculin) la 0,14% în intervalul 2010-2021 iar cea de gen feminin de la 1,41% (2010) la 0,18% (2021).

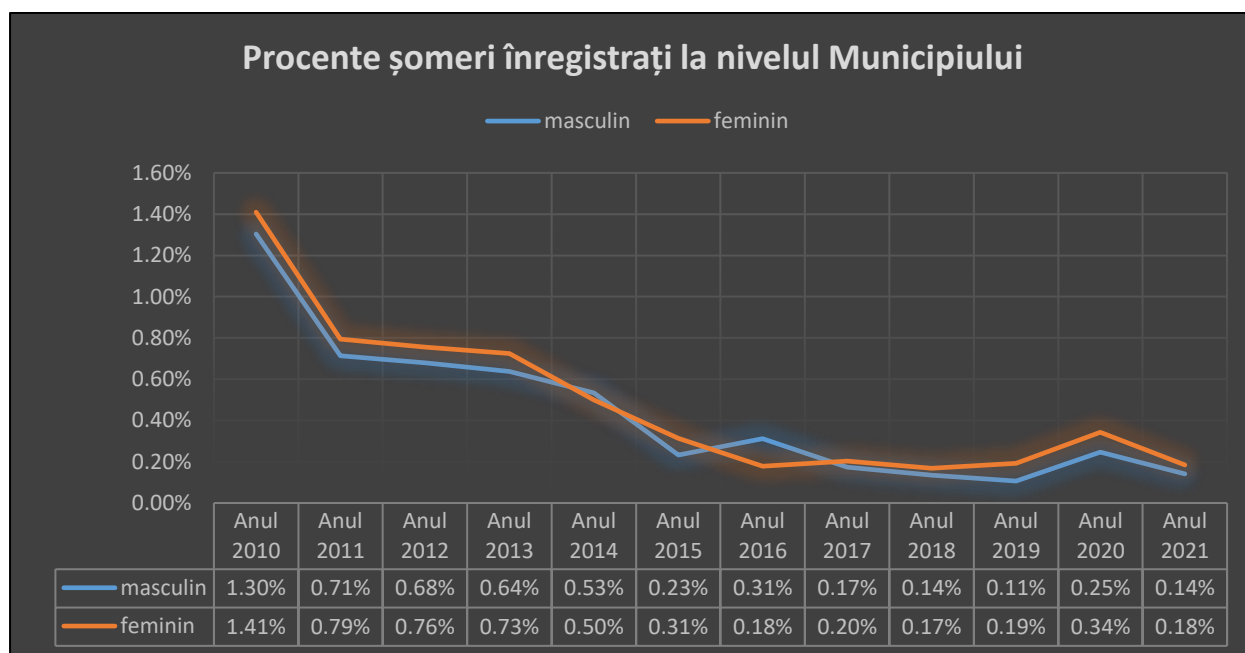

Figura 9. Evoluția numărului șomerilor înregistrați pe genuri din populația aptă de muncă la nivelul Municipiului Târgu Mureș

Conform ultimelor informații publice, persoanele marginalizate aparțin în mare parte următoarelor zone urbane marginalizate:¹¹

ZUM1 (Băneasa - Mureșeni - Ady Endre) cu o populație de 782 de locuitori dintre care 265 de persoane s-au declarat de etnie romă. Conform mapelor de recensământ RLP 2011-2021, în ZUM 1 există 239 de gospodării și 261 de locuințe convenționale. ZUM 1 este validată prin suprapunerea exactă pe sectoarele de recensământ 1143280035, 1143280036 și 1143280478 identificate ca fiind marginalizate în Atlasul Zonelor Urbane Marginalizate (condiția a).

¹¹ În continuare: ZUM

ZUM 2 (Valea Rece) cu o populație de 2.180 de locuitori dintre care 550 de persoane s-au declarat de etnie romă. ZUM 2 are 424 de gospodării și 421 de locuințe convenționale. ZUM 2 este validată prin suprapunerea exactă pe sectoarele de recensământ 1143280194 și 1143280208 identificate ca fiind marginalizate în Atlasul Zonelor Urbane Marginalizate (condiția a).

ZUM 3 (Str. 8 Martie) cu o populație de 270 de locuitori dintre care 49 de persoane s-au declarat de etnie romă. ZUM 3 are 122 de gospodării și 79 de locuințe convenționale. ZUM 3 este validată prin suprapunerea exactă pe sectorul de recensământ 1143280048 identificat ca fiind marginalizat în Atlasul Zonelor Urbane Marginalizate (condiția a).

ZUM 4 (Str. Cugir) cu o populație de 201 de locuitori dintre care 7 de persoane s-au declarat de etnie non-romă. ZUM 4 are 85 de gospodării și 95 de locuințe convenționale. ZUM 4 este validată prin suprapunerea exactă pe sectorul de recensământ 1143280019 identificat ca fiind marginalizat în Atlasul Zonelor Urbane Marginalizate (condiția a).

ZUM 5 (Remetea) cu o populație de 815 locuitori dintre care 196 de persoane s-au declarat de etnie romă. ZUM 5 are 59 de gospodării și 69 de locuințe convenționale. ZUM 5 este validată prin suprapunerea exactă pe sectorul de recensământ 1143460004 identificat ca fiind marginalizat în Atlasul Zonelor Urbane Marginalizate (condiția a).

ZUM 6 (Dealului) are o populație de 851 de locuitori dintre care 377 de persoane s-au declarat de etnie romă. ZUM Dealului este validată și declarată comunitate roma.

Totodată evidențiem existența așezărilor informale pe malul Mureșului pe lângă podul de pe str. Barajului, care are o populație aproximativă de 74 de locuitori.

4. SCURT ISTORIC AL LOCALITĂȚII TÂRGU MUREȘ DIN PUNCT DE VEDERE ADMINISTRATIV ȘI CULTURAL

4.1 Descoperiri arheologice pe teritoriul Municipiului Târgu Mureș

Pe teritoriul Municipiului Târgu Mureș existau așezări umane deja și în vremuri preistorice, ceea ce se datorează probabil apropierea râului Mureș și a pădurilor uriașe de conifere și fagi de pe dealuri din împrejurime.¹² În ceea ce privește reședința populației (Cultura Criș/Körös/Starčevo) care locuia în zona Municipiului Târgu Mureș, mai precis în zona Cetății medievale¹³ și zona fostei Universității „Petru Maior” (strada Nicolae Iorga nr. 1),¹⁴ cele mai vechi dovezi arheologice care au fost descoperite provin din perioada neolitică timpurie, de la mijlocul mileniului VII î.Hr. până la mijlocul mileniului VI î.Hr.¹⁵ În zona Pieței Unirii de astăzi au fost descoperite rămășițele unui sat (Cultura Ariușd/Erősd) din epoca cuprului,¹⁶ mai precis de la mijlocul mileniului al V-lea î.Hr. până în prima treime a mileniului al IV-lea î.Hr.¹⁷ S-a descoperit un mic sat în vecinătatea Bisericii din Cetate (Cultura Coțofeni) și rămășițele a două mari așezări din a doua jumătate a mileniului al III-lea î.Hr.,¹⁸ una în zona fostei fabrica de cărămidă Sângeorgiu de Mureș,¹⁹ cealaltă în vecinătatea vechiului hipodrom.²⁰ În vecinătatea Universității „Petru Maior” de astăzi au fost găsite artefacte din epoca bronzului (Cultura Schneckenberg) - la începutul mileniului al II-lea î.Hr. -, respectiv o așezare de amploare (Cultura Wientenberg) în zona Cetății și încă una lângă drumul care duce la Budiu Mic, într-un loc numit „Dombkanyar” la mijlocul mileniului II î.Hr.²¹ În zona Cetății a fost

¹² ZÁGONI Balázs: *Kincses Képeskönyv – Marosvásárhely*. Marosvásárhely, Koinónia kiadó, 2008, 4 p.

¹³ BOGDAN Alexandru: Date noi privind ansamblul cetății din Târgu Mureș. In: *Studii și Materiale*. Tg. Mureș, 1967, 79-90 p; RUSU Adrian Andrei: *Investigări ale culturii materiale medievale din Transilvania*. Cluj Napoca, Ed. Mega, 2008, 260 p; SOÓS Zoltán: A marosvásárhelyi vár építéstörténete (Istoria construcției cetății târgumureșene). In: (ed. PÁL-ANTAL Sándor, SZABÓ Miklós) *Marosvásárhely történetéből (Din istoria Târgu Mureșului)*. Marosvásárhely, Mentor Kiadó, 1999, 91–107 p; SEBESTYÉN Mihály: *Időtár I. Marosvásárhely történeti kronológiája a kezdetektől 1848-ig*. Marosvásárhely, Mentor kiadó, 2009, 11 p.

¹⁴ BERECKI Sándor, HÁGÓ Attila Nándor: A neolithic settlement from Târgu Mureș. II. The courtyard of the university. In: *Marisia*, vol. 2, 2020, 19-30 p.

¹⁵ BOGDAN *ibidem*, 1967, 79-90 p; RUSU *ibidem*, 2008, 260 p; SOÓS *ibidem*, 1999, 91-107 p; SEBESTYÉN *ibidem*, 2009, 11 p.

¹⁶ BERECKI Sándor, SZTÁNCSUJ Sándor József: A copper age settlement from Târgu Mureș. Aspects of chronology and relations of the Ariușd culture. In: *Marisia*, vol. XXXI, 2011, 49-72 p.

¹⁷ KOVÁCS István: A marosvásárhelyi őskori telep, skytha- és népvándorlaskori temető. In: *Dolgozatok az Erdélyi Múzeum érem- és régiségtárából*, vol. 6, nr. 2, 1915, 226–299 p.

¹⁸ BOGDAN *ibidem*, 1967, 79-90 p.

¹⁹ VLASSA Nicolae: Cercetări arheologice în regiunile Mureș - Autonomă Maghiară și Cluj. In: *ActaMN*, vol. 2, nr. 6a, 1965, 22 p.

²⁰ LAZĂR Valeriu: Cultura Coțofeni în județul Mureș (I), Istoricul cercetării așezărilor. In: *Marisia*, vol. V, 1975, 29-41 p.

²¹ BOGDAN *ibidem*, 1967, 79-90 p; RUSU *ibidem*, 2008, 260 p; SOÓS *ibidem*, 1999, 91-107 p.

descoperită o așezare timpurie din epoca fierului (Cultura Gâva/Gáva) - perioada între secolele XI-VIII î.Hr.²² În vecinătatea Pieței Unirii de astăzi și a gării CFR de astăzi s-a descoperit un cimitir mixt scit și trac din perioada secolului al VI-lea î.Hr.²³ Totodată în zona orașului s-a găsit și un tezaur de monede dacice, datat la mijlocul secolului al IV-lea î.Hr, din epoca târzie a fierului. În curtea Școlii Primare „Bernády György” de astăzi s-au găsit descoperiri celtice din perioada secolului al III-lea î.Hr.²⁴ A fost descoperit un tezaur de monede din perioada Republicii Romane (republicana) din intervalul anilor 185-85 î.Hr. S-a descoperit o așezare dacică lângă drumul care duce la Budiu Mic, într-un loc numit „Dombkanyar” și în zona fostei fabrici de cărămidă Sângeorgiu de Mureș din perioada secolului I î.Hr. și secolul I d.Hr.²⁵ În zona Cetății au fost găsite rămășițe ale unei mici așezări romane din secolul al III-lea d.Hr.²⁶ S-a descoperit un cimitir de goți (Cultura Sântana de Mureș/Marosszentanna) cu opt morminte în Piața Unirii de astăzi,²⁷ un mormânt în zona fostei fabrici de cărămidă Sângeorgiu de Mureș,²⁸ precum și o mică așezare în zona Cetății din secolul al IV-lea d.H. În zona fostei fabrici de cărămidă Sângeorgiu de Mureș a fost descoperită o așezare din epoca migrației,²⁹ mai precis din perioada secolelor IV-VI d.Hr. Totodată s-a descoperit un cimitir în Piața Unirii de astăzi din epoca migrației,³⁰ mai precis din perioada secolului al VI-lea d.Hr. Nu în ultimul rând trebuie evidențiate descoperirile urmelor unei așezări slave târzii în zona fostei fabrici de cărămidă Sângeorgiu de Mureș din perioada secolelor VIII-IX d.Hr.³¹

4.2 Istoria organizării administrative Municipiului Târgu Mureș de la început până în 1562

Prima așezare, care poate fi considerată de fapt predecesorul Târgu Mureșului de astăzi, datează aproximativ din secolele IX-X. Cercetările arheologice referitoare la secolul al XI-lea confirmă existența unei așezări în zona Cetății.³² Mai mult, în 2001 arheologii au descoperit

²² BOGDAN *ibidem*, 1967, 79-90 p; RUSU *ibidem*, 2008, 260 p; SOÓS *ibidem*, 1999, 91-107 p.

²³ KOVÁCS *ibidem*, 1915, 226-299 p.

²⁴ BERECKI Sándor: Two la tène bronze discs from Târgu Mureș, Transylvania. In: Marisia, vol. XXX, 2010, 69-76 p.

²⁵ VLASSA *ibidem*, 1965, 22 p.

²⁶ BOGDAN *ibidem*, 1967, 79-90 p; RUSU *ibidem*, 2008, 260 p; SOÓS *ibidem*, 1999, 91-107 p.

²⁷ KOVÁCS *ibidem*, 1915, 226-299 p.

²⁸ VLASSA *ibidem*, 1965, 22 p.

²⁹ VLASSA *ibidem*, 1965, 22 p.

³⁰ KOVÁCS *ibidem*, 1915, 226-299 p.

³¹ VLASSA *ibidem*, 1965, 22 p.

³² BOGDAN *ibidem*, 1967, 79-90 p; RUSU *ibidem*, 2008, 260 p; SOÓS *ibidem*, 1999, 91-107 p.

urme ale unei așezări timpurii din secolul XI-XII în zona Cetății, care include un cimitir din epoca Árpád pe latura de sud a bisericii cetății, ale cărui urme au fost descoperite de arheologul Alexandru Bogdan în 1967, dar existența lui a putut fi confirmată abia după 2001 în timpul unor noi cercetări. S-au găsit rămășițe ceramice contemporane în cantități mari, din care se pot distinge mai multe faze de dezvoltare ale așezării. Acestea pot fi cu siguranță legate de cultura maghiară, care pe lângă dovezi arheologice s-a confirmat inclusiv cu date lingvistice de către Benkő Lóránd.³³

În a doua jumătate a secolului al XII-lea, secuii proveniți din zona Bratislavei s-au stabilit în viitorul Scaunul Mureș,³⁴ deodată și în zona viitoarei localității Székelyvásárhely.³⁵ Secuții au preluat o rețea de așezări deja consacrată, care până atunci aparținea probabil comitatului Turda, din care conform presupunerilor, viitorul Scaunul Mureș a fost dezlipit.³⁶ Sándor Pál-Antal,³⁷ înainte de începerea cercetărilor arheologice din 2001, considera că așezarea s-a format la sfârșitul secolului al XII-lea. Totodată, presupune că prefixul „Székely”³⁸ al numelui așezării a fost împrumutată de la localitatea *Székelyfalva* (azi parte a cartierului rezidențial Unirii), din care așezarea cu târg a devenit independentă. În 1947, istoricul Benkő Lóránd considera că populația secuiască care s-a mutat în zonă, numeric era în minoritate în comparație cu maghiari, dar deoarece aceștia asigurau conducerea regiunii, orașul a fost numit Székelyvásárhely. Conform dovezii arheologice descoperite (s-a găsit o monedă din epoca Árpád de pe vremea regelui Ladislau al IV-lea), orașul Târgu Mureș exista cu siguranță în 1270 sub denumirea de Székelyvásárhely în cadrul Regatului Ungariei.³⁹ În 1323, Târgu Mureș este menționată ca *Novum Forum Siculorum* pe lista dijmelor papale, după ce preotul Bisericii Sf.

³³ SEBESTYÉN *ibidem*, 2009, 12-13 p.

³⁴ RÁCZ Tibor Ákos: Háromszék első magyar telepesei és a határvédelem. In: *Erdélyi Múzeum*, vol. LXV, nr. 1-2. Kolozsvár, Erdélyi Múzeum Egyesület kiadása, 2003, 1-2 p.

³⁵ Pe limba română ”Târgul Secuiesc” (a nu se confunda cu Târgul Secuiesc de azi din județul Covasna). Din 29.04.1616 redenumit Marosvásárhely / Târgu Mureș. PÁL-ANTAL Sándor: *Visszapillantás Marosvásárhely múltjára. Marosvásárhely vízellátás-története*. Marosvásárhely, Mentor Kiadó, 2018, 13-24 p.

³⁶ Scaunele secuiești, cu filiale scaunelor au fost unități administrativ-teritoriale ale Ținutului Secuiesc cu funcție judiciară și cu caracter pronunțat militar. În total existau 7 scaune secuiești, în ordine alfabetică următoarele: Scaunul Arieș (lb. maghiară Aranyosszék), Scaunul Ciuc [Csíkszék, având în componență scaunele filiale Giurgeu (Gyergyószék) și Casin (Kászonsszék)], Scaunul Chizd (Kézdi-szék), Scaunul Mureș [Marossszék, având în componență scaunul filială Sereda (Szereda)], Scaunul Orbai (Orbai-szék), Scaunul Sepsi (Sepsi-szék), Scaunul Tileagd (Telegdi-szék), devenind ulterior Scaunul Odorhei [Udvarhelyszék, având în componență scaunele filiale Brăduț (Bardócz) și Cristur (Keresztúr)]. In: GÖCKENJAN Hansgerd: *Hilfsvölker und Grenzwächter im mittelalterlichen Ungarn*. Wiesbaden, Franz Steiner Verlag GMBH, 1972, 114-139 p.

³⁷ PÁL-ANTAL Sándor: Sistemul instituțional al scaunului secuiesc Mureș în perioada principatului autonom al Transilvaniei. (Marossszék intézményrendszere az autonóm erdélyi fejedelemség idején). In: *Medievalia Transilvanica*, Tom. III, nr. 1-2, 1999, 103-116 p.

³⁸ Secui

³⁹ SEBESTYÉN *ibidem*, 2009, 12-13 p.

Nicolae (aflat pe locul actual al Liceului Bolyai Farkas) plătește zecimea către cancelariile papale.⁴⁰ Considerăm necesar să evidențiem faptul că documentele mai sus menționate sunt cele mai vechi surse scrise existente care menționează localitatea Târgu Mureș.⁴¹

Prima schimbare hotărâtoare privind organizarea și funcționarea administrativă a Ținutului Secuiesc, cuprinzând Scaunul Mureș a intervenit în anul 1562, după înfrângerea mării răscoale secuiești. Potrivit hotărârilor dietei de la Sighișoara din 20 iunie 1562, practic s-a introdus structura socială bipolară de nobil-iobagi înlocuind drepturile nobiliare generale ale secuilor în ansamblu și ordinea socială secuiască care existase până atunci,⁴² în cadrul cărei iobagi nu puteau participa activ la adunările generale și nu aveau reprezentanți în scaunele de judecată. Totodată s-a redus în mod semnificativ autonomia secuilor, extinzând un control central sever asupra regiunii, activitatea judecătorească a fost supusă unei organizări mai riguroase, respectiv s-a lichidat forul superior de judecată al secuilor și s-a suprimat dreptul secuilor la „adunarea națională”, organul cel mai important al autonomiei.⁴³ Antonio Possevino în lucrarea lui cu titlul Transilvania din 1584 specifică că „Marosszék (Scaunul Mureș) este aproape de râul Mureș, iar marele său oraș este Székelyvásárhely, pe care germanii îl numesc Neumarkt.”⁴⁴

4.3 Istoria dezvoltării administrative a Municipiului Târgu Mureș din 1562 până la compromisul austro-ungar din 1867

Din punct de vedere al dezvoltării orașului, cea mai importantă scrisoare de privilegiu a fost emisă de cancelaria lui Gabriel Bethlen la data de 28 aprilie 1616, prin care principele Transilvaniei a ridicat așezarea la rangul de oraș liber regesc și totodată a dăruit orașului denumirea de Marosvásárhely. În aceeași perioadă s-au început lucrările de construcție a cetății, care s-au finalizat până în anii 1650. Analizând documentele oficiale existente ale localității se poate observa că din data de 20 iunie 1642 valachi din Bârdești participă într-un

⁴⁰ SEBESTYÉN *ibidem*, 2009, 13-14 p.

⁴¹ ELEKES Tibor: Székelyföld földrajza és közigazgatása. In: (ed. BENKŐ Elek, OBORNI Teréz, EGYED Ákos, HERMANN Gusztáv Mihály, BÁRDI Nándor, PÁL Judit): *Székelyföld története, I. kötet (A kezdetektől 1562-ig)*. Székelyudvarhely, MTA BTK-EME-HRM, 2016, 55-72 p.

⁴² Primorii (frunțașii) – primipilii (călăreții) – pixidarii (cei de rând).

⁴³ BALOGH Judit: *A székely nemesség kialakulásának folyamata a 17. század első felében*. Kolozsvár, Az Erdélyi Múzeum Egyesület kiadása, 2005, 38-62 p.

⁴⁴ POSSEVINO Antonio: *Transilvania*. Tip. Budapest, Artistica Stephaneum, 1913, 297 p.

număr mai mare la lucrările orașului, respectiv de atunci stabilirea lor în Târgu Mureș devine mai semnificativă. Înainte de prezența valachilor în localitate, se menționează prezența romilor deja din anul 1627, a negustorilor armeni din 1618, a primului negustor de etnie greacă, numit Görög Péter care devine cetățean al orașului din 1624 și a negustorilor sârbi din 1643.⁴⁵

Posibilitatea transformării structurii administrativ-teritoriale a apărut din nou după războiul din 1686 când, o mare parte a țării, a fost eliberată de subjugarea Imperiului Otoman. Principatul Transilvaniei, cuprinzând Crișana, Sătmarul, Maramureșul istoric, Scaunele săsești și Scaunele secuiești a fost recunoscut de Imperiul Otoman ca stat cvasi independent în perioada 1541-1685, suzeranitatea turcească fiind acceptată de dietele de la Târgu Mureș (26 ianuarie 1542) și de la Turda (29 martie 1542 și 1 august 1544), plătind totuși Porții Otomane un dar anual de complezență.⁴⁶ Așadar, în 1687 Transilvania împreună cu Ținutul Secuiesc (inclusiv Scaunul Mureș / orașul Târgu Mureș), au ajuns să facă parte din Imperiul Habsburgic, care a păstrat independența dezvoltată anterior a regiunii.⁴⁷ După eliberarea Transilvaniei de suzeranitatea turcească, Curtea de la Viena a decis repopularea unor ținuturi a căror populație se rărise mult în cei aproximativ 150 de ani trecuți (1541-1685). În regiunile Satu Mare și Banat au fost aduși coloniști șvabi, respectiv au fost admiși între 350.000-400.000 de valachi și români în Ardeal, imigrați din cauza exploatării fanariote din Moldova și Muntenia.⁴⁸ Din anul 1708 se menționează și prezența etnicilor germani/sași în Târgu Mureș. De la acest capitol considerăm deja esențial evidențierea caracterului multicultural și incluziv al orașului, deoarece pe lângă faptul coexistenței pașnice a mai multor naționalități, aceasta se demonstrează clar prin fapte încă din 1735. În anul acesta, primul grec numit István Görög, a fost ales membru al magistraturii orașului, iar câțiva ani mai târziu, în 14 aprilie 1750, s-a construit prima biserică greco-catolică pentru locuitorii români și greci (în total 62 de familii) ai orașului, deoarece la acea vreme numărul românilor ortodocși care locuiau în Târgu Mureș era mai puțin (aproximativ 35 de familii). Nu în ultimul rând este necesar să menționăm că din 1722 -

⁴⁵ SEBESTYÉN *ibidem*, 2009, 283 p; SEBESTYÉN Mihály: *Időtár V/1. 1291-1899, pólások, kiegészítések, javítások az időtár I-II. kötetéhez*. Marosvásárhely, Mentor kiadó, 2015, 570 p; SEBESTYÉN Mihály, DIAMANTSTEIN-DERZSI György: *Időtár V/3. Kiegészítések, pólások, javítások az időtár I-II. kötethez (13. Század - 1918)*. Marosvásárhely, Mentor Könyvek kiadó, 2019, 715 p.

⁴⁶ VOLKNER Gerald: *Das Fürstentum Seibenbürgen (1541-1691). Außenpolitik und völkerrechtliche Stellung* [Principatul Transilvaniei (1541-1691). Politica externă și poziția internațională]. Heidelberg, Aldus-Verlag, 2002, 242 p.

⁴⁷ EMBER Győző: Magyarország közigazgatása, 1711–1765. In: *Levéltári Közlemények*, vol. 55, nr. 1. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1983, 3-97 p.

⁴⁸ KÖPECZI Béla (ed.): *History of Transylvania*. Highland Lakes, New Jersey Atlantic Research and Publications Inc, 2002. Sursă: <https://mek.oszk.hu/03400/03407/html/>, Accesat: 04.12.2023, 18:42

conform surselor disponibile, deja exista cartierul romilor cu denumirea de Cigánymező,⁴⁹ din zona căreia ulterior, în perioada anilor 1783-1786, s-a creat primul cartier rezidențial planificat în localitate pentru populația germană cu numele Németváros⁵⁰ (azi cartierul Cornișa).⁵¹ Totodată este necesar să menționăm faptul că în data de 14 martie 1750 legislația orașului Târgu Mureș este pusă pe hârtie (publicată la Sibiu), în cadrul căreia se face referire și la întreținerea așezământului ospitalier.

Următoarea reformă administrativă este atribuită Mariei Terézia a Austriei, care în 1768 a inclus sistemul de administrare al comitatelor într-un cadru unitar. Nu după mult timp, pe baza acestei reforme, împăratul habsburgic Iosif al II-lea a pus în aplicare eforturile de centralizare treptată a Austriei, care a eliminat autonomia comitatelor și a scaunelor sub aspectul modernizării. Între 1785-1787 a avut loc reforma administrativă visată de Iosif al II-lea, prin care s-au reamenajat unitățile administrativ-teritoriale în vederea raționalizării acestora.⁵² S-au împărțit toate comitatele Transilvaniei în trei districte nou formate (raioanele Sibiu, Făgăraș și Cluj), a căror creare a schimbat întreaga ierarhie administrativ-teritorială a regiunii. Cele cinci Scaune secuiești (între timp s-a creat Scaunul Treiscaune prin unirea scaunelor Chizd, Orbai și Sepsi) au fost împărțite între cele trei districte astfel create.⁵³ În total s-au creat zece comitate în cele trei raioane, eliminând complet distinctivitatea scaunelor și ținuturilor, precum și a autonomiilor locale. După desființarea guvernelor locale, toate așezările din Scaunul Mureș, împreună cu orașele Sighișoara, Blaj și zonele care se extind până la valea râului Târnavei Mare, au fost comasate cu comitatul Târnavă, creând astfel noul comitat Târnavă, care funcționa în cadrul raionului Sibiu.⁵⁴ Târgu Mureș a devenit reședința comitatului nou creat, caz în care fosta reședință a Scaunului Mureș nu și-a pierdut importanța administrativă.⁵⁵ În 1790 Iosif al II-lea, înainte de moartea sa, a revocat decretul

⁴⁹ Câmpul Țiganilor

⁵⁰ Oraș Nemțesc

⁵¹ SEBESTYÉN *ibidem*, 2009, 283 p; SEBESTYÉN *ibidem*, 2015, 570 p; SEBESTYÉN, DIAMANTSTEIN-
DERZSI *ibidem*, 2019, 715 p.

⁵² HAJDÚ Zoltán: Erdély történetileg változó államföldrajzi problematikája: közigazgatási régió, részállam, önálló állam, államrész? In: *A kulturális térségek szerepe a regionális fejlesztésben*. Csíkszereda, Székelyföld 2000 Munkacsoport, 2001, 209-222 p.

⁵³ HAJDÚ Zoltán: A közigazgatási térfelosztás változásai Magyarországon. In: *Tér és Társadalom*, vol. 10, nr. 1. Budapest, Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont, Regionális Kutatások Intézete, 1996, 5-21. p.

⁵⁴ HERMANN Gusztáv Mihály: A székelység II. József idején. In: (ed. BENKŐ Elek, OBORNI Teréz, EGYED Ákos, HERMANN Gusztáv Mihály, BÁRDI Nándor, PÁL Judit) *Székelyföld története, II. kötet (1562–1867)*. Székelyudvarhely, MTA BTK-EME-HRM, 2016, 406-417 p.

⁵⁵ ELEKES Tibor: *Marosvásárhely közigazgatási szerepe a XIV. századtól napjainkig*. Budapest, III. Magyar Földrajzi Konferencia, 2006, 1-4 p.

administrative, restabilind sistemul administrativ-teritorial anterior.⁵⁶ Aparține caracterului multicultural al orașului faptul, că între 1784-1790 limba oficială a Târgu Mureșului era limba germană. Totodată trebuie evidențiat că în 1775 populația de etnia germană stabilită în Târgu Mureș a propus înființarea unei școli de predare în limba germană, iar conform recensării bisericii greco-catolice din 1779 reiese faptul că exista deja o școală în localitate cu predare în limba română.⁵⁷

În perioada anilor 1790-1850 schimbările economico-sociale și dezvoltarea rețelilor de așezări s-a asigurat de sistemul scaunelor secuiești tradiționale. Pe baza surselor existente, subdiviziunea administrativă a plășilor a fost stabilit pentru prima dată în zona Scaunului Mureș la sfârșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea. Pe baza lucrării lui János Lipszky publicată în 1806,⁵⁸ Tibor Elekes conturează toate așezările din scaunul mai sus menționat, împărțite în opt districte, pe lângă care zona administrativă Târgu Mureș exista distinct.⁵⁹ Totodată, numele românesc al orașului apare în documente oficială pentru prima dată în 1808 ca Oșorhei, Oșorheiu.⁶⁰ În perioada mai sus menționată, conform surselor disponibile se stabilesc în localitate negustori de origine slavă și ruteană, iar începând cu anul 1829 se consemnează numele primilor doi evrei stabiliți în oraș, József Vojtitz și Izsák Schwartz la capătul străzii Kis Szentkirályi (azi strada Arany János). Deși magistratura orașului respingea stabilirea evreilor în Târgu Mureș, recensământul din 1850 arată că din 8719 locuitori, 249 erau evrei, deci diversitatea culturală/multiculturală a orașului se lărgiseră în continuare.⁶¹

Următoarea modificare a fost adusă de înfrângerea revoluției din 1848-1849 și războiul de independență, în urma cărora a avut loc, deocamdată, o reformă administrativă temporară în 1850. La baza acestuia se afla sistemul raional austriac care funcționa în perioada 1786–1790, dar se pot observa diferențe semnificative în raport cu organizarea teritorială nou

⁵⁶ SZÁNTAY Antal: II. József kerületi biztosai. In: *Századok*, vol. 148, nr. 5, 2014, 1171-1185 p.

⁵⁷ SEBESTYÉN *ibidem*, 2009, 283 p; SEBESTYÉN *ibidem*, 2015, 570 p; SEBESTYÉN, DIAMANTSTEIN-DERZSI *ibidem*, 2019, 715 p.

⁵⁸ LIPSZKY János: *A Magyar Királyság és társországai térképe és helységnévtára (1804–1810)*. Budapest, Arcanum-Cartofil, 2005 (DVD-ROM).

⁵⁹ ELEKES *ibidem*, 2006, 1-2 p.

⁶⁰ SEBESTYÉN *ibidem*, 2009, 283 p; SEBESTYÉN *ibidem*, 2015, 570 p; SEBESTYÉN, DIAMANTSTEIN-DERZSI *ibidem*, 2019, 715 p.

⁶¹ SEBESTYÉN Mihály: *Időtár II. Marosvásárhely történeti kronológiája 1848-tól 1918-ig*. Marosvásárhely, Mentor kiadó, 2010, 342 p; SEBESTYÉN *ibidem*, 2015, 570 p; SEBESTYÉN, DIAMANTSTEIN-DERZSI *ibidem*, 2019, 715 p.

dezvoltată, respectiv pusă în practică de administrația publică.⁶² Prin trupele imperiale s-a introdus administrația militară în scaunele secuiești. Inițial au fost înființate așa-numite ținuturi, iar în 1851 au fost create cinci districte administrative pe teritoriul Transilvaniei. În 1854 s-a finalizat structura administrativă creată prin reforma inițiată în 1850, care era în vigoare abia până în 1860. În perioada menționată, Scaunul Mureș cu așezările sale făceau parte din districtul Târgu Mureș, unitatea sa centrală fiind în Târgu Mureș.⁶³ Orașul, până în anii 1868-1873 se extindea în mod natural, anexând localitățile Alsó- și Felső Sásvári (azi fac parte din cartierul Tudor Vladimirescu, în zona pâ râului Pocloș), Székelyfalva (azi face parte din cartierul Unirii), Benefalva (azi face parte din cartierul Unirii) și Gordásfalva (azi face parte din capătul străzii Revoluției spre Sângeorgiul de Mureș) din jurul lui.⁶⁴

4.4 Istoria dezvoltării administrative a Municipiului Târgu Mureș din 1867 până la 1918 până la sfârșitul Primului Război Mondial

Scaunul Mureș, ca unitate administrativ-teritorială distinctă a existat ultima dată în perioada de după revocarea administrației militare mai sus menționată, între anii 1860-1876, perioadă în care sistemul administrativ tradițional secuiesc a fost aplicat pentru ultima dată.⁶⁵ Ca urmare a compromisului austro-ungar din 1867 s-a constituit Monarhia Austro-Ungară, în cadrul căruia Ungaria a formulat, ca scop primordial, amenajarea și raționalizarea structurilor administrativ-teritoriale istorice. Procesul de reformă a administrației publice pus în practică între anii 1867-1886 a adus multe schimbări în cazul Scaunului Mureș din punct de vedere al amenajării regionale, întrucât scaunul anterior autonom a fost comasat cu partea de est a fostului comitat Turda, unele localități din comitatul Cluj, Reghinul Săsesc și părțile regiunii Năsăud din districtul de nord al comitatului Turda.⁶⁶ În cadrul noului comitat astfel creat cu denumirea Mureș-Turda s-au format cinci plăși,⁶⁷ Târgu Mureș devenind reședința de comitat,

⁶² DÁVID Gyula, EGYED Ákos, KÖTŐ József: *Kossuth Lajos és Erdély*. Kolozsvár, Erdélyi Múzeum Egyesület, 2004, 30-34 p.

⁶³ FÉNYES Elek: *Ausztriai Birodalom statisztikája és földrajzi leírása*. Pest, Heckenast Gusztáv, 1857, 669 p.

⁶⁴ ORBÁN Balázs: *Székelyföld leírása (IV. kötet - Marosszék)*. Budapest, Helikon könyvkiadó, 1982, 106-111 p.

⁶⁵ ELEKES Tibor, GYENIZSE Péter: A földrajzi tényezők és a közigazgatás kapcsolata Erdélyben. In: *Észak-magyarországi Stratégiai Füzetek*, vol. 11, nr. 2. Miskolc, Miskolci Egyetem Gazdaságtudományi Kar, 2014, 118-126 p.

⁶⁶ 1876. évi XXXIII. törvénycikk némely törvényhatóság területének szabályozásáról és az ezzel kapcsolatos intézkedésekről. Sursă:

<https://net.jogtar.hu/getpdf?docid=87600033.TV&targetdate=&printTitle=1876.+%C3%A9vi+XXXIII.+%C3%B6rv%C3%A9nycikk&referer=1000ev>, Accesat: 13.12.2023, 12:07

⁶⁷ Au fost unități administrative de ordinul doi, intermediară între județ și oraș/comună.

întărind rolul central al fostului Scaun Mureș. Toate așezările din fostul Scaun s-au redistribuit în plășile Mureș de Jos, Mureș de Sus și Miercurea Nirajului.⁶⁸ În același timp, Târgu Mureș a jucat un rol de administrație publică pe mai multe niveluri, întrucât, pe lângă calitatea de reședință de comitat, era și reședință de plasă și municipiu cu autoritate legislativă.⁶⁹ Totodată ca urmare a compromisului austro-ungar s-a recunoscut oficial egalității cultului mozaic cu celorlalte culte religioase (creștine). Înființarea primei școli publice evreiești din Târgu Mureș datează din 1880 având sediul pe strada Gábor Baross (azi strada Horea), iar în 2 februarie 1889 se pune piatra de temelie a Sinagogii Mari de pe strada Școlii (azi strada Aurel Filimon).⁷⁰

La ședință de consiliu local din 30 septembrie 1887 se decide împărțirea orașului în două sectoare: sectorul Orașul de Sus (având în componență cartierele Szentmiklós și Deák Ferenc – azi cartierul 7 noiembrie începând din Centrul orașului aproximativ până la capătul străzii Secuilor Martiri) și Orașul de Jos (având în componență cartierele Szentkirály și Szentgyörgy – azi zona străzii Gheorghe Doja din Centrul orașului aproximativ până la capătul străzii Bega, cu specificația că teritoriul sectorului nu includea cartierul Dâmbul Pietros). Suprafața orașului era de aproximativ 5709 de acri. Conducerea localității avea intenția de a se extinde încă din anul 1888, când pe ordinea de zi a ședinței consiliului local din 30 iunie se număra punctul privind clarificarea drepturilor de proprietate asupra terenurilor din zona cartierului Cigánymező. În curând Municipiul va aproba Regulamentul de Organizare și Funcționare propriu, care se va publica la data de 28 iulie 1889 în ziarul local denumit Marosszék. Conform acestuia, adunările generale ordinare ale consiliului local sunt convocate de patru ori pe an, numărul adunărilor extraordinare nefiind limitat, iar căpitani de sector vor supraveghea ordinea publică a orașului în locul foștilor inspectori de cartiere.

În ceea ce privește dezvoltarea orașului Târgu Mureș, intervalul ultimelor decenii ale secolului al XIX-lea și primele decenii ale secolului al XX-lea cu siguranță este perioada cea mai decisivă, care poate fi numită și „epoca Bernády” din punct de vedere istorico-politic, deoarece aproape coincide cu primăria lui György Bernády și cu schimbările de modernizare spectaculoase care au fost implementate în acel moment. La insistențele sale, orașul a pornit

⁶⁸ 1877. évi I. törvénycikk némely törvényhatóságok véglegesen megállapított területének az 1876. évi XXXIII. törvénycikk rendelkezése folytán törvénybe iktatásáról. Sursă: <https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torveny?docid=87700001.TV&searchUrl=/ezer-ev-torvenyei%3Fpagenum%3D30>, Accesat: 13.12.2023, 12:53

⁶⁹ ELEKES, GYENIZSE *ibidem*, 2014, 122-123 p.

⁷⁰ SEBESTYÉN *ibidem*, 2010, 342 p; SEBESTYÉN *ibidem*, 2015, 570 p; SEBESTYÉN, DIAMANTSTEIN-DERZSI *ibidem*, 2019, 715 p.

pe calea dezvoltării infrastructurale, clădirile construite la acea vreme, majoritatea în stil Art Nouveau, determinând structura spațială și imaginea specifică a centrului și azi.⁷¹ În această perioadă intenția de extindere a Târgu Mureșului se materializează, prima dată în 1902 când, două sate (Hídvég/Podeni și Remeteszeg/Remetea, inclusiv cu Bese/Beșa) sunt anexate orașului din punct de vedere juridic și administrativ-teritorial. Începând cu 1911 se dorește anexarea localităților Meggyesfalva/Mureșeni, Marosszentgyörgy/Sângeorgiu de Mureș, Egerszeg/Cornățel, Náznánfalva/Nazna, Kisfalud și Marosszentanna/Sântana de Mureș, dar înafara satului Kisfalud, restul localităților vecine refuză fuziunea lor cu Municipiul Târgu Mureș. Imediat după prima fază de extindere, conform noilor reglementări de construcție a orașului valabile din 5 august 1903, Târgu Mureș se împarte în cinci sectoare, cuprinzând toate străzile, pasajele, piețele existente în localitate. Totodată în perioada mai sus menționată se stabilesc în Municipiu grădinari bulgari. Conform surselor disponibile, în data de 3 octombrie 1912 cei în cauză primesc ordinul de chemare de la Sofia înaintea primului război balcanic.⁷²

4.5 Istoria dezvoltării administrative a Municipiului Târgu Mureș în perioada interbelică

Pe de o parte, avântul construcției a fost blocat de împrumuturile uriașe, dar mai ales de evenimentele Primului Război Mondial, când Transilvania a devenit parte a României.⁷³ Situația regiunii menționate, în ceea ce privește integrarea acesteia în cadrul unificat românesc din punct de vedere legislativ și administrativ, necesita reglementări din mai multe puncte de vedere.⁷⁴ Deși, pentru menținerea ordinii publice, Consiliul Dirigent al Transilvaniei, Banatului și Ținuturilor Românești din Ungaria a hotărât ca legislațiile anterioare datei de 18 octombrie 1918 să rămână în vigoare,⁷⁵ au început pregătirile pentru modificarea denumirii localităților în limba română, și oficializarea limbii române.⁷⁶ În 1919 s-a publicat *Dicționarul numirilor*

⁷¹ FODOR János: Marosvásárhely társadalmi-politikai viszonyai a 20. század elején (1900-1914). In: *A Maros megyei magyarság történetéből IV*. Marosvásárhely, Mentor Könyvek kiadó, 2016, 60-100 p.

⁷² SEBESTYÉN *ibidem*, 2010, 342 p; SEBESTYÉN *ibidem*, 2015, 570 p; SEBESTYÉN, DIAMANTSTEIN- DERZSI *ibidem*, 2019, 715 p.

⁷³ BANCIU Marius Gheorghe: Aspecte ale implementării legislației României întregite în Sud-Estul Transilvaniei. In: *Anuarul Institutului de Istorie „George Barițiu”*, tom LVII, Cluj-Napoca, 2018, 319-333 p.

⁷⁴ BOAMFĂ Ionel: Crearea, la nivel național, a bazei de date administrative privind localitățile din spațiul românesc,. In: *Philologica Jassyensia*, anul 11, nr. 2/22, 2015, 134-138 p.

⁷⁵ ONIȘOR Titu: *Opera legislativă a Consiliului Dirigent*. București, Editură Marvan S.A.R, 1937, 13 p.

⁷⁶ GYÖRKE Zoltán: Instituția Prefecturii în perioada interbelică (1923–1938). Proiecți legislative. In: *Revista Transilvană de Științe Administrative*, anul 27, nr. 3, 2010, 79-96 p.

de localități cu populațiune română din Transilvania, Banat, Crișana și Maramurăș,⁷⁷ apoi în 1921 s-a publicat noul dicționar, *Dicționarul Transilvaniei, Banatului și celorlalte ținuturi alipite*,⁷⁸ în care se observă, în primul rând, o mare schimbare a denumirilor românești ale așezărilor.⁷⁹ Înainte de 1909 numele oficial al orașului pe limba română era Oșorhei / Murăș Oșorhei / Mureș Oșorhei respectiv, după publicarea primului dicționar mai sus menționat, localitatea va purta în mod oficial două denumiri, păstrând încă varianta veche de Murăș Oșorhei, completat cu denumirea cea nouă de Târgu Mureș. După publicarea noului dicționar din 1921, orașul va purta exclusiv denumirea de Târgu Mureș. În același an Consiliul Dirigent a fost dizolvat, după care accentul s-a pus pe pregătirile de reorganizarea administrativ-teritorială,⁸⁰ care s-a materializat în Legea din 1925 privind unificarea administrativă.⁸¹ Până la aprobarea noii legi administrative, sectoarele orașului se reduc de la cinci la trei cu un total de 152 de străzi începând din 1923,⁸² respectiv se aprobă „fixarea planului de dezvoltare a orașului municipal Târgu Mureș.”⁸³

Conform Legii nr. 95 din 1925 s-a creat județul Mureș, având reședința de județ la Târgu Mureș, respectiv județul avea șase plăși care, cu excepția câtorva așezări, includea fostul comitat Mureș-Turda.⁸⁴ În conformitate cu Legea administrației publice, primăriile s-au reorganizat în mod uniform și funcționau cu cinci servicii principale, cu posibilitate de a înființa și altele în concordanță cu nevoile locale. La data de 10 ianuarie 1926 au fost numiți primi șefi de servicii ai Primăriei Municipiului Târgu Mureș.⁸⁵ Tot în luna ianuarie s-a realizat planul de

⁷⁷ MOLDOVAN Silvestru, TOGAN Nicolae: *Dicționarul numirilor de localități cu populațiune română din Transilvania, Banat, Crișana și Maramurăș*. Sibiu, Ed. Asociațiunii, 1919, 272 p.

⁷⁸ MARTINOVICI Constantin, ISTRATI Nicolae: *Dicționarul Transilvaniei, Banatului și celorlalte ținuturi alipite*. Cluj, Institutul de arte grafice "Ardealul", 1921, 470 p.

⁷⁹ BARTOS-ELEKES Zsombor: A hatalom névrajza – A névrajz hatalma. In: *Földrajzi Közlemények*, vol. 140, nr. 2, 2016, 124-134 p.

⁸⁰ SZABADI Ernő – Loránd: Székelyföld közigazgatásának alakulása és ennek a kisebbségekre gyakorolt hatása a kiegyezést követően az 1925. évi romániai egységesítő közigazgatási törvény hatálybalépéséig. In: *Pro Publico Bono – Magyar Közigazgatás*, nr. 3, 2019, 130-138 p.

⁸¹ Legea nr. 95 din 14 iunie 1925 pentru unificarea administrativă.

⁸² SEBESTYÉN Mihály: *Időtár III. Marosvásárhely történeti kronológiája 1919-től 1944-ig*. Marosvásárhely, Mentor kiadó, 2011, 674 p; SEBESTYÉN Mihály: *Időtár V/2. 1900-1944, pótlások, kiegészítések, javítások az időtár II-III. kötetéhez*. Marosvásárhely, Mentor Könyvek kiadó, 2016, 544 p; SEBESTYÉN Mihály, DIAMANTSTEIN-DERZSI György: *Időtár V/4. Kiegészítések, pótlások, javítások az időtár III. és V/2. kötetéhez (1919-1930)*. Marosvásárhely, Mentor Könyvek kiadó, 2022, 649 p.

⁸³ PANĂ Virgil: *Emil A. Dandea, un moș primar la Târgu Mureș*. Târgu Mureș, Ed. Ardealul, 2012, 45 p.

⁸⁴ SĂGEATĂ Radu: Evoluția organizării administrativ-teritoriale a României în perioada interbelică (1918–1940). In: *Revista Geografică*, IX, 2002, 158-166. p.

⁸⁵ Dr. Ioan Cosma șef al serviciului administrativ; Traian Roșu șef al serviciului financiar; Dr. Iustian și dr. Pavel Cristea șefii al serviciului de sănătate publică (sanitar); Nándor Becsei șef al serviciului tehnic; Dumitru Urzică șef al serviciului economic; Ștefan Ieremia șef al serviciului de cultură și a bunăstării sociale.

organizare a suburbiilor, conform căreia devine posibilă anexarea localităților Mureșeni și Sângeorgiu de Mureș la Târgu Mureș.⁸⁶ Ulterior, România a pus în practică două legi administrative (în 1929⁸⁷ și 1936⁸⁸), care conțineau completări minore față de Legea privind unificarea administrativă din 1925.⁸⁹ În perioada interbelică ultima schimbare administrativă s-a desfășurat prin intrarea în vigoare a Decretului Regal nr. 2919 din 1938. *Principala noutate a fost înființarea ținuturilor, unități administrative cu atribuții economice, culturale și sociale, totodată desființarea personalitatea juridică a județelor.* Administrația lor a fost încredințată rezidentului regal, numit pe șase ani prin decret regal, și consiliului ținutului. Fostul județ Mureș a fost încorporat cu alte opt județe în Ținutul Mureș (alternativ Ținutul Alba Iulia) cu reședința Alba Iulia. Municipiul Târgu Mureș așadar și-a pierdut atribuțiile lui administrative importante.⁹⁰ După al Doilea Război Mondial, Constituția Republicii Populare Române din 1948 a revenit la împărțirea administrativ-teritorială a țării în comune, plăși și județe așa cum exista înainte de 1938.

Perioada dintre cele două războaie mondiale a fost caracterizată în mare măsură prin procesul de integrare a Municipiului în România din punct de vedere legislativ și administrativ. Precizăm faptul că, tot în perioada menționată, aspectul multicultural al orașului începe să se reducă. În timpul celui de-al Doilea Război Mondial 7500 de evrei târgumureșeni au fost deportați în lagărele de exterminare, din care nu s-au întors 5943 de persoane.⁹¹

4.6 Istoria dezvoltării administrative a Municipiului Târgu Mureș după cel de-al Doilea Război Mondial

La 6 septembrie 1950, Marea Adunare Națională a votat Legea nr. 5 pentru împărțirea administrativ-teritorială a Republicii Populare Române, conform căreia teritoriul țării s-a împărțit în regiuni, orașe, raioane și comune. De la intrarea în vigoare a reformei administrative din 1950 și până în 1968, practic a funcționat un sistem provincial. În această perioadă Județul

⁸⁶ SEBESTYÉN *ibidem*, 2011, 674 p; SEBESTYÉN *ibidem*, 2016, 544 p; SEBESTYÉN, DIAMANTSTEIN-DERZSI *ibidem*, 2022, 649 p.

⁸⁷ Legea nr. 167 din 29 iulie 1929 pentru organizarea administrațiunii locale.

⁸⁸ Legea administrativă nr. 569 din 26 martie 1936.

⁸⁹ Din punctul de vedere al strategiei, o modificare relevantă constituie reorganizarea serviciului de cultură și a bunăstării sociale în serviciul educație, religie și asistență socială.

⁹⁰ Decret Regal nr. 2919 din 13 august 1938.

⁹¹ SEBESTYÉN *ibidem*, 2011, 674 p; SEBESTYÉN *ibidem*, 2016, 544 p; SEBESTYÉN, DIAMANTSTEIN-DERZSI *ibidem*, 2022, 649 p.

Mureș s-a transformat în Regiunea Mureș cu reședința la Târgu Mureș.⁹² După desființarea Regiunii Mureș în 1952, s-a înființat Regiunea Autonomă Maghiară cu reședința la Târgu Mureș,⁹³ care cuprindea aproape întregul teritoriu istoric al Ținutului Secuiesc.⁹⁴ În 1960 Regiunea Autonomă Maghiară a fost reorganizată sub denumirea Regiunea Mureș-Autonomă Maghiară fără să aibă loc schimbarea teritorială influență asupra Municipiului Târgu Mureș.⁹⁵ După cel de-al Doilea Război Mondial suprafața orașului era de 3424 hectare și 5221 de metri pătrați, iar în perioada anilor 1952-1957 crește cu aproximativ de 1291 de hectare. Motivul creșterii a constat în anexarea celor două situri ale Sângeorgiului de Mureș (denumite Fürst și Cigányszentgyörgy) în 1952, două străzi ale Sâncraului de Mureș (Cotitura de Jos și Ceangăilor) în 1953 și a localității Mureșeni în 1956. Totodată menționăm faptul că, începând cu anul 1959, începe emigrarea în masă a evreilor din Târgu Mureș în Israel, care practic se finalizează până în 2000 când comunitatea religioasă va avea în total 171 de membrii.⁹⁶

Ultima modificare privind administrația publică a României, care este și astăzi în vigoare, a fost pusă în practică în anul 1968, conform căreia a fost reintrodus sistemul județean existent anterior anului 1950. Județul Mureș cu reședința la Târgu Mureș s-a creat prin reorganizare teritorială a Regiunii Mureș-Autonomă Maghiară și a Regiunii Brașov.⁹⁷ Cea mai mare parte a teritoriului județului de azi a făcut parte mai devreme din Județul Mureș (interbelic), din Comitatul Mureș-Turda (antebelic), iar mai devreme din Scaunul Secuiesc Mureș, Scaunul Săsesc a Sighișoarei și din Comitatul Turda.

Cele mai mari schimbări structurale și demografice din viața orașului au avut loc în perioada următoare celui de-al Doilea Război Mondial. În 1959, a început prima investiție economică de amploare a socialismului, construcția combinatului chimic, care a avut impact și asupra situației demografice a orașului. În același timp, ca urmare a urbanizării forțate și a investițiilor economice, s-au construit noi zone rezidențiale,⁹⁸ care au schimbat în mare măsură

⁹² Legea nr. 5 din 7 septembrie 1950 pentru raionarea administrativ-economică a teritoriului Republicii Populare Române.

⁹³ BOTTONI Stefano: *Sztálin a Székelyeknél – A Magyar Autonóm Tartomány története (1952–1960)*. Csíkszereda, Pro-Print Könyvkiadó, 2008, 48 p.

⁹⁴ ELEKES *ibidem*, 2006, 1-2 p.

⁹⁵ BOTTONI *ibidem*, 2008, 420-424 p.

⁹⁶ SEBESTYÉN Mihály: *Időtár IV. Marosvásárhely történeti kronológiája 1945-1989*. Marosvásárhely, Mentor Könyvek kiadó és Mentor kiadó, 2014, 645 p.

⁹⁷ Legea nr. 2 din 16 februarie 1968 privind organizarea administrativă a teritoriului Republicii Socialiste România.

⁹⁸ Pe lângă Centrul Orașului, cartierele Ady Endre, Aleea Carpați, Cornișa, Dâmbul Pietros, Libertății, Mureșeni, Orașul de Jos, Orașul de Sus, Tudor Vladimirescu (care include zona Budai Nagy Antal, Substejeriș și Valea

caracterul etnic al Municipiului odată cu relocarea populației din alte regiuni. În esență, acest proces a condus la faptul formării comunităților paralele de populațiile române și maghiare, în ciuda interacțiunilor lor zilnice, care purtau posibilitatea unui conflict etnic. Deși evenimentele euforice de la sfârșitul lunii decembrie 1989 au cuprins, în multe cazuri posibilitatea de reconciliere socială și interetnică, evenimentul „Martiei Negru” de la Târgu Mureș (17–21 martie 1990) a respins această posibilitate. Astăzi, Municipiul Târgu Mureș poate fi caracterizată ca o așezare de dimensiuni medii, liniștită și cu o dezvoltare lentă.

Considerăm necesar evidențierea faptului că la aderarea României la Uniunea Europeană era practic obligatoriu crearea structurilor regionale pentru coordonarea investițiilor și a dezvoltărilor, dar care până la urmă s-a materializat parțial. În anul 1998 s-au constituit opt regiuni de dezvoltare, fără statut administrativ (neavând un consiliu legislativ sau corp executiv), fără personalitate juridică, fiind rezultatul unui acord liber între consiliile județene din România. Județul Mureș se află în Regiunea de Dezvoltare Centru, împreună cu județele Alba, Brașov, Covasna, Harghita și Sibiu, reședința regiunii fiind în Alba Iulia. Așadar Municipiul Târgu Mureș a pierdut rolul de coordonare a unității create.⁹⁹ Totodată, menționăm faptul că începând din anul 2001 s-a aprobat cadrul legal pentru constituirea parteneriatelor între localități. Parteneriatele așa-numite Zone Metropolitane în România au fost reglementate prin legea nr. 351 din 6 iulie 2001 ca fiind „o zonă constituită prin asociere, pe bază de parteneriat voluntar, între marile centre urbane (capitala României și municipiile de rangul I) și localitățile urbane și rurale aflate în zona imediată, la distanțe de până la 30 km, între care s-au dezvoltat relații de cooperare pe multiple planuri”. Zona Metropolitană Târgu Mureș s-a înființat în anul 2006.¹⁰⁰

Rece) și Unirii. Evidențiem faptul că în 1968 cartierul Ady Endre este menționată cu o populație dominantă de cetățeni de etnie romă, probabil din cauza evacuărilor forțate după demolarea cartierului Câmpului Țigănesc

⁹⁹ Legea nr. 151 din 15 iulie 1998 privind dezvoltarea regională în România

¹⁰⁰ Strategia de dezvoltare a Zonei Metropolitane Târgu Mureș. Primăria Municipiului Târgu Mureș, 7 p. Sursă: <https://www.tirgumures.ro/pug/strategie.pdf>, Accesat: 19.12.2023, 17:25

5. SCURT ISTORIC AL DOMENIULUI ASISTENȚEI SOCIALE DIN MUNICIPIUL TÂRGU MUREȘ

Înainte de a prezenta domeniul, respectiv sistemul de asistență socială al secolului XXI-lea, considerăm esențial să ținem cont de fondul istoric colorat și de structura diversă a administrației publice a țării de-a lungul timpului, din care domeniul de specialitate mai sus menționat făcea parte. Caracteristica primordială a României constă în diferențele regiunilor sale istorice, mai precis în trecutul cultural diferit și bogat al acestor regiuni, factor care are un impact decisiv și în prezent. Din aceste motive, încercăm să vă oferim o descriere și o prezentare sumară a originii și a dezvoltării domeniului asistenței sociale din Municipiul Târgu Mureș.

5.1 Istoria dezvoltării sistemului de asistență socială al Municipiului Târgu Mureș din Evul Mediu până la secolul al XVIII-lea

„Asistența socială medievală”, a fost practic gândit să deservească patru categorii ale societății, așadar serviciile și/sau beneficiile sociale s-au concentrat pe protecția copilului și a familiei, pe îngrijirea persoanelor vârstnice, pe îngrijirea persoanelor cu boli cronice și/sau cu diferite dizabilități și nu în ultimul rând pe categoria persoanelor nevoiașe, sărace.¹⁰¹ Pe lângă aspectele mai sus enumerate trebuie evidențiat faptul că istoria asistenței sociale medievale a Municipiului Târgu Mureș este foarte diversificată, cuprinzând reforme de impozitare favorabilă locatarilor mai săraci, primirea refugiaților din alte regiuni și acțiuni de donație, de strângere de bunuri și/sau fonduri pentru nevoiași.

Imediat după întemeierea Regatului Ungariei creștine, primul ei conducător, regele Ștefan (mai târziu Sfântul Ștefan),¹⁰² a pus accent pe dezvoltarea domeniului asistenței sociale medievale prin îngrijirea copiilor. Articolul nr. XXVI al Legii regelui Sfântul Ștefan publicat în jurul anului 1001 este considerat cea mai veche sursă scrisă disponibilă din istoria Ungariei - valabilă și în viitorul Scaun Mureș, localitatea Târgu Mureș - care se ocupă de protecția

¹⁰¹ Desigur, trebuie să distingem domeniul asistenței sociale moderne de practicile asistenței sociale medievale. Acesta din urmă nu era organizat atât de sistematic, nu era atât de diversificat și nu avea nici pe departe atât de multe tipuri de servicii/beneficii, precum asistența socială modernă.

¹⁰² Gyécse (Géza), împreună cu fiul său Vajk, a fost botezat în sărbătoarea de Crăciun între anii 985-989, după care Vajk a preluat numele de István/Ștefan. KARÁCSONY János: *Szent István király élete*. Budapest, Nemzeti Örökség kiadó, 2016, 6-10 p.

văduvelor și orfanilor.¹⁰³ Potrivit articolului din Legea menționată, observăm că aceasta s-a concentrat pe aspectul prevenirii referitor la orfani, după cum urmează: „*Despre văduve și orfani: Ne dorim în special ca văduvele și orfanii să facă parte din legea noastră, astfel încât dacă o persoană rămâne văduvă cu fii și fiice, respectiv promite că îi va crește și rămâne cu ei cât trăiește, să aibă dreptul pe care l-a câștigat de la noi, respectiv să nu-l forțeze nimeni la o altă căsătorie. Totuși, dacă își schimbă jurămintele și vrea să se căsătorească din nou și să lase orfanii, să nu pretindă nimic din averea orfanilor, ci doar hainele care îi aparțin.*”¹⁰⁴

Până la sfârșitul secolului al XV-lea, nu am reușit să identificăm alte surse sau mențiuni care să se refere la reglementări privind domeniul social sau existența serviciilor sociale în localitatea Târgu Mureș. În același timp, de la sfârșitul secolului al XV-lea cel mai probabil exista un așezământ ospitalier (*ispotály*) funcțional în Târgu Mureș, instituție care, pe lângă rolul lui de îngrijire generală, îndeplinea și rolul de spital.¹⁰⁵ Informația este atestată documentar pe baza surselor disponibile din data de 11 februarie 1511, prin care Adunarea Generală a Scaunului Mureș acordă o clădire - inclusiv cu teren și pășuni - pentru întreținerea așezământului „Sfântul Duh” (*Szent Lélek*) deja funcțional din Târgu Mureș, care îngrijea în mod special copii nevoiași și orfani. În 1514, drept răsplată pentru meritele și serviciile sale, consiliul orașenesc îl numește pe preotul paroh István administrator al așezământului Sfântul Duh.¹⁰⁶ Se atestă documentar că instituția funcționează și în 1555, iar în 1592 locuitorii orașului adună suma necesară pentru întreținerea așezământului din propriile donații. În data de 20 decembrie 1598 Zsófia Kendi, soția lui Bogáti Menyhárt, prin testamentul ei donează așezământului 10 forinți. Locația exactă a așezământului se menționează prima dată la sfârșitul

¹⁰³ NAGY Ádám, BOROS László, FOLMEG Balázs, TRENCSENYI László: Az ifjúságügyi gondolkodás diszciplináris előtörténete. In: *Kultúra és közösség*, vol. VIII, nr. 1, 2017, 67-68 p.

¹⁰⁴ TARNAI Andor, MADAS Edit: *Szöveggyűjtemény a régi magyar irodalom történetéhez, középkor (1000-1530) - Szent István király első törvénykönyve*. Budapest, Sermones Compilati - Eötvös Loránd Tudományegyetem Régi Magyar Irodalomtudományi Intézet, 1991.

Sursă: http://sermones.elte.hu/szovegkiadasok/magyarul/madasszgy/index.php?file=001_sztistvan1, Accesat: 06.11.2023, 17:34

¹⁰⁵ Începând din antichitatea creștină, așezământul ospitalier, precursorul instituției spitalului, era o instituție dedicată îngrijirii străinilor, pelerinilor, bolnavilor și a tuturor nevoiașilor. Denumirea instituției provine din cuvântul *hospitium*, care înseamnă ospitalitate/camera de oaspeți, care s-a transformat ulterior în cuvântul *ispotály* (HU)/spital (RO). Inițial, îndatoririle medicale erau îndeplinite de călugări în mănăstiri, respectiv asigurau adăposturi în primul rând pentru persoane vârstnice și nevoiașe, doar ulterior au devenit adăposturi pentru persoane bolnave. NMARNÉ KENDŐL Jutka: A középkori johannita rend karitatív tevékenysége és gazdasági, társadalmi jelentősége Sopronban. In: *Képzés és Gyakorlat*, vol. 13, nr. 1-2, 2015, 143-160 p; JÓZSA László: A kórházi ápolás kialakulása a 11-14. századi Magyarországon. In: *Debreceni szemle*, vol. 1, 2008, 10-22 p.

¹⁰⁶ Persoanele identificate care au ocupat funcția de administrator al așezământului sunt: János Ördög (în perioada 1647-5 decembrie 1652), István Virág Szabó (1652-1657), Mihály Simonfi (1659-1662), János Nagy Csiszár (1662-1663), Márton Berkeszi (1699-1700, 1701), István Borbély Szöcs (1700).

secolului XVII-lea, când o persoană denumit Sásvári donează un teren parohiei reformate și așezământului de pe str. Szent Miklós (azi strada Memorandumului).¹⁰⁷ Din nefericire nu dispunem de dovezi suficiente pentru a afirma că așezământul avea aceeași locație de la prima sa mențiune din anul 1511.

Prin decizia consiliului orășenesc din data de 11 august 1649 se stabilește că, celor care încalcă reglementările și măsurile locale aprobate, li se confiscă bunurile, care până la urmă se donează așezământului sau școlii orășenesc. Din sursele disponibile avem cunoștință despre faptul că, la data de 26 aprilie 1681, Mihályné Moldvai lasă în moștenire o sumă importantă Scholei Particule, bisericii și așezământului. Ulterior, în 1695 se menționează construcția brutăriei propriie așezământului, practic primul pas mai important al dezvoltării serviciului. Următorul pas important privind dezvoltarea serviciului din punct de vedere administrativ și al funcționalității va fi elaborarea legilor (*practic regulamentului de funcționare*) așezământului de către levitul reformat Sámuel Beregszászi, respectiv aprobarea acestora de către Consistoriul General Reformat la data de 30 ianuarie 1722. În 1735 episcopul de la Alba Iulia solicită de la consiliul orășenesc Târgu Mureș ca așezământul ospitalier, care este considerat a fi susținut și întreținut de reformați, să fie deschis și pentru catolici. Aspectul semnalat se rezolvă abia în 1788, după ce așezământul de pe strada Szent Miklós (azi strada Memorandumului) devine proprietatea orașului. După ce terenul și clădirea așezământului s-au vândut lui Sámuel Teleki în 1805, acesta se mută pe strada Spitalului Vechi.¹⁰⁸

Privind măsurile bugetare luate în favoarea beneficiarilor din categoriile sociale vulnerabile și/sau defavorizate am identificat două acțiuni desfășurate în perioada studiată, respectiv acordarea unei forme de sprijin de stat și diferențierea impozitării locale în favoarea cetățenilor în situații de nevoie. Primul act disponibil referitor la o formă de sprijin de stat acordat pentru instituțiile din Târgu Mureș este ordinul principelui Gabriel Bethlen din 1618, prin care se stabilește creșterea anuală a sprijinului de stat pentru întreținerea școlii și a bisericii reformate (prin care și așezământului ospitalier) de la 150 de forinți/an la 200 de forinți/an.¹⁰⁹ Referitor la reglementările privind stabilirea și colectarea impozitelor locale, începând din data

¹⁰⁷ SEBESTYÉN *ibidem* 2009, 283 p; SEBESTYÉN *ibidem* 2015, 570 p; SEBESTYÉN, DIAMANTSTEIN-DERZSI *ibidem* 2019, 715 p.

¹⁰⁸ SEBESTYÉN *ibidem* 2009, 283 p; SEBESTYÉN *ibidem* 2015, 570 p; SEBESTYÉN, DIAMANTSTEIN-DERZSI *ibidem* 2019, 715 p.

¹⁰⁹ Considerăm necesar evidențierea faptului că prin măsura de creștere a sprijinului menționat, acesta exista deja cu ani înainte, probabil cu o valoare mai scăzută.

de 13 ianuarie 1665 se face distincția oficială între cetățeni înstăriți și nevoiași, favorizându-i pe cei în situații de nevoie, cu obligația de plată a unui impozit mai scăzut față de impozitul stabilit pentru cetățenii înstăriți. Totodată, în urma colectării taxelor din 1709, se specifică numărul persoanelor fără adăpost în Târgu Mureș pentru a avea o evidență clară asupra situației în cauză. Până în anul 1785 numărul persoanelor fără adăpost ajunge la 35 de persoane, în 1802 se numără 68 de persoane, după care nu se mai specifică numărul lor în documentele oficiale disponibile.¹¹⁰

Privind acțiunile de donație pentru nevoiași am identificat două fapte mai importante, referitoare în mod special la elevii defavorizați. La data de 1 august 1592 prin testamentul său, Pál Gyulai lasă în moștenire cinci mii de forinți pentru a sprijini elevii nevoiași înscriși în școlile din Târgu Mureș și din Cluj Napoca. În 1712, istoricul iezuit Gábor Hevenesi donează patru mii de forinți școlii catolice în timpul vizitei sale la Târgu Mureș. Donația va fi utilizată în scopul îngrijirii deplină a douăzeci de studenți defavorizați din localitate. În același timp, Hevenesi înființează Institutul de Învățământ al Băieților din Târgu Mureș.¹¹¹

Referitor la acțiuni de incluziune socială ale timpului se pot menționa trei fapte mai importante atestate documentar. Prima ar fi acțiunea de primire a refugiaților din data de 2 decembrie 1716, când orașul a adăpostit în total cincizeci de persoane (profesori și elevi) exilate de la colegiul reformat din Sárospatak-Alba Iulia. După care, prin ordinul guberniului din 24 aprilie 1768 devine obligatoriu părinților români din Scaunul Mureș să-și înscrie și să-și trimită copii de ambele sexe la școală pentru a învăța cunoștințele de bază privind scrisul, cititul și matematica. Totodată, în același perioadă, se evidențiază nevoia de înființare a mai multor școli românești în regiune. Iar în ultimul rând, debutarea educației oficiale a fetelor din 1770 în cadrul bisericilor reformate locale.¹¹²

¹¹⁰ SEBESTYÉN *ibidem* 2009, 283 p; SEBESTYÉN *ibidem* 2015, 570 p; SEBESTYÉN, DIAMANTSTEIN-DERZSI *ibidem* 2019, 715 p.

¹¹¹ SEBESTYÉN *ibidem* 2009, 283 p; SEBESTYÉN *ibidem* 2015, 570 p; SEBESTYÉN, DIAMANTSTEIN-DERZSI *ibidem* 2019, 715 p.

¹¹² SEBESTYÉN *ibidem* 2009, 283 p; SEBESTYÉN *ibidem* 2015, 570 p; SEBESTYÉN, DIAMANTSTEIN-DERZSI *ibidem* 2019, 715 p.

5.2 Istoria dezvoltării sistemului de asistență socială al Municipiului Târgu Mureș din secolul al XVIII-lea până la compromisul austro-ungar din 1867

După cum se poate observa din informațiile subcapitolului anterior, până la începutul secolului XVIII-lea, toate activitățile și serviciile de asistență socială erau îndeplinite în mare măsură de membrii comunității locale și de biserici, toți actori fiind sprijiniți într-un fel sau altul de autoritatea locală. Începând din secolul al XVIII-lea, în ceea ce privește domeniul asistenței sociale în general, dar în special măsurile legate de subdomeniul protecției copilului, se pot observa schimbări semnificative pe întregul teritoriu al Monarhiei Habsburgice. În primul rând trebuie evidențiată reglementarea situației orfanilor bogați printr-un decret din 1711 emis de către Iosif I al Sfântului Imperiu Roman, act care a stabilit modul de numire oficială a tutorilor care le-au fost atribuiți copii.¹¹³ În 1715, s-au formulat și măsuri generale cu privire la procedurile referitoare la orfani cu tutorele lor în cadrul Legii nr. LXVIII, care de altfel avea la bază două legi anterioare (Legea nr. XXIV din 1655 și Legea nr. XXXII din 1659).¹¹⁴ Câțiva ani mai târziu, în 1729, s-a emis un decret regal de către Carol al III-lea, în cadrul cărei s-a definit clar rolul unităților administrative, inclusiv autoritatea locală, legate de orfani și copii aflați în diferite situații de nevoie. Potrivit acestuia, fiecare autoritate locală (în cazul strategiei actuale evidențiem Municipiul Târgu Mureș) avea obligația de a sprijini copii cu diferite nevoi, respectiv de a îngriji copii orfani care locuiau pe teritoriul localității.¹¹⁵ La mijlocul sec. al XVIII-lea, ca urmare a acestor decrete, s-au înființat primele orfelinate administrate de stat din Ungaria contemporană. Mai întâi în localitatea Nemescsó în 1741, apoi în Kőszeg în 1749 și, în al treilea rând, în cadrul Ținutului Crăiesc, la Sibiu în 1765.¹¹⁶ Din informațiile disponibile reiese faptul că în Municipiul Târgu Mureș se discuta problema orfanilor la nivelul consiliului orașenesc începând din data de 5 decembrie 1818. După decizia consiliului din 11 iulie 1825 se va crea un fond dedicat pentru văduvele și orfanii funcționarilor municipali. Primul orfelinat în localitate, „Orfelinatul Secuiesc de Fete Klotild” (*Klotild Székely Leányárvaház*) se înființează în 1861 la inițiativa doamnei Gr. Viktorné Toldalagi (br. Anna Bánffy) cu 14 locuri exclusiv pentru fete. Capitalul de pornire al instituției era de 18.000

¹¹³ NAGY, BOROS, FOLMEG, TRENCSENYI *ibidem*, 2017, 67-68 p.

¹¹⁴ 1715. évi LXVIII. Törvénycikk az árvákról s azok gyámjairól és gondnokairól való intézkedés módja. In: *Ezer év törvényei*. Sursă: <https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torveny?docid=71500068.TV&searchUrl=/ezer-ev-torvenyei%3Fpagenum%3D23>, Accesat: 07.11.2023, 19:12

¹¹⁵ CZIRJÉK Attila: *A gyermekvédelem története - Az 1997. évi gyermekvédelmi törvény megszületéséhez vezető út*. Debrecen, Debreceni Egyetem, 2008, 19-21 p. Sursă: <https://dea.lib.unideb.hu/items/2d0fa294-97d6-48ab-b4f8-6294bc2d0170>, Accesat: 07.11.2023, 20:29

¹¹⁶ NAGY, BOROS, FOLMEG, TRENCSENYI *ibidem*, 2017, 68 p.

HUF. Până în 1875 numărul locurilor a crescut la 31 și s-a lărgit gama de beneficiari pe întreaga regiune (Ținutul Secuiesc). Orfelinatul a funcționat fără întreruperea activității până la 1950.¹¹⁷

Privind domeniul, respectiv subdomeniile asistenței sociale (în special problema cerșetoriei, a desfrânării aranjate, reducerea consumului de băuturi alcoolice și asistența persoanelor cu probleme medicale), am reușit să identificăm diferite surse până la sfârșitul secolului al XIX-lea, care se referă la inițiative și reglementări ale serviciilor sociale în Municipiul Târgu Mureș.

În 4 iulie 1764, s-a ivit un conflict între cetățeni și administrația orașului, motiv pe baza căruia s-a înființat un comitet de Consiliul Suprem (președinte Sámuel Szilágyi, inspector Mihály Cserei și trei cancelari desemnați) cu scopul de a rezolva problema persistentă. Privind hotărârea aplicată de conducerea orașului, cetățenii precizau că cei menționați nu au fost suficienți de precauți referitor la acceptarea persoanelor nedemne în rândurile cetățenilor noi, respectiv utilitatea viitorilor cetățeni care au primit terenuri pentru locuințe ieftine, întrucât mulți dintre ei au devenit cerșetori. Din păcate nu cunoaștem rezultatul anchetării din data mai sus menționată, deoarece nu am reușit să identificăm surse, referințe din care să reiasă soluționarea conflictului. Totuși, problema semnalată se rezolvă cu siguranță la data de 14 iulie 1795, când consiliul orășenesc interzice cerșetoria pe teritoriul orașului, totodată elaborează și aprobă o procedură de excepție. În cadrul procedurii s-a specificat că, pe perioada săptămânii erau permisi doi cerșetori, să cerșească cu un sac sau coș pe fiecare stradă în parte a orașului însoțiți de doi funcționari, după care cei doi erau obligați să împartă donațiile strânse cu ceilalți cerșetori din evidențele localității în urma fiecărei slujbe de duminică.

Privind problema desfrânării aranjate (prostituției), respectiv exploatării sexuale se observă o politică de toleranță zero. La 24 aprilie 1768, Ilona Balika și Mária au fost condamnate la moarte de către consiliul orașului, găsite vinovate de infracțiunea de desfrânare aranjată. Considerăm necesar evidențierea faptului că, în perioada menționată, nici măcar nu se punea problema de a discuta despre vinovăția unui eventual proxenet în situații asemănătoare. Pedepsa cu moartea a fost abolită cu siguranță până în 1815, dar din cauza lipsei surselor nu am putut identifica data exactă a aboliri. În loc de condamnare la moarte, din

¹¹⁷ SEBESTYÉN *ibidem* 2010, 342 p; SEBESTYÉN *ibidem* 2015, 570 p; SEBESTYÉN, DIAMANTSTEIN-DERZSI *ibidem* 2019, 715 p.

1815 consiliul orășenesc hotărăște asupra alungării persoanelor din Municipiul Târgu Mureș, găsite vinovate de infracțiunea de desfrânare aranjată.

Prima decizie l autorităților locale cu privire la consumul de băuturi alcoolice, respectiv reducerea consumului și eliminarea beției se datează din anul 1788, când consiliul orășenesc restricționează prepararea țuicii. Aceasta se putea prepara doar din praf de moară,¹¹⁸ motivul fiind reducerea varietății și calității băuturilor alcoolice, respectiv demotivarea consumatorilor. Tot în anul 1788 în cadrul Breslei Sfintei Fecioare Maria (*Boldogasszony céh*) se înființează prima asociație cu activitate de asistență socială documentată în istoria Municipiului Târgu Mureș, Asociația de Ajutorarea Persoanelor Bolnave și Sprijin de Înarmorântare (*Betegsegélyező és Temetkezési Egyesület*).¹¹⁹

Momentele majore ulterioare pot fi determinate ca o consecință a principalelor efecte revoluționare ale secolului al XIX-lea, care s-au bazat în principiu pe dezvoltarea industrială, accesul femeilor pe piața muncii și nu în ultimul rând pe evoluția concepției copiilor. Ca urmare a acestor factori s-au înființat primele grădinițe și creșe, precum și asociații cu diverse atribuții și funcții de protecție a copiilor și familiei în general. Deschiderea primei grădinițe publice din data de 1 iunie 1828 pe teritoriul Ungariei contemporane (în localitatea Krisztinaváros - azi parte din Budapesta) este atribuită dnei. Teréz Brunswick, care în primul rând a încercat să ofere educație copiilor proveniți din familii nevoiașe.¹²⁰ Câțiva ani mai târziu, în 1836, se înființează Asociația pentru Promovarea Institutelor de Îngrijire a Copiilor din Ungaria (*Kisdedóvó Intézeteket Magyarországon Terjesztő Egyesület*) cu anvergură națională, al cărei scop era organizarea și întreținerea grădinițelor pe teritoriul țării. În 1839, Ágoston Schöpf-Mérei organizează primul spital de copii din țară, ceea ce reprezintă încă un pas în domeniul protecției copilului, dar și în ceea ce privește infrastructura instituțiilor de stat relevante.¹²¹ În ciuda dezvoltării avansate a sistemului de grădinițe, înființarea primei creșe din Ungaria contemporană a durat până la data de 21 aprilie 1852, ale cărei servicii erau oferite în primul rând pentru familii nevoiașe și/sau aflate într-o situație dificilă. La momentul respectiv instituțiile mai sus menționate, practic îndeplineau o funcție socială de completare a atribuțiilor

¹¹⁸ Făina care se întindea, se depunea în timpul măcinării cerealelor

¹¹⁹ SEBESTYÉN *ibidem* 2009, 283 p; SEBESTYÉN *ibidem* 2015, 570 p; SEBESTYÉN, DIAMANTSTEIN-DERZSI *ibidem* 2019, 715 p.

¹²⁰ VÁG Ottó: *Az óvodai nevelés története Magyarországon, I. rész. Az első óvodától a Terjesztő Egyesület megalapításáig (1828–1936)*. Miskolc, Magyar Óvodapedagógiai Egyesület, 1994, 122 p.

¹²¹ V. GÖNCZI Ibolya: *Gyermek- és ifjúságvédelem, a hátrányos helyzet kezelése*. Debrecen, Debreceni Egyetemi Kiadó, 2015, 23-25 p.

familiei, cu un scop specific de îngrijire a copiilor pe perioada zilei.¹²² În ceea ce privește situația Municipiului Târgu Mureș legat de aspectele descrise, evidențiem faptul că localitatea a reușit să țină pasul cu reformele sistemului socio-educational și de protecție a copilului, deoarece în primăvara anului 1856 se deschide grădinița Stefánia. Considerăm necesar să menționăm că grădinița și-a luat oficial denumirea de Stefánia abia mai târziu, începând cu data de 9 mai 1881, după ce br. Károly Apor a sugerat să îi ceară prințesei regale Stéphanie a Belgiei să-și asume rolul de patronat al grădiniței și să-i permită instituției preluarea numelui de Stefánia.¹²³

Privind domeniul, respectiv subdomeniile și domeniile conexe ale asistenței sociale (în special privind înființarea primului spital, primului program de cantină socială și primului cămin de persoane vârstnice orășenesc, totodată privind problema sărăciei, a jocurilor de noroc, a desfrânării aranjate, a cerșetoriei și nu în ultimul rând creșterea în număr a asociațiilor locale care răspundeau la diferite nevoi sociale), am reușit să identificăm diferite surse până la compromisul austro-ungar din 1867, care se referă la inițiative și reglementări ale serviciilor sociale în Municipiul Târgu Mureș.

În 1801, medicul József Szotyori și-a prezentat planul privind înființarea unui spital de anvergură națională la Târgu Mureș în fața unui grup mai restrâns (profesorului János Antal și judecătorului György Nemes). În decembrie 1807, după șase ani de la prima prezentare a planului său, medicul mai sus menționat a solicitat oficial consiliului orășenesc înființarea unui spital public. Szotyori și planul lui este susținut de consiliu, respectiv realizarea inițiativei se va propune Guberniului, după care la 10 decembrie 1808 se aprobă o hotărâre de consiliu orășenesc cu privire la costurile construirii spitalului. În 1810, Guberniul numește un comitet pentru a promova înființarea a două spitale naționale (unul în Cluj Napoca și unul în Târgu Mureș). La data de 13 mai 1811, Parlamentul numește comitetul de conducere al spitalului din Târgu Mureș (de pe strada Revoluției de azi, pe colțul Pasajului Palas), care își va deschide oficial porțile la data de 21 ianuarie 1812.¹²⁴ Noua instituție era complet independentă de vechiul așezământ ospitalier din oraș, care va funcționa în continuare ca și cămin de persoane

¹²² KORINTUS Mihályné, VILLÁNYI Györgyné, MATAY Katalin, BADICS Tiborné: *Gyermekeink gondozása, nevelése*. Budapest, Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet, 2004, 19-21 p. Sursă: <https://docplayer.hu/2836570-Gyermekeink-gondozasa-nevelese.html>, Accesat: 08.11.2023, 15:06

¹²³ SEBESTYÉN *ibidem* 2010, 342 p; SEBESTYÉN *ibidem* 2015, 570 p; SEBESTYÉN, DIAMANTSTEIN-DERZSI *ibidem* 2019, 715 p.

¹²⁴ Considerăm necesar menționarea faptului că spitalul în cauză era primul spital public înființat pe teritoriul Transilvaniei.

vârstnice (*aggmenház*) pentru locuitorii orașului de confesiune reformată și catolică. Dispunem de informații dintr-un raport datat din 1821 că spitalul public orășenesc funcționa cu 24 de paturi, respectiv că până la 1830 s-au tratat 255 de pacienți, din care 100 în mod gratuit fiind persoane nevoiașe. Spitalul funcționa până la 1853, când la inițiativa lui Vilmos Knöpfler s-a deschis Spitalul Public Național de pe strada Szent György (azi strada Revoluției), care a avut 16 saloane, respectiv 80 de paturi (în clădirea respectivă funcționează Clinica Medicală nr. II de astăzi). Între anii 1855-1876, spitalul a tratat 1168 de pacienți și a efectuat 616 intervenții chirurgicale.¹²⁵ Referitor la căminul de persoane vârstnice, la data de 20 mai 1811, Gr. József Teleki cumpără un teren și o casă în valoare de 2.780 HUF de la Gr. Domokos Teleki și soția sa, Zsuzsanna Kendeffy, pentru așezământul ospitalier de pe strada cu pietriș (Kövecses – azi strada Avram Iancu) din apropierea „bisericii Valahe”.¹²⁶ Așadar instituția se mută definitiv de pe strada Szent Miklós (azi strada Memorandumului) pe strada cu pietriș (azi strada Avram Iancu).

Deși folosirea conceptului de cantină socială pare puțin exagerat, practic putem vorbi despre un serviciu similar, precursor al cantinei sociale. La data de 15 februarie 1814, conform ordonanței Guvernului, Municipiul Târgu Mureș va găti și va servi prima dată Supa-Rumford¹²⁷ pentru nevoiașii orașului.¹²⁸ În acești ani, pe lângă pregătirea și servirea unei mese calde pe zi, au fost adoptate o serie de măsuri de atenuare a sărăciei ale contelui Rumford pe teritoriul Transilvaniei, din care putem evidenția următoarele: s-a susținut cultivarea cartofilor și a altor legume rădăcinoase, s-a dat un decret privind distincția dintre cerșetorii adevărați și cei falși și nu în ultimul rând au fost înființate case de muncă.¹²⁹ Servirea supei-Rumford se va repeta și în anii următori în Târgu Mureș, mai ales pe perioada sezonului rece (sursele disponibile menționează servirea supei inclusiv în perioada ianuarie-februarie 1817, după care nu am mai reușit să identificăm informații).¹³⁰

¹²⁵ SEBESTYÉN *ibidem* 2010, 342 p; SEBESTYÉN *ibidem* 2015, 570 p; SEBESTYÉN, DIAMANTSTEIN-DERZSI *ibidem* 2019, 715 p.

¹²⁶ SEBESTYÉN *ibidem* 2009, 283 p; SEBESTYÉN *ibidem* 2015, 570 p; SEBESTYÉN, DIAMANTSTEIN-DERZSI *ibidem* 2019, 715 p.

¹²⁷ Ingrediente: Orz (terci din orz), mazăre, cartofi, apă, sare, oțet și pâine prăjit.

¹²⁸ SEBESTYÉN *ibidem* 2009, 283 p; SEBESTYÉN *ibidem* 2015, 570 p; SEBESTYÉN, DIAMANTSTEIN-DERZSI *ibidem* 2019, 715 p.

¹²⁹ Sursă:

https://mnl.gov.hu/mnl/ol/hirek/a_rumford_leves_xix_szazadi_erdelyi_elterjedese?fbclid=IwAR2XfUMZZJdhu finznxyUDqsNE8H_0kFMNhDTMIphUs1IXGiukMD1lv7P8, Accesat: 08.11.2023, 16:42

¹³⁰ SEBESTYÉN *ibidem* 2009, 283 p; SEBESTYÉN *ibidem* 2015, 570 p; SEBESTYÉN, DIAMANTSTEIN-DERZSI *ibidem* 2019, 715 p.

Prima informație disponibilă privind acordarea unui fel de ajutor social se datează din 1 februarie 1806, când orașul îi ajută pe cei nevoiași cu împrumuturi favorabile pentru obținerea alimentelor de bază, pe care la urmă trebuie să le restituie practic prin rate fără dobândă. Pe lângă aceste aspecte, conform noii reglementări referitoare la cerșetorie, la data de 27 aprilie 1813 consiliul orășenesc îndeplinește cerșetorii străini din Târgu Mureș. Totodată se montează cutii de colectare a donațiilor în bisericile și/sau pe cele patru străzi principale ale orașului după caz, pentru a aduna ajutoare bănești locuitorilor nevoiași. Considerăm necesar evidențierea că, potrivit articolului publicat la data de 30 martie 1867 în ziarul orășenesc *Székely Néplap*, străzile Municipiului sunt pline de cerșetori minori de etnie romă.¹³¹ Așadar problema cerșetorilor minori în localitate începe să devină mult prea serioasă deja din mijlocul secolului XIX-lea.

Din 1815, problematica desfrânării aranjate din localitate nu s-a îmbunătățit prea mult. Împotriva faptului că mai devreme toți au fost expulzați din oraș, în anul 1843 se numără 11 femei prostituate în Târgu Mureș. Diferența constă în introducerea unei analize medicale preventive, înainte de expulsiune. În baza decretului judecătoresc din 8 august 1843, toți care își desfășoară activitatea în oraș au fost examinați din punct de vedere medical. În urma primelor analize după intrarea în vigoare a decretului, reiese faptul că doar trei femei erau sănătoase dintre cele unsprezece. Ca măsură, poliția municipală le reține pe unele din persoanele depistate bolnave (cel mai probabil cu intenția de prevenire a răspândirii bolilor și infecțiilor cu transmitere sexuală), iar pe celelalte le expulzează din Târgu Mureș.¹³²

În ceea ce privește prevenirea dependențelor, următoarea măsură după tentativa de reducere a consumului de băuturi alcoolice și eliminarea beției, va fi reducerea jocurilor de noroc în localitate. În acest caz nu se va aplica doar o măsură de restricție, precum în cazul preparării băuturilor alcoolice, ci se va implementa pedeapsă penală pronunțată prin hotărâre judecătorească. Ca de exemplu menționăm verdictul instanței regale din data de 8 iulie 1825 în cazul trișorului Sámuel Darkó, prin care acuzatul a fost condamnat la trei luni de închisoare și

¹³¹ SEBESTYÉN *ibidem* 2010, 342 p; SEBESTYÉN *ibidem* 2015, 570 p; SEBESTYÉN, DIAMANTSTEIN-DERZSI *ibidem* 2019, 715 p.

¹³² SEBESTYÉN *ibidem* 2009, 283 p; SEBESTYÉN *ibidem* 2015, 570 p; SEBESTYÉN, DIAMANTSTEIN-DERZSI *ibidem* 2019, 715 p.

o amendă de 200 forinți. Sámuel Darkó a câștigat prin joc de cărți chiar și vioara părții vătămate, violonistului Dávid Prodan.¹³³

După înființarea primei asociații în domeniul asistenței sociale din Târgu Mureș la 1788, conform surselor disponibile nu se va înființa nici o organizație non-guvernamentală în domeniu până la 1832. La începutul secolului XIX-lea, medicul Dániel Gecse depune un fond de 200 HUF pentru înființarea unui Institut de Filantropie, care a oferit ajutor celor aflați în nevoie. Mai târziu, în perioada anilor 1823-1824 completează suma menționată, respectiv la data de 16 martie 1824 își lasă toate bunurile viitorului Institut. Institutul de Filantropie Gecse Dániel (*Gecse Dániel Emberszereteti Intézet*) își începe activitatea efectivă în 1832, și va funcționa fără întrerupere până 1934 încetând activitatea definitiv în 1950. Conform surselor disponibile, în perioada 1844-1867 se vor înființa următoarele organizații non-guvernamentale cu activitate în domeniul asistenței sociale: 1844 - Asociație de Sprijin Funerar și Ajutorare a Bolnavilor (*Temetkezési egylet és Betegsegélyező*) al cărui președinte va fi Mihály Jäger; 1846 - Asociație sub denumirea Compania de Ajutor Reciproc (*Kölcsön Segítő Társulat*); 14 aprilie 1849 - Institutul de Îngrijire Feminină (*Női Ápoló Intézet*) sau Asociația Femeilor de Asistență Medicală Kossuth (*Kossuth Ápoló Nőegyletet*) al cărui președinte va fi Eszter Lázár; 1861 - Asociație de Caritate al Femeilor (*Jótékony Nőegylet*), al cărui președinte va fi Gr. Lázár Mórné. Considerăm necesar evidențierea faptului că începând din data de 25 noiembrie 1852 s-a reglementat prin lege înființarea asociațiilor civile, a căror funcționare va fi ulterior supusă unei licențe.¹³⁴

5.3 Istoria dezvoltării sistemului de asistență socială al Municipiului Târgu Mureș din 1867 până la sfârșitul Primului Război Mondial

În urma Compromisului Austro-Ungar din 1867 s-a oferit o perspectivă cu totul nouă privind dezvoltarea civilă a societății, precum și pentru modernizarea structurilor, reglementărilor instituționale și juridice, dar în general pentru întregul sistem al administrație publice.¹³⁵ Deși acest proces de peste douăzeci de ani se încheie abia în 1891, el ia pași de o

¹³³ SEBESTYÉN *ibidem* 2009, 283 p; SEBESTYÉN *ibidem* 2015, 570 p; SEBESTYÉN, DIAMANTSTEIN-DERZSI *ibidem* 2019, 715 p.

¹³⁴ SEBESTYÉN *ibidem* 2009, 283 p; SEBESTYÉN *ibidem* 2010, 342 p; SEBESTYÉN *ibidem* 2015, 570 p; SEBESTYÉN, DIAMANTSTEIN-DERZSI *ibidem* 2019, 715 p.

¹³⁵ PUKÁNSZKY Béla, NÉMETH András: *Neveléstörténet*. Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó, 1996, p. 409-444. Sursă: <https://mek.oszk.hu/01800/01893/html/>, Accesat: 08.11.2023, 17:41

importanță extraordinară chiar și în fazele sale inițiale. Legea nr. XXXVIII din 1868 dispune înființarea școlilor civile și a școlilor elementare de șase clase, respectiv introduce obligativitatea și gratuitatea învățământului public tuturor copiilor în concordanță cu limba maternă a fiecărei. Legea nr. XX din 1877 tratează problema tutelei în modul cel mai detaliat până atunci, abordând aspectele și detaliile relevante dintr-un punct de vedere complet modern. După ce autoritățile au realizat gravitatea fenomenului delincvenței juvenile la rândul copiilor proveniți dintr-un mediu social complicat, în 1884 s-a deschis prima instituție de corecție pentru băieți la Aszód, iar în 1899 prima instituție de corecție pentru fete la Rákospalota.¹³⁶ La ședința ordinară a consiliului orașenesc din data de 13 iulie 1886, Ákos Darkó propune înființarea unei instituții de corecție pe teritoriul Municipiului Târgu Mureș. La data de 6 septembrie în cadrul următoarei ședințe, se clarifică faptul că înființarea instituției trebuie aprobată de către guvern. Totodată se constată că, în cazul aprobării, orașul va pune cu drag la dispoziția instituției în cauză un teren.¹³⁷ Din păcate nu cunoaștem rezultatul proiectului de înființare, deoarece nu am reușit să identificăm surse, referințe din care să reiasă alte detalii. Nu în ultimul rând considerăm necesară evidențierea faptului, că în 1891 s-au inclus unitățile preșcolare (grădinițele) în sistemul de învățământ public maghiar, conform Legii nr. XV care reglementa îngrijirea copiilor. La vremea respectivă, unitățile preșcolare îndeplineau rolul de a compensa oarecum absența părinților din viața familială, mai exact, de a asigura îngrijirea și educarea corespunzătoare a copiilor, respectiv dezvoltarea fizică, psihică și morală.¹³⁸

Începând din 1867 până la începutul secolului al XX-lea se poate remarca o mare creștere cantitativă și o dezvoltare calitativă a organizațiilor non-guvernamentale. Totodată, se poate observa că, pe lângă aspectele menționate în cadrul capitolelor anterioare, Municipiul se va concentra pe elaborarea unor planuri de dezvoltare de mare anvergură.

La data de 16 decembrie 1868 s-a înființat Asociația de Ajutor pentru Autoeducarea Muncitorilor Industriași (*Iparos Önképző Segédegylet*). Fondatorii au fost Sándor Csizmadia Csernyák și Imre Lócsei, iar președintele de onoare va fi Vilmos Knöpfler. Tot în anul 1868 se înființează Asociația de Ajutorare a Bolnavilor Industriași (*Iparosok Betegsegélyező*

¹³⁶ CZIRJÉK *ibidem*, 2008, 21 p.

¹³⁷ SEBESTYÉN *ibidem* 2010, 342 p; SEBESTYÉN *ibidem* 2015, 570 p; SEBESTYÉN, DIAMANTSTEIN-DERZSI *ibidem* 2019, 715 p.

¹³⁸ 1891. évi XV. törvénycikk a kiseddóvásról. Sursă:

<https://net.jogtar.hu/getpdf?docid=89100015.TV&targetdate=&printTitle=1891.+%C3%A9vi+XV.+t%C3%B6rv%C3%A9nycikk&referer=1000ev>, Accesat: 08.11.2023, 19:07

Egyesülete). În 1871, a fost înființată Asociația de Ajutorare a Bolnavilor și de Însmormântare (*Beteg- és Temetkezési Segélyezőegylet*). În 1874 s-a înființat filiala locală a Crucii Roșii (cu departamente pentru bărbați și femei), care funcționa fără întrerupere până în 1950. În 1877, la inițiativa lui Samu Csernát, a fost înființată Asociația de Autoeducarea și de Ajutorare a Bolnavilor Industriași (*Iparos Önképző és Betegsegélyező Egylet*). În octombrie anului 1883, medicul Mór Turnowszky și Vilmos Weisz au înființat asociația așa-numita Viață Zdrențuită [Asociația Israelită pentru Îmbrăcarea Copiilor Săraci (*Izraelita Szegénygyermekeket Felruházó Egyesület*), Malbis Arunim)],¹³⁹ care avea scopul de a echipa fiecare elev sărac din Municipiu cu îmbrăcăminte și încălțăminte corespunzătoare nevoilor. Considerăm necesar a menționa faptul că, după doar trei luni de funcționare, asociația a reușit să doneze haine de iarnă tuturor copiilor săraci din Târgu Mureș. La 13 noiembrie 1887 s-a înființat Asociația pentru Ajutorul Elevilor Săraci (*Szegény Tanulókat Segélyező Egyesület*). Președintele asociației va fi Dénes Péterffy, vicepreședinți vor fi Ferenc Kovács și Tamás Vass. Comitetul de femei al asociației va fi condusă de Emma Betegh Szentmarjai Dezsóné. Sursele disponibile fac referire la existența Asociației Funerare a Maicii Domnului (*Boldogasszony Temetkezési Egylet*) din data de 30 iunie 1888, ale cărei atribuții era însmormântarea persoanelor fără adăpost decedate în spitalul public național. Referitor la Asociația Doamnelor Secuiești (*Székely Asszonyok Egyesülete*) nu am reușit să identificăm data exactă a înființării, dar la 4 aprilie 1886 asociația se dedică construirii unui cămin de persoane vârstnice în Târgu Mureș. La 5 februarie 1890, Gr. Louise Bethlen este rugată să conducă mișcarea de înființare a căminului menționat. Sursele disponibile constată că la data de 15 noiembrie 1913, asociația gestionează un cămin de persoane vârstnice cu doisprezece beneficiari. Până la data de 9 decembrie 1890 se înființează Asociația Femeilor de Caritate Israelită (*Izraelita Jótékonyági Nőegylet*), al cărei președinte va fi Gyuláné Schönstein. Nu în ultimul rând, la data de 28 februarie 1897 în prezența a cinci sute de muncitori, se înființează Asociația Generală de Formare a Muncitorilor cu președintele Ferenc Haner. Ceea ce este important în legătura cu asociația mai sus menționată este faptul că odată cu înființarea ei, se deschide și primul Cămin Muncitoresc la locuința lui János Bálint, de pe str. Klastrom nr. 14 (azi strada Mihai Viteazul), care oferea adăpost pentru muncitorii care nu dețineau locuință. În cursul anilor, fiecare asociație - pe lângă

¹³⁹ PERRI-FRIEDMANN Jicchák: *A Marosvásárhelyi zsidóság története (II. kötet). Adalékok, kommentárok, okmányok és kiegészítések az első kötethez (héber részhez)*. Israel, Tel-Aviv, 1977, 324 p. Sursă: <https://acrobat.adobe.com/id/urn:aaid:sc:EU:822df7f7-d17e-42a4-bbb5-885fde94c54f>, Accesat: 09.11.2023, 08:11

activitățile proprii specifice subdomeniului - organizează diferite evenimente de caritate și campanii cu scopul de a aduna donații pentru categoria socială cui se adresau. Ca de exemplu se pot evidenția primele expoziții organizate cu vânzarea produselor artisanale, de flori, dar și organizarea balurilor, spectacolelor, concertelor și târgurilor de crăciun.¹⁴⁰

Pe lângă dezvoltarea mediului privat, considerăm necesar menționarea reformele, planurile și realizările autorităților privind desfrânarea aranjată, aspecte de tutelă, educația publică, ajutoare în beneficiul soldaților, programe de prevenție privind consumul băuturilor alcoolice, servicii medicale mobile, cazarea temporară a străinilor și protecția copiilor în general. În ceea ce privește subdomeniile mai sus menționate, vom încerca să prezentăm informațiile identificate în ordine cronologică.

Cu probabilitate, după realizarea faptului că măsurile aplicate privind problematica desfrânării aranjate din perioada 1815-1843 nu sunt funcționale, autoritatea locală schimbă percepția domeniului drastic începând din anul 1868. În conformitate cu decizia consiliului orașenesc, se va interzice femeilor în cauză să-și desfășoare activitatea pe drumurile principale ale orașului, totodată se va permite funcționarea bordelurilor în mod controlat. Dintr-un procesul verbal al ședinței consiliului orașenesc din data de 12 ianuarie 1886 aflăm că există un bordel autorizat pe strada Mică (Kis utca – azi Bulevardul 1 decembrie 1918) și unu pe strada Morii (Malom utca). În februarie anului 1898 redactorii ziarului *Közérdek* atrag atenția consiliului orașenesc asupra condițiilor deplorabile care predominau pasajul Palas (Palás köz), mai ales din cauza bordelului ilegal de aici.¹⁴¹ Odată cu legalizarea și autorizarea bordelurilor conform unor regulamente de organizare și funcționare, a devenit posibilă prevenirea răspândirii bolilor și infecțiilor cu transmitere sexuală, iar exploatarea sexuală în sine și pronunțarea proxenetismului recunoscute ca infracțiune.

Deodată cu reorganizarea administrativ-teritorială conform cu Legile nr. XLII din 1870 și XVIII din 1871, se înființează predecesorul autorității tutelare (denumit *árvaszék*).¹⁴² Cadrele legale de funcționare a instituției se stabilesc ulterior, în 1877. Conform informațiilor regăsite în raportul anual al președintelui autorității, Lőrinc Hints, prezentat în cadrul ședinței

¹⁴⁰ SEBESTYÉN *ibidem* 2010, 342 p; SEBESTYÉN *ibidem* 2015, 570 p; SEBESTYÉN, DIAMANTSTEIN-
DERZSI *ibidem* 2019, 715 p.

¹⁴¹ SEBESTYÉN *ibidem* 2010, 342 p; SEBESTYÉN *ibidem* 2015, 570 p; SEBESTYÉN, DIAMANTSTEIN-
DERZSI *ibidem* 2019, 715 p.

¹⁴² SZÜCS LÁSZLÓNÉ SISKA Katalin: *Az árvaszékek története és jogi szabályozása Szabolcs megyében 1848-1880 között*. Miskolc, lucrare Phd, 2000, 1-18 p.

consiliului orașenesc din data de 9 martie 1880, aflăm că numărul beneficiarilor până la sfârșitul anului 1879 era de 971, dintre care 6 copii au devenit adulți.¹⁴³ La data de 1 mai 1900 sediul instituției este în clădirea Teleki-Köpeczi, de pe colțul străzilor Kossuth Lajos (azi strada Călărașilor) și Szentgyörgy (azi strada Republicii).

În 1876, comitetul legislativ al orașului înființează un consiliu permanent de educație publică pentru a îmbunătăți nivelul învățământului public, respectiv pentru eradicarea analfabetismului. Totodată, împreună cu soția sa franceză, István Dabóczy, înființează Instituția de Învățământ pentru Fete și Băieți pe strada Iskola (azi strada Aurel Filimon), care funcționa până în 1889.¹⁴⁴

Privind ajutoarele acordate în beneficiul soldaților, considerăm necesar evidențierea unui fapt care remarcă coexistența pașnică și susținerea reciprocă a diferiților etnici din Târgu Mureș. La 6 ianuarie 1878, s-a inițiat și a decurs o campanie locală de adunare a ajutoarelor în beneficiul soldaților răniți în Războiul de Independență al României, organizat de Maria Hossu.¹⁴⁵

În vara anului 1883 se atrage atenția poliției municipale de către redacția ziarului local *Marosvidék* asupra faptului că zilierii și romii se adună la depozitele de băuturi alcoolice și îi deranjează pe locuitori zonelor menționate toată noaptea. Cu câțiva ani mai târziu, probabil ca și o reacție la problema semnalată, începând din data de 6 decembrie 1894, dr. Károly Agyagási susține prezentări teoretice în cadrul unui program de prevenție destinat elevilor din școala profesională locală despre daunele consumului de băuturi alcoolice.¹⁴⁶

Privind serviciile medicale mobile am identificat informația, că în perioada 10-17 septembrie 1893, bolnavii suspecți de holeră au fost aduși și tratați în spitalul de cazărmi înființat pe Postarét (azi Parcul Secuilor Martiri). Serviciul medical mobil s-a înființat la nevoie

¹⁴³ SEBESTYÉN *ibidem* 2010, 342 p; SEBESTYÉN *ibidem* 2015, 570 p; SEBESTYÉN, DIAMANTSTEIN-DERZSI *ibidem* 2019, 715 p.

¹⁴⁴ SEBESTYÉN *ibidem* 2010, 342 p; SEBESTYÉN *ibidem* 2015, 570 p; SEBESTYÉN, DIAMANTSTEIN-DERZSI *ibidem* 2019, 715 p.

¹⁴⁵ SEBESTYÉN *ibidem* 2010, 342 p; SEBESTYÉN *ibidem* 2015, 570 p; SEBESTYÉN, DIAMANTSTEIN-DERZSI *ibidem* 2019, 715 p.

¹⁴⁶ SEBESTYÉN *ibidem* 2010, 342 p; SEBESTYÉN *ibidem* 2015, 570 p; SEBESTYÉN, DIAMANTSTEIN-DERZSI *ibidem* 2019, 715 p.

pe lângă funcționarea Spitalului Public Național de pe strada Szent György (azi strada Revoluției).¹⁴⁷

La data de 10 februarie 1894, consiliul local convocată de viceprimarul Gyula Ajtai, desemnează un teren pentru construirea unei Case de Escortare, practic o instituție destinată cazării temporare a străinilor care stau ilegal în țară și se confruntă cu fenomenul deportării. Considerăm necesară evidențierea faptului că pe lângă străini, aici s-au cazat persoanele fără adăpost din Municipiu. Din păcate nu cunoaștem data exactă a punerii în funcțiune a instituției, deoarece nu am reușit să identificăm surse, referințe din care reies alte detalii. Probabil aceasta devine funcțională până la începutul secolului XX-lea. Problema persoanelor fără adăpost a devenit una reală pas cu pas, semnalat prima dată la data de 20 iunie 1883 într-o scrisoare deschisă, prin care cetățenii cer autorităților orașului închiderea și demolarea Piscinei Municipale de pe insula Elba (azi Parcul Sportiv Municipal), deoarece Piscina a devenit culcușul persoanelor fără adăpost. Primul act concret privind prevenția agravării problemelor semnalate de cetățeni datează din 31 mai 1886, când consiliul orașenesc în cadrul ședinței ordinare a aprobat noile reglementări de construcție, prin care se interzice construcția locuințelor rezidențiale la periferia agricolă a orașului, deoarece persoanele fără adăpost se pot stabili în acestea. Totodată în cadrul aceleiași ședințe se aprobă obligativitatea fiecărei cetățean să muncească un anumit număr de zile pe an în folosul comunității. La 9 martie 1890, redacția ziarului *Marosvidék* susține ideea înființării unei Case de Muncă pentru îngrijirea persoanelor fără adăpost, a cerșetorilor și a celor săraci.¹⁴⁸

Înainte de aprobarea primei Legi a Protecției Copilului din 1901, exista doar un singur pas mai important în ceea ce privește dezvoltarea măsurilor de stat pentru protecția copilului, care este detaliat în Legea nr. XXI din 1898 privind acoperirea costurilor îngrijirii publice a pacienților.¹⁴⁹ Această lege, care de altfel era unică la nivel european, sublinia în mod specific acoperirea de către stat a costurilor de îngrijire și educație a copiilor care au fost declarați oficial abandonati și care nu au împlinit încă vârsta de șapte ani.¹⁵⁰ În temeiul Legii mai sus

¹⁴⁷ SEBESTYÉN *ibidem* 2010, 342 p; SEBESTYÉN *ibidem* 2015, 570 p; SEBESTYÉN, DIAMANTSTEIN-
DERZSI *ibidem* 2019, 715 p.

¹⁴⁸ SEBESTYÉN *ibidem* 2010, 342 p; SEBESTYÉN *ibidem* 2015, 570 p; SEBESTYÉN, DIAMANTSTEIN-
DERZSI *ibidem* 2019, 715 p.

¹⁴⁹ 1898. évi XXI. törvénycikk a nyilvános betegápolás költségeinek fedezéséről. In: *Ezer év törvényei*. Sursă: <https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torveny?docid=89800021.TV&searchUrl=/ezer-ev-torvenyei%3Fpagenum%3D34>, Accesat: 09.11.2023, 12:22

¹⁵⁰ KÖRMÖNDINÉ PÓK Zsófia: A Budapesti Magyar Királyi Állami Gyermekmenhely története és irodalma. In: *Művelődés-, Tudomány- és Orvostörténeti Folyóirat*, vol. VII, nr. 13, 2016, 582 p.

menționate, la data de 29 mai 1900 s-a organizat compartimentul de autoritate tutelară în Târgu Mureș, a cărei destinație a fost să ofere sprijin, asistență socială și financiară persoanelor cu handicap, bolnavilor, orfanilor și altor persoane nevoiașe. Compartimentul era condus de tutorele public, care avea atribuții de control și monitorizare. Costurile de funcționare a compartimentului trebuiau incluse în bugetul local.¹⁵¹ Revenind la aspectul unic al Legii al Protecției Copilului din 1901,¹⁵² aceasta cuprindea prima dată stabilirea drepturilor copiilor declarați abandonati sau găsiți ca măsură de stat, așadar nu s-a concentrat asupra tutorelui, ci asupra copilului. În cadrul legii s-au diferențiat măsurile concrete privind îngrijirea copiilor cu vârsta de sub șapte ani, de îngrijirea copiilor cu vârsta de sub cincisprezece ani, cel dinainte având o formă de prioritate. Mai mult, prin aprobarea legii s-a reorganizat, s-a unificat și s-a transparentizat modul de funcționare a sistemului de protecție a copilului din Ungaria, proces prin care în urma unei lucrări de amploare între 1904 și 31 octombrie 1905 s-a construit o rețea națională de aziluri de stat pentru copii.¹⁵³ În perioada menționată s-au construit în total optsprezece aziluri pentru copii la nivel național după aceleași planuri, dintre care cel din Nagyszőlös era echipat pentru învățământ închis, așadar au fost socotite doar șaptesprezece aziluri deschise publicului.¹⁵⁴ Azilul din Municipiul Târgu Mureș s-a deschis în luna august 1904 pe strada István Király (azi strada Gheorghe Marinescu).¹⁵⁵ Totodată, începând din același an s-a publicat primul Jurnal național cu apariție lunară privind domeniul protecția copilului (*Gyermekvédelmi Lap*).¹⁵⁶ Până în 1932, 11.600 de copii au fost primiți în clădirea mai sus menționată din Târgu Mureș.¹⁵⁷

De la începutul secolului al XX-lea până la sfârșitul Primului Război Mondial, se pot remarca două reforme importante, respectiv schimbarea perspectivei asupra protecției copilului și crearea celor două „spații” noi, care vizau munca cu categoriile sociale defavorizate și problematice. Totodată, se poate observa că pe lângă aspectele menționate, la nivelul

¹⁵¹ SEBESTYÉN *ibidem* 2010, 342 p; SEBESTYÉN *ibidem* 2015, 570 p; SEBESTYÉN, DIAMANTSTEIN-
DERZSI *ibidem* 2019, 715 p.

¹⁵² 1901. évi VIII. törvénycikk az állami gyermekmenhelyekről. Sursă:
<https://net.jogtar.hu/getpdf?docid=90100008.TV&targetdate=&printTitle=1901.+%C3%A9vi+VIII.+t%C3%B6rv%C3%A9nycikk&referer=1000ev>, Accesat: 09.11.2023, 14:41

¹⁵³ KÖRMÖNDINÉ PÓK *ibidem*, 2016, 584 p.

¹⁵⁴ NAGY, BOROS, FOLMEG, TRENCSENYI *ibidem*, 2017, 68 p.

¹⁵⁵ Astăzi în clădirea azilului de copii funcționează Clinica de Pneumologie, care a fost extinsă între anii 1954-1955.

¹⁵⁶ Sursă: <https://pkk.piarista.hu/content/gyermekv%C3%A9delmi-lap>, Accesat: 13.11.2023, 18:43

¹⁵⁷ SEBESTYÉN *ibidem* 2010, 342 p; SEBESTYÉN *ibidem* 2015, 570 p; SEBESTYÉN, DIAMANTSTEIN-
DERZSI *ibidem* 2019, 715 p; SEBESTYÉN *ibidem*, 2011, 674 p; SEBESTYÉN *ibidem*, 2016, 544 p;

Municipiului Târgu Mureș se derulează activități, inițiative privind întreținerea cantinei sociale, înființarea noi organizații neguvernamentale, prevenirea dependențelor, acordarea ajutoarelor, elaborarea unor planuri de dezvoltare de mare anvergură și dezbateră existenței unei așezări informale.

În timpul Primului Război Mondial, în 1915, subdomeniul protecției copilului prelua o nouă perspectivă, concentrându-se de această dată pe protecția în comun a perechii bebelușului și a mamei, fără a se separa unul de celălalt din punct de vedere legal. Liga pentru Protecția Copilului (*Gyermekvédő Liga*) înființată în 1906, care investiga și intenționa să îmbunătățească condițiile de sănătate și condițiile sociale ale beneficiarilor, din 1915 s-a transformat în Asociația Națională Ștefania, centrul activităților sale din acel moment fiind exclusiv protecția mamelor și a bebelușilor.¹⁵⁸

Înainte de Primul Război Mondial, s-au creat două rețele de „spații” noi, care vizau munca cu categoriile sociale defavorizate și problematice. Primele s-au numit „Spații Comunitare” înființate și organizate în mahalale și zone sărace, informale ale orașelor, care au stat la baza serviciilor tip centre de zi și „așezărilor sociale” de mai târziu. Aceste structuri au fost alcătuite prin unitatea organizată a diferitelor instituții și prin constituirea echipelor de muncă în cadrul acestora, cu scopul de a încerca să satisfacă necesitățile, eventual să ofere soluții nevoilor persoanelor care trăiau în zonele menționate.¹⁵⁹ Prima *așezare socială* a fost înființată în 1905 la Cluj Napoca.¹⁶⁰ Din păcate nu avem informații exacte referitoare la serviciile menționate din Târgu Mureș, deoarece nu am reușit să identificăm surse, referințe din care să reiasă detalii privind înființarea și/sau modul de funcționare al acestora. Celălalt tip de „spațiu” a fost întruchipat de *instanța pentru minori* înființată în anul 1913, care avea scopul de a distinge clar persoanele minore de persoanele adulte în ceea ce privește procedurile legale.¹⁶¹

¹⁵⁸ V. GÖNCZI *ibidem*, 2015, 30-31 p.

¹⁵⁹ SCHIFFER Rita: Settlement. Az újpesti Főiskolai Szociális Telep. In: *Mozaikok a szociális gondoskodás hazai történetéből (II.)*. Budapest, A Szociális Munka Alapítvány kiadványa, vol. 17, 1977, 31-75 p.

¹⁶⁰ BALIPAP Ferenc: Ismerjük meg a settlementet! A magyarországi settlement története II. In: *Esély*, nr. 1, 1990, 58-64 p.

¹⁶¹ 1913. évi VII. törvénycikk a fiatakorúak bíróságáról. In: *Ezer év törvényei*. Sursă:

<https://net.jogtar.hu/getpdf?docid=91300007.TV&targetdate=&printTitle=1913.+%C3%A9vi+VII.+t%C3%B6rv%C3%A9nycikk&referer=1000ev>, Accesat: 17.11.2023, 17:06

Începând cu sezonul rece (perioada 15 noiembrie - 15 aprilie) din 1900, Crucea Roșie se va ocupa de întreținerea unei cantine sociale.¹⁶² Conform surselor disponibile aflăm, că începând din 1902 mâncarea caldă cu pâine este oferită zilnic pentru o sută de persoane nevoiașe. Totodată am identificat locația cantinei din 1910, care se afla în Piața Apaffi nr. 1 (azi strada Nicolae Iorga), respectiv coordonatorii programului erau Lászlóné Sényi și gr. Anna Toldalagi.¹⁶³

În perioada aceasta Căminul Muncitoresc își schimbă sediul de pe strada Klastrom nr. 14 (azi strada Mihai Viteazul), mai precis aflăm din sursele disponibile că, între februarie-aprilie 1900, deja funcționează pe piața Bem (azi face parte din strada Călărașilor – zona se poate identifica cu piața pe care s-a ridicat Monumentul Holocaustului de lângă intrarea pe strada Morii dinspre strada Călărașilor) în restaurantul Nagypipa din Casa Teleki. Ulterior, începând din mai până în noiembrie 1903, sediul căminului se mută pe strada Kossuth Lajos nr. 10 (azi strada Călărașilor), după ce revine în clădirea mai înainte menționată din piața Bem până la data de 1 mai 1906. În luna decembrie a anului 1909 s-a deschis căminul în proprietatea cumpărată de pe strada Deák Ferenc nr. 51 (azi strada Cuza Vodă).¹⁶⁴ Totodată se înființează Asociația Căminului Muncitoresc. După 1913 căminul se mută la o nouă adresă de pe strada Kossuth Lajos (azi strada Călărașilor).¹⁶⁵

Până în anul 1908 s-au înființat patruzeci și unu de organizații neguvernamentale la nivelul Municipiului Târgu Mureș. Totodată în următorii cinci ani se mai înființează încă trei pe lângă Asociația Căminului Muncitoresc: La 12 martie 1910, consiliul orașenesc declară aderarea Municipiului la Asociația Națională a Sanatoriului Copiilor (*Országos Gyermekszanatórium Egyesület*) și oferă 5.000 de coroane în scopul organizației. Consiliul prevede că, în cazul în care Asociația va deschide o filială în Târgu Mureș, Municipiul va contribui cu 50.000 de coroane suplimentare privind întreținerea sanatoriului local pentru copii; La 3 aprilie 1910 s-a înființat loja maghiară 39. a ordinului filantropic Good Templar (*Good Templar emberbaráti rend 39. magyarországi páholy*), respectiv sediul asociației va fi organizat în Căminul Muncitoresc. Din sursele disponibile aflăm că președintele acesteia

¹⁶² Am identificat surse disponibile pe următoarele perioade: 1900-1901, 1902-1903, 1910-1911, 1912-1913

¹⁶³ SEBESTYÉN *ibidem* 2010, 342 p; SEBESTYÉN *ibidem* 2015, 570 p; SEBESTYÉN, DIAMANTSTEIN-DERZSI *ibidem* 2019, 715 p.

¹⁶⁴ Clădirea a fost demolată în urma aprobării reglementărilor urbanistice din 1913.

¹⁶⁵ SEBESTYÉN *ibidem* 2010, 342 p; SEBESTYÉN *ibidem* 2015, 570 p; SEBESTYÉN, DIAMANTSTEIN-DERZSI *ibidem* 2019, 715 p.

începând din data de 14 ianuarie 1912 este dr. Soma Fenyvessi, iar din 1913 József Halász și Róbert Farkas; La 29 septembrie 1913 se înființează Asociația Social-Creștină (*Keresztényszociális Egylet*), managerul cărei va fi dr. György Szabó.¹⁶⁶

Privind prevenția dependențelor, se pot evidenția activitățile lojei Good Templars, care au avut scopul de a reduce nivelul și răspândirea alcoolismului. Totodată, la data de 23 decembrie 1910, Liga Anti-Alcool deschide un restaurant „alcohol-free” în centrul orașului la etajul doi al Casei Szénásy, fără să dețină și să servească băuturi alcoolice.¹⁶⁷

Referitor la acordarea beneficiilor sociale, considerăm necesară menționarea primelor demersuri ale autorității locale încă din 20 ianuarie 1901, care s-au materializat în înființarea fondului local de ajutor muncitoresc și slujitor impus de Lege. După care avem cunoștințe de acțiuni formidabile din partea autorităților referitoare la inundațiile din perioada 1912-1913. În perioada menționată, în urma intervențiilor autorităților, romi din zona Remetea au fost salvați și mutați în siguranță, 1200 de persoane au primit ajutoare sub formă de alimente și îmbrăcăminte, s-au oferit beneficii sociale, ajutoare bănești victimelor inundației, iar atelierele locale au beneficiat de sprijin sub formă de utilaje și unelte pentru a le ajuta repornirea/funcționarea lor. Nu în ultimul rând, pentru reducerea tensiunii sociale se deschide Serviciul oficial de Consultanță Juridică, la momentul respectiv probabil cea mai revoluționară formă de sprijin în Târgu Mureș.¹⁶⁸

La data de 11 februarie 1911, consiliul orășenesc a prezentat planul de dezvoltare al localității, în cadrul cărei considerau prioritare următoarele aspecte privind domeniul asistenței sociale: construcția unui Cămin de Persoane Vârstnice, finanțarea care va fi suportată din fondul Gecse; inițierea la minister a înființării unui Cămin de Muncă, a unei Case Sărace și a unui Adăpost pentru Bolnavi Terminali, respectiv a unui Institut pentru Surdo-muți. Conform planurilor, hrănirea beneficiarilor va intra în sarcina cantinei sociale. Pe lângă planurile privind domeniul asistenței sociale, evidențiem și dezvoltările propuse referitoare la domeniul de

¹⁶⁶ SEBESTYÉN *ibidem* 2010, 342 p; SEBESTYÉN *ibidem* 2015, 570 p; SEBESTYÉN, DIAMANTSTEIN-DERZSI *ibidem* 2019, 715 p.

¹⁶⁷ SEBESTYÉN *ibidem* 2010, 342 p; SEBESTYÉN *ibidem* 2015, 570 p; SEBESTYÉN, DIAMANTSTEIN-DERZSI *ibidem* 2019, 715 p.

¹⁶⁸ SEBESTYÉN *ibidem* 2010, 342 p; SEBESTYÉN *ibidem* 2015, 570 p; SEBESTYÉN, DIAMANTSTEIN-DERZSI *ibidem* 2019, 715 p.

sănătate publică, prin care s-a propus extinderea spitalului existent, construirea noului spital, înființarea unui spital de boli infecțioase și a unei psihiatrii.¹⁶⁹

Nu în ultimul rând, pe lângă cele mai sus menționate am identificat încă două propuneri din perioada anilor 1901-1902 referitoare la dezvoltarea serviciilor locale. În primul rând, pe baza datelor statistice alarmante din ianuarie 1901 privind nivelul educației, la data de 28 noiembrie se formulează propunerea de a înființa o școală cu șase clase pentru cei care nu își continuă studiile nicăieri după absolvirea clasei a IV-a. Practic se propune înființarea unei școli speciale, prin care se dorește extinderea procesului educațional și totodată, creșterea nivelului educațional. În al doilea rând, la data de 27 noiembrie 1902 consiliul orășenesc i-a ordonat arhitectului șef al Municipiului să pregătească planurile pentru construcția unui Adăpost Municipal. Dorința consiliului era construcția unui adăpost de structură cu sistem de pavilion pentru 80 de persoane (50 bărbați + 30 femei) pe terenul deținut de Berta Mészáros și pe terenul de lângă acesta, care anterior era proprietatea orașului. Structura Adăpostului era planificată cu camerele de dormit propuse astfel: să aibă între 5-20 paturi, respectiv cu o serie de construcții conexe la clădire, precum infirmerie, un apartament de supraveghetor și a cameră de gardă pentru cadeții de poliție. Din păcate nu avem informații exacte referitoare la realizarea planurilor menționate, deoarece nu am reușit să identificăm surse, referințe din care să reiasă detalii privind înființarea și/sau modul de funcționare al acestora.¹⁷⁰

Prima dată în istoria Municipiului se dezbate formarea unei așezări informale la data de 26 mai 1904, când editorii ziarului *Székelység* redau informații privind existența unei colonii de romi pe malul râului Mureș, lângă podul de la cale ferată. Cei în cauză evidențiază faptul că s-au tăiat copacii de pe mal, așadar oricine poate vedea ce se petrece în așezarea menționată. Totodată editorii articolului subliniază atitudinea femeilor din colonie privind problematica desfrânării aranjate, mai precis că acestea își desfășoară activitățile în mod ilegal pe strada Sörház (azi strada Sinaia).¹⁷¹

După Primul Război Mondial, la 4 iunie 1920, Ungaria și-a pierdut două treimi din teritoriu și populație, alături de structurile instituționale existente și de personalul care le

¹⁶⁹ SEBESTYÉN *ibidem* 2010, 342 p; SEBESTYÉN *ibidem* 2015, 570 p; SEBESTYÉN, DIAMANTSTEIN-DERZSI *ibidem* 2019, 715 p.

¹⁷⁰ SEBESTYÉN *ibidem* 2010, 342 p; SEBESTYÉN *ibidem* 2015, 570 p; SEBESTYÉN, DIAMANTSTEIN-DERZSI *ibidem* 2019, 715 p.

¹⁷¹ SEBESTYÉN *ibidem* 2010, 342 p; SEBESTYÉN *ibidem* 2015, 570 p; SEBESTYÉN, DIAMANTSTEIN-DERZSI *ibidem* 2019, 715 p.

gestiona pe acestea.¹⁷² Întreaga zonă a Transilvaniei istorice,¹⁷³ a Ținutului Secuiesc, a Crișanei, două treimi din Banat și o treime din Maramureșul istoric au devenit parte din România.¹⁷⁴

5.4 Istoria dezvoltării sistemului de asistență socială românesc până la sfârșitul Primului Război Mondial

În paralel cu evenimentele din Transilvania, în cazul Țării Românești și a Moldovei, măsurile legate de asistență socială, dar mai ales de protecția copilului au început mai târziu, abia în secolul al XV-lea, iar metodele și cadrele lor diferă unele de altele. Ca de exemplu se poate sublinia că abia în anul 1458, domnitorul Vlad Țepeș a dispus un recensământ oficial pentru identificarea cerșetorilor, a persoanelor cu diverse boli și a orfanilor, după care aceste persoane au beneficiat de ajutoare oferite din partea parohiile unităților administrative de unde aparțineau. Analizând această procedură, devine clar că doar cei nevoiași puteau beneficia de diferite forme de sprijin caritativ bisericesc, în timp ce principatul și instituțiile sale nu și-au luat decât un rol de recenzare. În ceea ce privește detaliile acestor forme de ajutoare, prin lucrarea lui Pompei Gh. Samarian putem observa de exemplu, confirmarea procedeele străvechi de către Matei Basarab din 1639, potrivit cărora adăpostirea săracilor și șchiopilor din Câmpulung Muscel (satul Mățăul de Jos) este scutită de taxe. Pe baza unor principii asemănătoare Ștefan cel Mare, domnitorul Moldovei, a procedat la fel în 1458 cu privire la cei care trăiau în sărăcie în localitățile Roman și Iași. Totodată în cazul Moldovei, domnitorul a autorizat înființarea unor bresle, al căror rol era consemnat în documente înregistrate la

¹⁷² 1921. évi XXXIII. Törvénycikk az Északamerikai Egyesült Államokkal, a Brit Birodalommal, Franciaországgal, Olaszországgal és Japánnal, továbbá Belgiummal, Kínával, Kubával, Görögországgal, Nikaraguával, Panamával, Lengyelországgal, Portugáliával, Romániával, a Szerb-Horvát-Szlovén Állammal, Sziámmal és Cseh-Szlovákországgal 1920. évi június hó 4. napján a Trianonban kötött békeszerződés becikkelyezéséről. Sursă: <https://www.magyarkollegium.hu/pdf/trianon4.pdf>, Accesat: 2021.02.01, 19:31

¹⁷³ Ținutul Crăiesc (Ținutul sașilor sau Scaunele Săsești) dispăre în 1784 odată cu reorganizarea administrativă al împăratului habsburgic Iosif al II-lea și nu este restabilit prin reforma administrativă legată de constituirea Imperiului Austro-Ungar din 1876. Așadar la momentul menționat, regiunea face parte din Transilvania istorică. DE LUCA Ignaz: *Geographisches Handbuch von dem Österreichischen Staate. 4: Ungarn, Illyrien und Siebenbürgen*. Wien, Editura J. V. Degen, 1791, 485-549 p. Sursă: <https://www.digitale-sammlungen.de/de/view/bsb10010377?page=7>, Accesat: 23.11.2023, 13:47

PETERMANN August Heinrich: *Mittheilungen aus Justus Perthes' Geographischer Anstalt über wichtige neue Erforschungen auf dem Gesamtgebiete der Geographie*. Gotha, Editura Justus Perthes, 1857. Sursă: https://zs.thulb.uni-jena.de/rsc/viewer/jportal_derivate_00260679/ThULB_129489816_1857_Perthes_0579.tif, Accesat: 23.11.2023, 14:02

¹⁷⁴ SZABADI Ernő - Loránd: Csíkszék helységneveinek alakulása a különböző közigazgatási átszervezések és kulturális törésvonalak tükrében, a kezdetektől napjainkig. In: *Kisebbségvédelem*, nr. 2, 2020, 122 p.

cancelarie. Breslele autorizate s-au ocupat în primul rând de ajutorarea celor nevoiași.¹⁷⁵ Procedurile formal identice, cel puțin în ceea ce privește cooperarea dintre instituțiile principatelor și biserică, au rămas la fel până aproximativ la sfârșitul secolului al XIX-lea.¹⁷⁶

În urma războiului ruso-turc, din cauza perpetuării stării violente de război, domnitorul moldovean Mihail Racovița a dispus realizarea unor hărți speciale (între 1716-1726), care să țină cont de toți cei care suferă de boli cronice și de toți orfanii, cu scopul de a le oferi un ajutor corespunzător nevoilor. Acest pas este probabil prima măsură oficială de stat, care se poate considera o formă sistematică privind oferirea unor servicii/beneficii de asistență socială în România de mai târziu. Conflictul Rusiei și al Imperiului Habsburgic cu Imperiul Otoman a condus la multe cazuri de distrugeri remarcabile, ale căror efecte au fost suferite în primul rând de locuitori. Războiul a persistat în perioada anilor 1711-1829, iar conflictul a escaladat în violență, timp în care s-au reprodus constant straturi sociale cu soartă dificilă. Acest factor, practic forța statul să permanentizeze acordarea și asigurarea ajutoarelor și prestațiilor sociale.¹⁷⁷

Ca măsură specifică de protecție a copilului, pot fi evidențiate creșterea minorilor orfani în mănăstiri și nu în ultimul rând orfelinatele rudimentare construite în anii 1745 și 1781, care se aflau chiar lângă biserică, așadar putem vorbi din nou despre servicii caritabile ale sistemului bisericesc.¹⁷⁸ În ciuda faptului că rețeaua rudimentară a structurii sociale administrate de instituțiile statului se contura la sfârșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea, considerăm necesar evidențierea faptului că în Țara Românească și în Moldova, la fel ca în majoritatea statelor europene ale timpului, aceste linii directoare pot fi examinate din punctul de vedere al valorilor creștine și al principiului donației, al cărui specific era că doar clasa nevoiașă merituoasă și aptă de muncă a beneficiat de sprijin. Toți cei care au refuzat să muncească (indiferent de motiv) au fost îndepărtați din localitate, câteodată chiar din țară, iar în multe cazuri au fost condamnați la închisoare.¹⁷⁹ Similar celor mai sus amintite, s-au mai efectuat recensăminte în care s-au enumerat nevoiașii, cu diferența că s-a făcut o distincție dintre categoriile de nevoiași, separând pe cei aflați într-o situație adevărată de nevoie (bătrâni,

¹⁷⁵ SAMARIAN Pompei Gheorghe: *Medicină și farmacie pe teritoriul românesc*, vol. 1-3 (1352-1775; 1775-1834; 1555-1834). Călărași, Tipografia Modernă, 1935-1937-1938, 27-29 p.

¹⁷⁶ SAMARIAN *Ibidem*, 1935-1937-1938, 22-27 p.

¹⁷⁷ SAMARIAN *Ibidem*, 1935-1937-1938, 33 p.

¹⁷⁸ SAMARIAN *Ibidem*, 1935-1937-1938, 68 p.

¹⁷⁹ Arhivele Naționale, Fond Marea Vornicie Dinăuntru a Țării Românești, dosarele nr. 95/1831, 165/1831, 168/1831, 255/1833, 433/1831, 412/1834, 431/1834, 69/1838, 368/1840, 419/1840, 35/1841, 43/1843.

bolnavi și orfani), de cei preținși nevoiași (leneși, hoți, mincinoși).¹⁸⁰ O sursă disponibilă dovedește că, în cazul celor care au avut nevoie efectiv de ajutor (391 de orfani, bătrâni, bolnavi cronici și cerșetori cu familii), au și beneficiat de sprijin financiar.¹⁸¹ Până la unificarea Țării Românești cu Moldova din 1859 și începutul secolului al XX-lea, aceste tipuri de servicii de asistență socială au predominat în ambele regiuni, cu excepția a două progrese majore.

Primul ar fi elaborarea regulamentelor de funcționare a orfelinelor administrate de biserică, iar al doilea pas semnificativ constă din stabilirea bugetului necesar pentru ajutoare din bugetul de stat. În cazul Țării Românești, reglementarea privind funcționarea „*Căminelor Sărmăni*” (orfelinate) și a altor tipuri de servicii pentru categorii defavorizate din punct de vedere social, este evidențiată în raportul Adunării Generale nr. 1634, consemnat la data de 5 decembrie 1831.¹⁸² În aceeași perioadă, unul dintre cele mai importante aspecte privind dezvoltarea instituțiilor și serviciilor sociale de stat, problema securizării cadrului financiar din bugetul de stat, a devenit realitate după 1832, când s-au definit bugete privind beneficii de asistență socială pentru fiecare regiune în parte (Țara Românească și Moldova fiind încă unități individuale din punct de vedere administrativ-teritorial). Ca exemplu, poate fi evidențiat cazul Munteniei, unde „*Căminele Făcătoare de Bine*” au primit în total 210.000 de lei din bugetul total de 14.319.000 de lei/an, în cadrul cărora funcționau facilități sociale rudimentare. Pe lângă acestea, pentru rețeaua orfelinelor „*Căminele Copiilor Sărmăni*” s-au alocat 100.000 lei din suma mai sus menționată.¹⁸³ Bugetele destinate celor două instituții s-au suplimentat cu beneficii sociale (acoperirea financiară a serviciilor de asistență medicală, asistență funerară etc.).¹⁸⁴

În ceea ce privește sursele disponibile din perioada 1832-1848 referitor la domeniul asistenței sociale din Moldova, se disting două tipuri de instituții, care funcționau în primul rând pentru a ajuta, susține și educa copiii defavorizați. Este vorba despre *Casa Copiilor Aflați* și *Orfelinate*, caz în care primul a fost înființat pentru a întreține copiii bolnavi, dar nu neapărat

¹⁸⁰ SAMARIAN *ibidem*, 1935-1937-1938, 39-40 p.

¹⁸¹ Arhivele Naționale, Fond Logofeția Pricinilor Bisericești 1831-1840, dosarele nr. 24/1831, 23/1832, 27/1832, 127/1832, 128/1832, 134/1833, 154/1833, 208/1835, 23/1836, 25/1837, 45/1837, 51/1838, 321/1838

¹⁸² Arhivele Naționale, Fond Obișnuita Obștească Adunare a Țării Românești, dosarele nr. 12 (1831-1832), nr. 173, nr. 335, nr. 434, nr. 472, nr. 515.

¹⁸³ Arhivele Naționale, Biblioteca Institutului de Știință Administrative a României nr. 1, Colecționarea vechilor legiuni administrative sub conducerea profesorilor Paul Negulescu și George Alexandru, Regulamentele organice ale Vlahiei și Moldovei, vol. 1, București, 1944, 16-19 p.

¹⁸⁴ ZAMFIR Elena, STĂNESCU Simona Maria, APRINTE Daniel: *Asistența Socială în România după 25 de ani: Răspuns la problemele tranziției*. Cluj Napoca, Editura Școala Ardeleană - EIKON, 2015, 82-88 p.

abandonați de familiile lor, în timp ce cel din urmă a fost înființat pentru copiii orfani sub 3 ani.¹⁸⁵ În cazul ambelor instituții, au pledat și au susținut educația copiilor care locuiau aici, dar și pregătirea profesională a celor mai mari.¹⁸⁶ Considerăm necesară evidențierea în ceea ce privește gestionarea instituțiilor în cauză, Biserica Ortodoxă, identificându-se cu caracteristicile românești și fidelă vremurilor, și-a asumat un rol primordial, beneficiind de diverse subvenții ale statului.¹⁸⁷ Examinând acest aspect, se remarcă faptul că în cazul regiunilor din România Mare nu se poate discuta încă de structuri independente ale statului privind serviciile sociale, ci doar de cadre bisericești susținute de stat, care presupun o întârziere în raport cu dezvoltarea sistemelor de asistență socială ale altor țări europene ale vremii.

Practic, uniformitatea domeniului asistenței sociale a fost caracterizată de acest sistem, completat cu mici modificări până în perioada de după Primul Război Mondial. La câțiva ani de la formarea României Mari, în 1927, a fost înființată oficial instituția de stat în domeniul asistenței sociale, împreună cu serviciile acesteia.¹⁸⁸ La acea vreme, scopul era de a pune în practică diverse programe de protecție socială, precum și de a acorda asistență prin servicii și beneficii din cadrul programelor tuturor persoanelor care erau dezavantajate dintr-un anumit motiv. Totodată, nici intenția de integrare/reintegrare a grupurilor sociale defavorizate nu era un factor incidental.¹⁸⁹

¹⁸⁵ Arhivele Naționale, Fond Obișnuita Obștească Adunare a Țării Românești, dosarele nr. 12 (1831-1832) nr. 1731, nr. 335, nr. 434, nr. 472, nr. 515.

¹⁸⁶ Arhivele Naționale, Fond Eforia Caselor Făcătoare de Bine, dosarele nr. 2/1832, 4/1832, 16/1832, 65/1833, 90/1833, 124; 134; 146; 216.

¹⁸⁷ ZAMFIR, STĂNESCU, APRINTE *ibidem*, 2015, 89 p.

¹⁸⁸ ZAMFIR Elena, ZAMFIR Cătălin: *Politici sociale - România în context european*. București, Editura Alternative, 1995, 463 p.

¹⁸⁹ ZAMFIR, STĂNESCU, APRINTE *ibidem*, 2015, 32 p.

5.5 Istoria dezvoltării sistemului de asistență socială al Municipiului Târgu Mureș în perioada interbelică

După Primul Război Mondial dezvoltarea sistemului de asistență socială în cazul României per ansamblu s-a îmbunătățit, serviciile și beneficiile sociale fiind extinse. Totuși, în cazul Târgu Mureșului se poate observa, mai degrabă reducerea dimensiunii domeniului de specialitate. Această contradicție sau dualitate poate fi explicată prin faptul că Municipiul Târgu Mureș - ca și majoritatea localităților din Transilvania - are un trecut diferit și prin urmare, o traiectorie de dezvoltare diferită datorită conexiunii la infrastructura și normele central-europene. În primul rând, reducerea menționată s-a produs prin scăderea numărului de servicii de sprijin și diversitatea ajutoarelor acordate și prin scăderea numărului organizațiilor neguvernamentale existente până atunci. În al doilea rând, dar probabil că și cel mai important aspect se poate evidenția schimbarea drastică a politicilor sociale, care după Primul Război Mondial prioritiza sistemul prestațiilor bănești față de programele preventive și/sau integratoare. Privind toate cele menționate se pot identifica numeroase exemple din sursele disponibile contemporane. Așadar în cadrul acestui capitol vom încerca să redăm evenimentele mai importante, respectiv să grupăm informațiile identificate privind domeniul asistenței sociale pe nivel local.

Printre primii pași după schimbarea imperiului poate fi menționată decizia Consiliului de Guvernare din data de 10 februarie 1919, prin care s-a interzis Casei de Asigurare Medicală a Muncitorilor (*Munkás Betegsegélyező Pénztár*) să mențină orice relație oficială cu sediul lor din Budapesta, fără să ofere orice fel de alternativă viabilă. Imediat după aceasta, la 17 februarie 1919, conducătorii tuturor instituțiilor de asistență socială și de asistență medicală, dar și a caselor de asigurări din Transilvania au fost invitați la o întâlnire la Sibiu, pentru a stabili menținerea în continuare a activităților de asistență socială. Nu am reușit să identificăm surse din care reiese clar, dacă și directorii organizațiilor neguvernamentale au fost invitați la întâlnirea menționată sau doar cei ai instituțiilor publice. La data de 26 februarie 1920, doar după un an de la întâlnirea din Sibiu, primarul Târgu Mureșului, Cornel Albu anunța că treizeci de angajați maghiari ai Primăriei vor fi disponibilizați de la 1 martie. Între cei disponibilizați se numără și medicul Kálmán Osváth, care a oferit consultații medicale gratuite pentru pacienții nevoiași în calitate de angajat al primăriei. Din sursele disponibile reiese că de la începutul anului 1920, Orfelinatul Secuiesc Klotild se confruntă cu probleme financiare serioase, cum probabil și alte instituții, organizații. Referitor la începutul anului școlar în 8 septembrie 1921, ziarul local *Székely Napló* raportează faptul că cca. 800-1000 de elevi maghiari care sunt

obligați să frecventeze școala nu se pot școlariza din cauza locurilor insuficiente,¹⁹⁰ specificând faptul că la instituțiile educaționale ale orașului sunt înscriși zeci de copii din alte localități. În vara anului 1922, sediul Căminului Muncitoresc s-a mutat, deoarece clădirea din proprietatea organizației a fost confiscată pentru altă destinație. Până la urmă nu s-a oferit alternativă asociației, așa dar în decursul anului 1923 era nevoită să achiziționeze o altă clădire pentru sediu, care va fi pe strada Kossuth Lajos nr. 21 (azi strada Călărașilor). La 4 ianuarie 1923, Emil Aurel Dandea, noul primar numit al Municipiului i-a invitat pe reprezentanții organizațiilor neguvernamentale la o discuție. Primarul le-a comunicat faptul, că fiecare va fi obligat să raporteze informații despre modul de funcționare, statutul și situația financiară a organizațiilor proprii, după care el va transmite raportările Guvernului României. După două săptămâni de la întâlnire, la data de 19 ianuarie 1923 primăria dintr-un motiv necunoscut interzice întrunirea Societății de Misiune Socială, care s-a anunțat pe data de 21 ianuarie.¹⁹¹

Până la data intrării în vigoare a noii legi administrative din 1925, diferitele programe de ajutor, acțiuni și/sau donații sunt susținute și derulate în principal de organizații locale și de locuitorii orașului mai înstăriți. Una dintre acțiuni, având scopul străngerii de fonduri pentru nevoiași, era împodobirea bradul săracilor în fața Primăriei la data de 24 decembrie 1921, derulată la inițiativa Pálné Bodor și Manóné Takács. La final, cei doi au reușit să strângă donații în valoare de peste 100.000 de lei de la comercianți și industriași, precum și de la mari întreprinzători locali pentru peste două sute de nevoiași. În scopurile Căminului de Persoane Vârstnice MIE, la 7 mai 1924 Lajos Bustya, Antal Ritz, László Benkő și Ferenc Hahn au achiziționat un teren intravilan pe strada Desewffy (azi strada Andrei Mureșan), așa dar instituția a dobândit în sfârșit propria clădire. În cadrul adunării generale a organizației Orfanilor Evrei din data de 30 mai 1923, președintele Antal Schwartz și-a prezentat planurile de aderare la JOINT,¹⁹² care până la urmă s-a și realizat. În perioada 7-14 septembrie 1924, Poliția (Cariadi și echipa sa) anunță găsirea „soluției” privind eliberarea orașul de vagabonzi și de cerșetori. Majoritatea persoanelor în cauză au fost deportați în afara orașului, iar patruzeci și opt de persoane s-au predat la Casa de Muncă din Cluj-Napoca. Totodată am reușit să identificăm din această perioadă, probabil prima referință scrisă din istoria orașului referitoare la un caz de dependență de substanțe psihoactive (morfinist). Persoana provenită din București

¹⁹⁰ Situația cel mai deplorabilă este în jurul fabricii lui Heimann din cartierul Orașul de Jos.

¹⁹¹ SEBESTYÉN *ibidem*, 2011, 674 p; SEBESTYÉN *ibidem*, 2016, 544 p; SEBESTYÉN, DIAMANTSTEIN-DERZSI *ibidem*, 2022, 649 p.

¹⁹² JOINT – Organizație americană pentru sprijinul orfanilor evreiești

va fi arestată între 24-25 august 1923 de către poliție.¹⁹³ Pare interesant că, în ciuda cazului prezentat, consiliul local în cadrul ședinței din 14 februarie 1925 discuta/vota printre altele, doar asupra stopării alcoolismului și a consumului excesiv de alcool, fără să precizeze existența altor substanțe psihoactive și acțiuni privind prevenirea răspândirii ale acestora. Nu în ultimul rând, considerăm necesară menționarea faptului că până la anul 1925 s-au înființat trei organizații neguvernamentale noi la nivelul Municipiului Târgu Mureș: în 1922 parohia catolică înființează Fundația Majlát pentru a sprijini elevi catolici nevoiași;¹⁹⁴ în același an se înființează Societatea de Misiune Socială (*Szociális Misszió Társulat*), luând ulterior denumirea de Misiunea Femeilor Catolice (*Katolikus Női Misszió*); la 22 februarie 1923, după o încercare anterioară nereușită, s-a înființat organizația locală și județeană a Crucii Roșii Române.¹⁹⁵

În temeiul Legii administrației publice, începând din 10 ianuarie 1926 primăriile au fost reorganizate în mod uniform, toate funcționând cu șase departamente. La Târgu Mureș, în calitate de șef interimar al Departamentului de Cultură și Bunăstare Publică s-a numit Ștefan Ieremia. Începând de atunci, toate acțiunile locale de ameliorare a sărăciei au căzut sub autoritatea lui. Cu toate acestea, organizațiile neguvernamentale existente contribuiau mult mai mult decât departamentul primăriei în chestiunea întreținerii cantinei sociale, organizarea de acțiuni de asistență socială, reducerea șomajului sau chiar stoparea sărăciei generale. Ca un exemplu se poate evidenția situația persoanelor vârstnice, în special îngrijirea lor în Cămine de Persoane Vârstnice. La data de 6 noiembrie 1926, căminul administrat de Primăria Municipiului are 24 de locuri și până la al Doilea Război Mondial aceasta, cu siguranță nu se va extinde. Conform surselor disponibile locurile mereu erau ocupate, iar un nou asistat putea fi primit doar dacă locul cuiva devenea vacant în urma unei caz de deces. Ștefan Ieremia era în permanență asediat de reclamanți, dar departamentul era neputincios. Doar după câțiva ani mai târziu se poate observa materializarea eforturilor mediului privat, deoarece la 27 mai 1932 comunitatea evreiască prin organizația Poale Cedek inaugurează un nou Cămin de Persoane Vârstnice.¹⁹⁶ Iar cu patru ani mai târziu, Asociația Muncitorilor Maghiari (*Magyar Iparos-Egylet*) a cumpărat un sediu în care deschide un Cămin de Persoane Vârstnice pentru șase

¹⁹³ Din punct de vedere al asistenței sociale considerăm necesar sublinierea faptului, că persoana în cauză nu a fost arestat din cauza consumului de substanțe, ci din cauza unor infracțiuni.

¹⁹⁴ În comemorarea episcopului transilvănean Majláth Gusztáv Károly.

¹⁹⁵ SEBESTYÉN *ibidem*, 2011, 674 p; SEBESTYÉN *ibidem*, 2016, 544 p; SEBESTYÉN, DIAMANTSTEIN-DERZSI *ibidem*, 2022, 649 p.

¹⁹⁶ PERRI-FRIEDMANN *ibidem*, 1977, 324 p.

beneficiari. În ceea ce privește organizarea și administrarea cantinei sociale se pot evidenția eforturi complementare din partea autorităților și a mediului privat. La 21 decembrie 1930 cantina socială administrat de Ferenc Pokorny oferă hrană caldă pentru aproximativ cinci mii de beneficiari pe perioada sezonului rece. Întreținerea serviciului s-a finanțat de către mai multe entități: Primăria Municipiului Târgu Mureș a contribuit cu 1.500.000 lei, companiile locale mai mari cu 110.000 lei/lună (550.000/companie), Ministerul Muncii cu 100.000 lei, Banca Românească cu 3000 lei și Băncile minoritare cu 60.000 lei/bancă. Cu un an înainte, la 20 decembrie 1929 modul de funcționare al serviciului cantinei sociale a fost criticat de cetățeni, deoarece hrana nu s-a oferit pentru cei care aveau cea mai mare nevoie (șomerii, persoane fără loc de muncă și familiile sărace). Cu toate că mâncarea de la cantina socială a fost pregătită de cei mai buni bucătari sub monitorizare constantă, s-a dovedit în multe cazuri că unii vindeau hrana primită pentru îngrășarea porcilor.¹⁹⁷

La data de 20 noiembrie 1926, un comitet format din trei membri (Géza Simó, István Sárkány, István Mózes) este delegat din partea târgumureșenilor fără loc de muncă în scopul negocierii cu consiliul local. Conform surselor disponibile, muncitorii și șomerii orașului s-au săturat de soluții temporare, doresc înființarea de noi locuri de muncă, dar minim reluarea lucrărilor publice locale cu angajarea persoanelor din Târgu Mureș. Referitor la acțiuni derulate și ajutoarele acordate, delegația solicită diferențierea ajutorului social de cantina socială și creșterea indemnizației de șomaj la un minim de 700.000 lei/an, deoarece numărul șomerilor este mult mai mare decât cel înregistrat oficial. La 6 decembrie se va depune și un memorandum la consiliul local, în cadrul cărei va fi cuprinsă solicitarea mai sus menționată. În anii 1927 și 1928 se va repeta situația descrisă. Totodată, aflăm că la data de 2 februarie 1928 numărul persoanelor fără loc de muncă ajunge până la aproximativ 2143 persoane (cu membrii de familie aproximativ opt mii de persoane, adică ~25% din locuitorii orașului). În mod evident, din cauza insuficienței locurilor de muncă, a început să crească și numărul cerșetorilor. Conform calculelor ziarului local *Hétfői Napló* din 19 martie 1928, în Târgu Mureș sunt numărați aproximativ două mii de cerșetori. Totodată se evidențiază aspectul că, pe lângă cerșetori locali, mulți vin în Târgu Mureș din localitățile limitrofe Municipiului. Odată cu creșterea numărului persoanelor în situații de nevoie, se formează zone sărace pe nivel local. La 3 martie 1928 dr. Iosif Comes, medic-șef al orașului constată că în „cartierul sărac din sudul

¹⁹⁷ SEBESTYÉN *ibidem*, 2011, 674 p; SEBESTYÉN *ibidem*, 2016, 544 p; SEBESTYÉN, DIAMANTSTEIN-DERZSI *ibidem*, 2022, 649 p.

oraşului” [strada Kis (azi strada Arinului), strada Alsó (azi strada Strâmbă), strada Szántó (strada Plugarilor - azi face parte din B-dul 1 Decembrie 1918) și strada Wesselényi (azi strada Crinului) și împrejurimile sale] predomină condiții publice infecțioase plin de gunoi și întuneric, respectiv condițiile generale ale zonei au coborât la un „nivel asiatic”. Privind rezolvarea situației deplorabile, în anul 1929 comitetul muncitoresc se adresează prefecturii, poliției și Ministerului Muncii. Autoritățile nu au răspuns favorabil solicitării. Mai mult, la data de 12 aprilie 1929 autoritatea locală referindu-se la decretul ministrului interne, a închis Căminul Muncitoresc de pe strada Kossuth Lajos nr. 21 (azi strada Călărașilor), achiziționat de către asociație în anul 1923, pe motivul că muncitorii cazați la cămin „faceau politică”. Situația se agravează, fapt ce se confirmă la 12 mai 1929, când o delegație solicită audiență de la prefect, deoarece de la închiderea căminului, muncitorii cu dizabilități nu mai primesc indemnizații. Circumstanțele persoanelor fără loc de muncă persistă și în anii 1930, 1931, iar în 1932 numărul lor crește la aproximativ 15.000 persoane. În perioada 11-19 martie 1931, în cadrul unei dezbateri de mai multe zile asupra bugetului local, consilierul József Soós descrie situația domeniului asistenței sociale: valoarea ajutorului social este insuficientă, copiii din suburbii nu ajung la școală, deoarece nu există transport. La data de 26 septembrie 1931 se recunoaște oficial, inclusiv de către Ștefan Ieremia, șeful Departamentului de Cultură și Bunăstare Publică că speranțele legate de cantina socială și măsurile de asistență socială nu s-au împlinit. Probabil acesta este momentul care se poate considera ca punctul culminant al politicii sociale greșite, respectiv prioritizarea prestațiilor bănești față de programe preventive, servicii complementare și/sau integratoare. Totodată ignorarea eforturilor, încercărilor dar și ideilor, propunerilor în general ale localnicilor nu este un aspect secundar. Pentru prezentarea celor afirmate, redăm un exemplu din 1 iulie 1930. În cartierul Dâmbul Pietros locuiau aproximativ 500 de persoane (în majoritate muncitori), care au solicitat în repetate rânduri primăriei introducerea serviciilor esențiale în zonă, deoarece cartierul practic este o singură stradă fără drum și trotuar, lipsită de utilități publice (apă, canalizare, electricitate, gaz), unde criminalitatea înflorește și siguranța publică parcă nu există. Solicitarea locuitorilor prognoza reluarea lucrărilor publice, prin reluarea lucrărilor, posibilitatea de angajare a muncitorilor din Târgu Mureș și nu în ultimul rând măsuri de prevenție privind criminalitatea. Primăria nu a răspuns solicitărilor în mod favorabil. Locuitorii zonei, ca și o ultimă încercare, au adunat prin eforturi proprii fondurile necesare pentru acoperirea tuturor lucrărilor. Autoritatea nici în continuare nu a răspuns solicitării favorabil. Ca și măsură de combaterea sărăciei, în cadrul ședinței de consiliul local din data de 27 mai 1933, se ia decizia interzicerii cerșetorilor străini, totodată susținerea cerșetorilor locali, conform noului regulament privind cerșetoria. Situația persistă până în

octombrie anului 1937, după care se agravează, deoarece Primăria revocă acordarea ajutorului social foștilor beneficiari ai orașului. Începând de atunci încolo, Primăria îi va sprijini doar pe nevoiași de etnie română.¹⁹⁸

În ciuda situației precare privind domeniul asistenței sociale în perioada interbelică, se pot evidenția și exemple de bună practică. Începând cu data de 4 decembrie 1926, Societatea de Misiune Socială (*Szociális Misszió Társulat*) a lansat un program educațional denumit Școala Socială organizat în cadrul Liceului Romano-Catolic de pe strada Klastrom nr. 15 (azi strada Mihai Viteazul), care cuprindea seminarii cu scop informativ și preventiv referitoare domeniului. Conform surselor disponibile în 1926 funcționează filiala locală a Societății Principele Mircea pentru Protecția Copiilor, sub președinția soției domnului Drăghicescu. La data de 10 august 1928 se înființează clubul surdo-muților cu 13 membri. La 9 iunie 1929, dr. Ferenc Gráff deschide o clinică de neurologie și un institut de educație specială în centrul orașului nr. 10. Până în anul 1931 se amenajează un adăpost cu douăzeci și patru de locuri pentru persoane nevoiașe și pentru cei fără adăpost în cadrul clinicii de boli infecțioase, care pe data de 10 decembrie 1931 se va muta la fabrica de cărămidă al orașului unde se va extinde la cincizeci de locuri. Adăpostul va funcționa și în calitate de Casă de Muncă, oferind posibilitate de muncă pentru cei cazați. Din sursele disponibile reiese că în 1939, adăpostul avea patruzeci și doi de beneficiari. În perioada 11-19 martie 1931, în cadrul unei dezbateri de mai multe zile asupra bugetului local, consilierul József Soós inițiază pentru prima dată în istoria orașului, derularea programului de corn și lapte pentru elevi. La 21 aprilie 1937, ministrul învățământului public, Constantin Angheliescu vizitează orașul, respectiv autorizează funcționarea unui departament pedagogic special pentru copii cu abilități mintale reduse, care va fi amplasat în cazarma Horia. La 9 februarie 1941, primarul Ferenc Májai declară ziarului local *Keleti Újság* că mahalalele numite „Cigónia” din inima orașului vor fi îndepărtate, iar în locul acestora se construiesc case familiale ieftine pentru familii cu mulți copii. Din luna iunie 1941, programele de sprijin pentru nevoiași au fost preluate de organizația locală a Fondului Național de Protecție a Poporului și Familiei (*Országos Nép- és Családvédelmi Alap – ONCSA*). Organizația în concordanța cu declarațiile primarului, intenționa să construiască cincizeci de apartamente pentru familii numeroase în zona Râtului Măcelarilor (zona cartierului Libertății de azi, între străzile Rodnei și Nicolae Bălcescu) începând din 1942. Până la sfârșitul

¹⁹⁸ SEBESTYÉN *ibidem*, 2011, 674 p; SEBESTYÉN *ibidem*, 2016, 544 p; SEBESTYÉN, DIAMANTSTEIN-
DERZSI *ibidem*, 2022, 649 p.

anului 1942, s-a construit douăzeci de apartamente, iar în 1943 alte opt apartamente au fost finalizate și predate familiilor nevoiașe.¹⁹⁹

5.6 Istoria dezvoltării sistemului de asistență socială al Municipiului Târgu Mureș după cel de-al Doilea Război Mondial până la 1990

După 1944, în urma presiunilor făcute de Uniunea Sovietică, guvernele postbelice ale României includeau în majoritate reprezentanți ai Partidului Comunist din România, iar din 1947 s-a instaurat dictatura comunistă în România (în perioada 1947-1965 sub denumire Republica Populară Română și în perioada 1965-1989 Republica Socialistă Română).²⁰⁰ Din păcate, inițiativele constructive privind domeniul asistenței sociale au fost desființate de regimul socialist. Mai mult, nu doar inițiativele dar și serviciile, programele, acțiunile au fost stopate, organizațiile neguvernamentale funcționale până atunci s-au desființat, practic întregul domeniu al asistenței sociale a devenit inexistent. Motivul pentru aceasta a fost incompatibilitatea ideologică, deoarece se considera că soluția la toate problemele nu poate fi decât una de natură administrativă. Odată cu reformele sistematice din 1968, domeniul asistenței sociale a fost scos din sistemul educației. În esență, perioada 1945-1989 a fost dominată de politică forțată pro-naștere a populației, care a devenit cu adevărat intens după emiterea Decretului nr. 770 din 1966.²⁰¹ După aceea, „copilul” s-a aflat în centrul atenției Statului Român nu doar la nivelul unei declarații, dar și în practică prin diferite reglementări relevante. În perioada 1945-1989 s-a construit infrastructura instituțiilor de stat, dintre care Casele de Copii s-au constituit o parte importantă din punctul de vedere al domeniului asistenței sociale. Educația, asistența medicală și alte tipuri de servicii au redevenit gratuite pentru familiile cu copii, însă, în cazul copiilor nedoriți (sau familiilor care se confruntau cu dificultăți), s-au recomandat instituționalizarea acestora. Ideea îngrijirii de stat a subminat modelele tradiționale de îngrijire a copilului, astfel statul a preluat rolul rudelor de gradele 3-4 în acest sens. Cercetările preconizează, că până la sfârșitul erei din 1989 s-au crescut peste

¹⁹⁹ SEBESTYÉN *ibidem*, 2011, 674 p; SEBESTYÉN *ibidem*, 2016, 544 p; SEBESTYÉN, DIAMANTSTEIN-
DERZSI *ibidem*, 2022, 649 p.

²⁰⁰ CONSTANTINIU Florin: *O istorie sinceră a poporului român (ediție revăzută și adăugită)*. București, Univers
Enciclopedic, 2011, 423-530 p.

²⁰¹ KLIEMAN Gail: *The Politics of Duplicity: Controlling Reproduction in Ceausescu's Romania*. Los Angeles,
University of California Press, 1998, 64 p.

100.000 de copii în cadrul instituțiilor destinate minorilor.²⁰² Mulți autori contemporani sunt de acord în unanimitate, că îndepărtarea copilului din familie și plasarea lui într-o instituție are un efect dăunător asupra dezvoltării sănătoase și asupra stării psihologice a copilului.²⁰³ Deși putem observa că înainte de aceasta perioadă (1945-1989) domeniul asistenței sociale avea rădăcini vizibile în cultura și administrația publică românească, la începutul anilor 1990 era privit ca un concept practic inexistent, complet necunoscut. Pe baza acestor fapte, nu este de mirare că după revoluție și reorganizarea sistemului de stat, domeniul menționat pornește de la fundații confuze, neclare și adesea atipice, fără a se vedea conexiuni importante și efecte pe termen lung.²⁰⁴

Din perioada acesta avem două informații relevante privind domeniul asistenței sociale în Târgu Mureș. Primul ar fi existența Asociației Nevăzătorilor, care este menționată la 12 octombrie 1975, fără să aflăm detalii despre activitățile asociației. Al doilea este deschiderea Căminului de Persoane Vârstnice renovat la data de 12 iulie 1981. Pe lângă cele două aspecte am identificat o singură sursă referitoare la domeniul asistenței sociale, respectiv raportul pompierilor privind un incendiu din data de 28 septembrie 1981, în care se specifică existența problemelor zonei marginalizate / așezării informale Valea Rece.²⁰⁵

5.7 Istoria dezvoltării sistemului de asistență socială al Municipiului Târgu Mureș după schimbarea regimului din 1990 până în prezent

Crearea unui sistem de asistență socială bazat pe incluziunea socială a fost o provocare decisivă pentru România după schimbarea regimului, punând un accent semnificativ pe respectarea drepturilor omului. Practic, conceperea sistemului de asistență socială a început cu trei etape consecutive, care au reprezentat în esență începutul dezvoltării domeniului. Prima etapă a constat în armonizarea legilor existente și recent adoptate cu reglementări și norme internaționale, precum și punerea în aplicare a noilor dispoziții și adaptarea la condițiile locale.

²⁰² DEÁK Enikő: A gyermekvédelmi rendszer alakulása Romániában. In: *Erdélyi Társadalom*, vol. 18, nr. 1, 2020, 26-27 p.

²⁰³ JOHNSON Rebecca, BROWNE Kevin, HAMILTON-GIACHRITSIS Catherine: Young children in institutional care at risk of harm. In: *Trauma, Violence & Abuse Sage Journals*, vol. 7, nr. 1, 2006, 1-26 p; BROWNE Kevin: *The Risk of Harm to Young Children in Institutional Care*. UK, London, Save the Children, 2009, 1-24 p; TOBIS David: *Moving from Residential Institutions to Community Based Social Services in Central and Eastern Europe and the Former Soviet Union*. Washington, The World Bank, 2000, 59-62 p.

²⁰⁴ ZAMFIR, STĂNESCU APRINTE *ibidem*, 2015, 32-33 p.

²⁰⁵ SEBESTYÉN *ibidem*, 2014, 645 p.

Acțiunile menționate, împreună cu transformarea sistemului instituțional, au fost necesare, deoarece nu exista nicio strategie coerentă la nivel național.²⁰⁶ A doua etapă privind crearea sistemului de asistență socială națională a fost repornirea formării profesionale de psihologie și asistență socială, care a câștigat statut universitar în 1992.²⁰⁷ Pregătirea profesională a avut un efect semnificativ privind reformele remarcabile ale sistemului de asistență socială începând din 1997, pe lângă care s-a oferit asistență tehnică din partea mai multor organizații internaționale (Comisia Europeană, Consiliul European, UNICEF).²⁰⁸ Drept urmare, a treia etapă poate fi numită înființarea și dezvoltarea organizațiilor neguvernamentale în perioada 1990-1996, care poate fi examinată în cele din urmă ca un proces de mai mulți pași și nu exclusiv ca unu singur.

Din punct de vedere legislativ, în perioada 1991-2001 s-au adoptat legi cu intenția conturării regimului juridic al diverselor beneficii și servicii sociale adresate diferitelor categorii de persoane aflate în dificultate, precum Legea nr. 61/1991 privind alocația de stat pentru copii, Legea nr. 53/1992 privind protecția specială a persoanelor cu handicap și Legea nr. 67/1995 privind ajutorul social. Legea nr. 705/2001 privind sistemul de asistență socială era menită să stabilească prima dată principiile și regulile generale de funcționare a sistemului. Astfel Legea mai sus menționată stipula consiliilor locale înființarea și organizarea *Serviciilor Publice de Asistență Socială*. Înființarea serviciilor urma să se realizeze până la data de 31 martie 2003, prin reorganizarea serviciilor și/sau compartimentelor publice cu atribuții în domeniu aflate în subordine. Serviciul Public de Asistență Socială avea rolul de a identifica și de a soluționa problemele sociale ale comunității locale din domeniul protecției copilului și a familiei, persoanelor singure, persoanelor vârstnice, persoanelor cu handicap, precum și ale oricăror persoane aflate în nevoie. În perioada menționată, pe lângă acordarea beneficiilor sociale, s-au înființat serviciile: Centrului Social (Azilul de Noapte și Cămin Social) și Centrul de Zi pentru minori pe strada Rozmarinului nr. 36 din Târgu Mureș. Ulterior Centrul de Zi „Rozmarin” se mută pe strada Mihai Eminescu nr. 22, iar în anul 2005 pe strada Ludușului nr. 29. Înainte de adoptarea Legii nr. 292/2011 a asistenței sociale, care este în vigoare și astăzi, s-a mai adoptat

²⁰⁶ ZAMFIR Cătălin: *Pentru o societate centrată pe copil*. București, Editura Alternative, 1997, 158 p.

²⁰⁷ BERSZÁN Lúdia: *A fogyatékos személyek társadalmi integrációja (a 2-a ediție revizuită)*. Kolozsvár, Egyetemi Műhely Kiadó, 2017, 109-111 p.

²⁰⁸ SZABADI Ernő - Loránd: Felnőtt-e a romániai gyermekvédelem? In: *Erdélyi Társadalom*, vol. 18, nr. 1, 2020, 135-138 p.

Legea nr. 47/2006 privind sistemul național de asistență socială, act normativ care a pus bazele juridice ale unor noi instituții (până atunci) din domeniul asistenței sociale.²⁰⁹

În ciuda eforturilor depuse în această perioadă de organizații și structuri instituționale, întreaga situație a asistenței sociale românești este destul de confuză, deoarece multe probleme grave au fost ignorate și existau multe dificultăți care nu s-au prevăzut până atunci datorită incertitudinii economice și din cauza schimbării regimului politic.²¹⁰ Se poate evidenția ca fiind cel mai semnificativ aspect al momentului, înființarea serviciilor sociale în cadrul autorităților publice locale și județene (26/1997).²¹¹ Pe lângă Serviciile Publice de Asistență Socială la nivel local, după o perioadă îndelungată de reforme, modificări, îmbunătățiri, dezvoltări și reinterpretări s-au format Direcțiile Generale de Asistență Socială și Protecția Copilului (DGASPC) la nivel județean în anul 2005,²¹² sistem instituțional funcțional și azi. Succesul vizibil perioadei următoare (2005-2013) a fost garantat în principal de un sprijin politic și financiar major din partea Uniunii Europene. În același timp, impactul implicării sferei civile, care a căutat pentru prima dată să ilustreze caracteristicile sistemului instituțional de stat prin campanii de conștientizare, nu este neglijabil, iar mai târziu a jucat un rol important în calitate de partener privind dezvoltarea serviciilor alternative de asistență și îngrijire.²¹³ În același timp, o problemă a persistat și această tendință nu este diferită nici în zilele actuale. În multe cazuri presupunerile false, deciziile nerealiste, eventualele reglementări pripite, au dus la pașii privind dezvoltarea sistemului social strict pentru indicatori statistici favorabili, ignorând nevoile individuale ale beneficiarilor.

Ultima etapă semnificativă se regăsește în implementarea strategiilor naționale din perioada 2014-2020, dar și în constituirea, pentru prima dată, a standardelor minime de calitate a serviciilor sociale.²¹⁴ Totodată, în perioadă menționată, conform prevederilor anexei nr. 2 a

²⁰⁹ CHIPEA Lavinia Onica: Cadrul normativ al asistenței sociale în România. In: *Asistența Socială în România după 25 de ani: Răspuns la problemele tranziției* (coord. ZAMFIR, Elena, STĂNESCU Simona Maria, APRINTE Daniel). Cluj Napoca, Editura Școala Ardeleană - EIKON, 2015, 153-190 p.

²¹⁰ ZAMFIR *ibidem*, 1997, 7-8 p.

²¹¹ DEÁK *ibidem*, 2020, 28-31 p.

²¹² Hotărârea nr. 1434/2004 privind atribuțiile și Regulamentul-cadru de organizare și funcționare ale Direcției generale de asistență socială și protecția copilului

²¹³ DEÁK *ibidem*, 2020, 29 p.

²¹⁴ După care aprobă Nomenclatorul serviciilor sociale, precum și regulamentelor-cadru de organizare și funcționare a serviciilor sociale conform HG nr. 867 din 2015 și Standardele minime de calitate pentru acreditarea serviciilor sociale destinate persoanelor vârstnice, persoanelor fără adăpost, tinerilor care au părăsit sistemul de protecție a copilului și altor categorii de persoane adulte aflate în dificultate, precum și pentru serviciile acordate în comunitate, serviciile acordate în sistem integrat și cantinele sociale conform OUG nr. 29 din 2019

Hotărâri nr. 797 din 2017 pentru aprobarea regulamentelor-cadru de organizare și funcționare ale serviciilor publice de asistență socială și a structurii orientative de personal, Serviciul Public de Asistență Socială din cadrul Primăriei Municipiului Târgu Mureș se reorganizează în Direcția de Asistență Socială Târgu Mureș cu personalitate juridică în anul 2019.²¹⁵ În cadrul strategiilor mai sus menționate, prioritățile focusau în general pe dezvoltarea serviciilor sociale existente, mai precis îmbunătățirea calității acestora și accesul la servicii, crearea programelor de prevenire și includerea tuturor actorilor în luarea deciziilor privind domeniul asistenței sociale. Toate aceste sarcini ar trebui îndeplinite și aplicate de către profesioniștii care lucrează în sfera asistenței sociale, pregătind familiile și persoane singure vulnerabile pentru dificultățile pe care le așteaptă.²¹⁶

Totodată, este necesar să menționăm că în anul 2015, ANPDC a dezvoltat cadrul legal privind cooperarea dintre DGASPC-uri și SPAS-uri, respectiv metodele de lucru care ar putea fi utilizate. Cu toate acestea, implementarea acestor metode arată deficiențe.²¹⁷ Strategia națională aprobată în 2021 pe perioada 2021-2030, are aceleași obiective ca în perioada anterioară (2014-2020).²¹⁸ Deși obiectivele stabilite sunt necesare, utile și laudabile, ar fi important să subliniem dezacordul cu realitatea românească de zi cu zi, ceea ce sugerează că prevenirea și practic serviciile sociale oferite individului sau familiei, dar și cooperarea eficientă instituțională și/sau interinstituțională cu sfera civilă este, de asemenea, o viziune îndepărtată. În ceea ce privește integrarea și incluziunea socială, doar după asumarea indicatorilor statistici reali, unificarea completă a cadrelor și funcționarea conform reglementărilor a rețelei de servicii sociale existente se poate discuta despre dezvoltarea acestora. Pentru a îndeplini cele mai sus menționate este necesar ca profesioniștii activi care lucrează în sistem să li se ofere și o pregătire profesională de calitate și continuă.²¹⁹ Succesul

²¹⁵ Art. 3, alin. (2), lit. "b" din anexa nr. 2 a HG nr. 797 din 2017 pentru aprobarea regulamentelor-cadru de organizare și funcționare ale serviciilor publice de asistență socială și a structurii orientative de personal

²¹⁶ ROTH Mária: Romanian Social Work Education, past and present crossroads. In: *The Palgrave Handbook of Global Social Work Education* (coord. SAJID S.M, BAIKADY Rajendra, SHENG-LI Cheng & SAKAGUCHI Haruhiko). London, Palgrave Macmillan, 2020, 955-984 p.

²¹⁷ STĂNCULESCU Manuela Sofia, GRIGORAȘ Vlad, TEȘLIUC Emil, POP Voichița: *Copiii din sistemul de protecție a copilului*. București, Alpha MDS, 2016, 40 p.

²¹⁸ Hotărârea Consiliului Județean Mureș nr. 145 din 27 august 2020 privind aprobarea Strategiei de dezvoltare a serviciilor sociale în județul Mureș în domeniul protecției și promovării drepturilor copilului și a persoanelor adulte cu handicap sau aflate la nevoie, pentru perioada 2021-2030

²¹⁹ ANGHEL Roxana, HERCZOG Maria, DIMA Gabriela: The challenge of child protection in Eastern Europe: The case of Hungary and Romania. In: *Psychosocial Intervention*, vol. 22, nr. 3, 2013, 23-33 p.

celor prezentate este strâns legat de deciziile privind politicile naționale referitoare la domeniul de asistență socială adesea lipsit de logică, dar și în faptul supraîncărcării sistemului.²²⁰

²²⁰ ROTH Mária, ANTAL Imola, DÁVID KACSÓ Ágnes, LÁSZLÓ BODROGI Éva: *Bevezetés a gyermekvédelembe (a 3-a ediție revizuită)*. Kolozsvár, Egyetemi Műhely Kiadó, 2018, 205 p.

6. ANALIZA CONTEXTULUI ACTUAL PRIVIND DOMENIUL ASISTENȚEI SOCIALE

Asistență socială se împarte în servicii și beneficii sociale oferite de instituții publice, de mediul non-guvernamental și de întreprinderi sociale din cadrul mediului privat. În cadrul prezentului capitol propunem enumerarea, prezentarea și analizarea celor mai sus menționate, inclusiv analiza situațiilor pe cartierele Municipiului (beneficii și servicii sociale existente la nivel local), totodată dorind să evidențiem tipurile de situații de dificultate, vulnerabilitate, respectiv de dependență sau de risc social.

6.1 Analiza serviciilor sociale furnizate de sectorul public

Serviciile sociale publice licențiate la nivelul Municipiului Târgu Mureș sunt oferite de către patru instituții în total, printre care: Direcția de Asistență Socială Târgu Mureș, Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului Mureș, Penitenciarul Târgu Mureș și Agenția Națională Antidrog.

În contextul în care Penitenciarul și Agenția Națională Antidrog oferă doar câte un tip de serviciu, respectiv, Serviciul de reintegrare socială, respectiv Centrul de prevenire, evaluare și consiliere antidrog Mureș, DAS Tg. Mureș și DGASPC Mureș oferă mai multe servicii, ocupându-se de mai multe categorii de beneficiari. Serviciul din partea Penitenciarului are o capacitate de 214 beneficiari și prezintă, din datele avute la dispoziție, un grad de ocupare de 100%, bucurându-se de fonduri în valoare de 1.787.598 de lei anual, în timp ce serviciul sub formă de centru de prevenire, evaluare și consiliere al Agenției Naționale Antidrog are o capacitate de 30 de locuri.

Centrul de zi al Agenției Naționale Antidrog oferă servicii de consiliere psihosocială, informare, consiliere familială, consiliere vocațională, terapie ocupațională, educare și socializare, grup de suport, linie telefonică de urgență, alte activități, după caz: servicii medicale de bază, testarea prezenței drogurilor, consultații și tratamente psihiatrice, schimb de seringi, masă, pază, activități administrative etc, conform legii și a standardelor minime de calitate.

Centrul de zi de reintegrare socială al Penitenciarului Tg. Mureș oferă servicii de consiliere psihosocială, informare, consiliere și suport juridic, suport emoțional, cazare temporară, alte activități precum, informare, evaluare și elaborare plan de intervenție,

integrare/reintegrare socială, asistență medicală primară, schimb de seringi, orientare vocațională, reintegrare școlară, transport, masă, distribuire alimente, hrană rece, ajutoare materiale, spălătorie, uscătorie, curățenie, alte activități administrative etc. conform legii și standardelor minime de calitate.

În cadrul studiului „*Servicii de analiză demografică și a serviciilor existente în comunitatea locală*” realizat în anul 2022 pentru Direcția de Asistență Socială Târgu Mureș,²²¹ Metro Media Transilvania a descoperit faptul că a devenit mult mai frecventă și accentuată problema tinerilor și minorilor cu dependențe de substanțe psihoactive pentru care, din cunoștințele participanților nu există la nivel de localitate servicii specifice. De atunci, în ultimul an DAS Tg. Mureș a licențiat un serviciu numit *Centrul de zi privind recuperarea din adicții* cu o capacitate de 15 locuri. Totodată dintre serviciile sociale furnizate de sectorul privat, putem evidenția licențierea serviciului *Centru rezidențial de recuperare/reabilitare socială și dezintoxicare* al Asociației Social Med cu 25 de locuri. Centrul de zi privind recuperarea din adicții are un grad de ocupare 100%, oferind management de caz, asistență medicală, consiliere și orientare pentru rezolvarea problemelor sociale, prevenirea recăderii în consum și menținerea motivației privind reintegrarea socială în urma evaluării complexe a consumatorilor de diferite substanțe.

Direcția de Asistență Socială Târgu Mureș pe lângă serviciul mai sus menționat oferă încă 7 servicii, mai exact un Adăpost de noapte, un Centru de consiliere și sprijin pentru părinți și copii, două centre de zi pentru copii (Centrul de zi „Rozmarin” și Centrul de zi pentru minori), precum și un Serviciu de Asistență Socială Comunitară, deținând totodată, un Compartiment de Asistență a persoanelor vârstnice și, de asemenea, are în coordonare un Cămin pentru persoane vârstnice.

Serviciul social „Adăpost de noapte” are o capacitate de 100 de persoane având un grad de ocupare de aproximativ 50%, din statisticile anuale prelucrate, fiind alocat acestui serviciu în anul 2022 un buget de 1.131.762 lei. Acesta oferă servicii de îngrijire personală, supraveghere, consiliere socială, profesională, psihologică și suport emoțional, informare și îndrumare în procese administrative, reintegrare familială și comunitară, cazare pe timp de noapte, conform legii și a standardelor minime de calitate.

²²¹ În continuare: DAS Tg. Mureș

Căminul pentru persoane vârstnice are o capacitate de 76 persoane și este ocupat în proporție de aproximativ 89% beneficiind în anul 2022 de fonduri în valoare de 3.310.279 lei cu surse de finanțare multiple, oferind servicii de îngrijire personală, supraveghere, îngrijiri medicale curente asigurate de asistente medicale, cazare pe perioadă nedeterminată, masă, inclusiv preparare hrană caldă, după caz curățenie, socializare și activități culturale. În plus, Căminul mai oferă alte activități, după caz: asistență medicală asigurată de medic geriatru, internist sau medic de familie, terapii de recuperare fizică/psihică/mintală, terapie ocupațională, menaj, pază, activități administrative, conform legii și a standardelor minime de calitate. De menționat este că la nivelul Municipiului este nevoie de mai multe astfel de centre, în contextul creșterii numărului de persoane vârstnice și a speranței de viață, dar, de asemenea, ar mai fi nevoie la nivelul Municipiului, în contextul neocupării în procent de 100%, de o campanie de informare astfel încât persoanele care ar avea nevoie de astfel de servicii să știe unde să apeleze, observându-se la nivel local un grad redus de informare în cadrul acestei categorii de persoane vulnerabile.

Compartimentul asistență pentru persoane vârstnice are o capacitate de 70 de persoane, fiind ocupat în procent de 100%. În ultimi ani s-a observat o nevoie în creștere raportat la astfel de servicii, iar, dat fiind faptul că și mediul non-guvernamental este supra-aglomerat pe acest tip de serviciu, ar fi nevoie de o reevaluare a necesarului pentru dezvoltarea lui, dar doar în urma unei campanii de mediatizare a existenței serviciului, eventual în colaborare cu mediul non-guvernamental, serviciul oferind, conform legii și a standardelor minime de calitate ajutor pentru realizarea activităților de bază ale vieții zilnice, ajutor pentru realizarea activităților instrumentale ale vieții zilnice, consiliere familială, integrare socială și participare, informare, evaluare, îngrijire personală, alte activități, după caz: terapii de recuperare, îngrijiri medicale, activități de amenajare și adaptare mediu ambiant, etc.

Centrul de zi „Rozmarin” din subordinea DAS Tg. Mureș are o capacitate 100 de persoane, gradul de ocupare fiind de 95%, iar Centrul de zi pentru minori funcționează cu o capacitate de 50 de persoane, gradul de ocupare fiind de 100%. Nevoia de centre de zi, multifuncționale, este foarte ridicată în cadrul comunităților marginalizate, dar și în cea ce privește persoanele vârstnice sau cu dizabilități, la nivelul Municipiului Târgu Mureș, în contextul în care se oferă servicii de consiliere psihosocială și suport emoțional, supraveghere, îngrijire, socializare și petrecere a timpului liber. Centrele de zi menționate oferă servicii de educație informală/non-formală și dezvoltare timpurie pentru copii în familii din zonele marginalizate ale orașului, copii separați sau în risc de separare de părinți, orientare școlară și

servicii de prevenire abandon școlar, asistență și recuperare medicală, după caz, suport pentru dezvoltarea abilităților pentru viață independentă, identificarea, prevenirea și soluționarea cazurilor de abuz, neglijare și exploatare, reintegrare familială și comunitară, consiliere juridică, orientare vocațională, conștientizare și sensibilizare a populației, cât și alte activități: masă și/sau preparare hrană caldă, menaj-gospodărie, activități administrative etc, conform legii și a standardelor minime de calitate.

Centrul de Consiliere și Sprijin pentru Părinți și Copii are o capacitate de 100 de persoane și are un procent de ocupare aproximativ de 52%, beneficiind de fonduri în valoare de 1.380.193 lei în anul 2022, oferind servicii de consiliere psihosocială pentru membrii familiei și copil, supraveghere, informare, consiliere familială, consiliere juridică, educație în puericultura, reintegrare familială, educație extra-curricular, socializare și reinsertie socială, suport emoțional, alte activități administrative, conform legii și a standardelor minime de calitate. O reorientare a acestui serviciu, în scopul creșterii încrederii populațiilor marginalizate în instituțiile publice, în scopul reducerii fenomenului de abandon în cadrul acestei categorii este recomandată, cu atât mai mult cu cât procentul de ocupare a serviciului este atât de mic.

Serviciul de Asistență Socială Comunitară are o capacitate de 25 de locuri și are un procent de ocupare 100%. În urma evaluării problemelor sociale în comunitate, respectiv identificarea nevoilor individuale, familiale sau de grup și ale comunității, angajați serviciului oferă informare și consiliere privind drepturile sociale, prevenirea și combaterea unor comportamente care pot duce la creșterea riscului de excluziune socială (violență domestică, traficul de persoane, delincvență etc.), măsuri de sprijin în vederea facilitării integrării/reintegrării sociale și inserției/reinserției familiale a categoriilor de persoane defavorizate, facilitarea accesului pe piața muncii, la o locuință și servicii medicale, sprijin privind procurarea/reînnoirea actelor de identitate, educație extracurriculară și diferite activități de promovare a incluziunii sociale pentru persoanele defavorizate, conform legii și a standardelor minime de calitate.

Pe lângă serviciile sociale licențiate în baza Legii nr. 197/2012, DAS Tg. Mureș oferă, prin Serviciul de Protecție Specială, o serie de servicii sociale administrative suplimentare, precum: întocmirea anchetelor sociale pentru internarea persoanelor vârstnice într-un centru de îngrijire și asistență (~104 beneficiari/an), întocmirea anchetelor sociale pentru încadrare în grad de handicap (~2565 beneficiari/an), acordarea/sistarea indemnizației lunare pentru persoane încadrate în grad de handicap (~1579 beneficiari/an), emiterea rovinițelor și

cardurilor-legitimație de parcare pentru persoane încadrate în grad de handicap (~384 beneficiari/an), monitorizarea asistenților personali ai persoanelor încadrate în grad de handicap (~286 beneficiari/an), monitorizarea familiilor cu copii încadrate în grad de handicap (~648 beneficiari/an), protecția copilului cu părinți plecați la muncă în străinătate (~139 beneficiari/an), identificarea, evaluare și monitorizarea copiilor și a familiilor care se află într-o situație de dificultate (abandon, violență domestică, situație de risc, neglijare, exploatare, abuz, absenteism/abandon școlar, comportament deviant, etc. ~753 beneficiari/an), orientare școlară (~207 beneficiari/an). Monitorizarea în sine reprezintă observarea și evaluarea detaliată a cazurilor, presupune o investigație amănunțită, multidimensională, a mediului familial și social în care trăiește beneficiarul, urmărește colectarea de informații relevante din toate ariile de evaluare vizate (medicală, socială, psihologică etc.) în timpul interviului față în față cu persoanele implicate, prin observarea comportamentelor, prin consultarea actelor și documentelor prezentate sau prin alte modalități specifice (vizite, anchete sociale, convorbiri telefonice). După caz se acordă consiliere, îndrumare și sprijin persoanei și/sau a familiei.

Totodată, este necesară menționarea existenței Dispeceratului Integrat de Urgență 112, a serviciilor medicale, socio-medicale și de asistență romi administrate de DAS Tg. Mureș. Dispeceratul Integrat de Urgență DIU 112 a fost înființat în anul 2000 în baza Hotărârii Consiliului Local nr. 87 din 25 mai 2000 și funcționează în cadrul DAS Tg. Mureș, ca serviciu integrat de preluare și gestionare a apelurilor de urgență la nivel județean și regional. Direcția mai oferă și servicii medicale, precum consultații medicale, activități de medicină preventivă, activități medicale curative, activități de suport, activități de consiliere și planificare familială, activități de îngrijire paleativă, activități de îngrijire la domiciliu și intervenții de primă necesitate în afecțiuni acute prin Cabinetul Medical situat pe str. Rozmarinului nr. 36. La același adresă funcționează și serviciul socio-medical, mai precis Asistență Medicală Comunitară care desfășoară programe și acțiuni destinate protejării și promovarea sănătății, oferind servicii de profilaxie primară și secundară în special către persoanele aparținând grupurilor vulnerabile, servicii privind identificarea persoanelor neînscrise pe listele medicilor de familie și transmiterea informațiilor despre acestea pentru a înscrie la medicul de familie, servicii de supraveghere și urmărire a stării de sănătate a sugarilor și copiilor mici, precum și a gravidelor cu risc medical sau social, efectuarea de vizite la domiciliu pentru asistență medicală a pacienților cronici sau în stare de dependență și nu în ultimul rând identificarea și notificarea autorităților competente a cazurilor de violență domestică, abuz, neglijență, a persoanelor cu handicap și/sau a altor situații care necesită intervenția altor servicii decât cele care sunt în

competența asistenței medicale comunitare. Compartimentul de Asistență Romi sprijină în mod deosebit cetățenii de etnie romă ai municipiului în toate demersurile referitoare la servicii și/sau beneficii sociale acordate de instituție prin implicarea reprezentanții comunităților.

DAS Tg. Mureș pe lângă serviciile sociale acordă și beneficii sociale, precum *sprijin financiar pentru nou născuți* în baza prevederilor HCL nr. 228 din 30 iunie 2022, sub formă de tichete pe suport electronic în valoare totală de 1.000 lei/nou-născut, *tichete sociale pe suport electronic pentru nou născuți* prin Programul Operațional „Ajutorarea persoanelor defavorizate” conform O.U.G. nr. 113/2022, *sprijin financiar pentru persoanele sau familiile care adoptă nou născuți* în baza HCL nr. 333 din 28 noiembrie 2019, *alocația de stat pentru copii* conform Legii nr. 61/1993, *concediul, indemnizația lunară și stimulentele de inserție pentru creșterea copilului*,²²² *stimulentul educațional pentru grădiniță, venitul minim de incluziune* (nu de mult ajutor social/venitul minim garantat și alocația pentru susținerea familiei), *ajutor de urgență* (înmormântare, incendiu, calamități naturale), *cantina socială, tichete sociale pe suport electronic pentru alimente – masă caldă, ajutor pentru încălzirea locuinței și suplimentul pentru energie*. Cele 12 tipuri de beneficii sociale se acordă în mod constant de către DAS Tg. Mureș pentru beneficiari eligibili, mai puțin ajutorul pentru încălzirea locuinței care se acordă pe perioada sezonului rece a fiecărei an.

Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului Mureș²²³ oferă un număr mai mare de servicii printre care: servicii de asistență maternală, un centru de primire în regim de urgență, două centre de tranzit, un centru maternal, patru centre rezidențiale pentru copii cu dizabilități neuropsihiatrice, o locuință protejată, un serviciu rezidențial de îngrijire și asistență medico-socială, un serviciu de îngrijire de tip familial, telefonul copilului cu echipa mobilă a acestuia și o echipă mobilă de recuperare pentru copilul cu dizabilități.

DGASPC Mureș dispune de 293 asistenți maternali profesioniști care îngrijesc conform datelor obținute un număr de 516 copii, oferind servicii pentru copilul aflat în plasament la rude, familii, persoane sau asistent maternal, ceea ce implică, în mod specific îngrijire personală, educare, dezvoltare abilități de viață independentă, consiliere psihosocială și suport emoțional, supraveghere, reintegrare familială și comunitară, socializare și activități culturale,

²²² Serviciul de Protecție Socială din cadrul Direcției de Asistență Socială Târgu Mureș are atribuții în ceea ce privește primirea, înregistrarea, verificarea și transmiterea spre soluționare Agenției Județene pentru Plăți și Inspecție Socială Mureș (AJPIIS Mureș), a cererilor și documentelor care stau la baza acordării drepturilor/beneficiilor de asistență socială, depuse de către beneficiarii cu domiciliul în Municipiul Târgu Mureș.

²²³ În continuare DGASPC Mureș

cazare pe perioada prevăzută în măsura de protecție, masă (inclusiv preparare hrană caldă), curățenie, alte activități, după caz: îngrijiri medicale curente asigurate de asistente medicale, inserție/reinserție socială, terapie ocupațională, consiliere și informare, orientare vocațională, consiliere juridică, pază, menaj, activități administrative etc, conform legii, și a standardelor minime de calitate, la fel ca și în cadrul centrului de primire în regim urgență cu o capacitate de 14 persoane. Ambele servicii sunt ocupate în proporție de 100%, însumând un buget în anul 2022 de 7.173.314 lei.

Cele două centre de tranzit din cadrul DGASPC Mureș oferă servicii de consiliere și informare, consiliere psihologică și suport emoțional, educare, socializare și activități culturale, integrare familială și comunitară, dezvoltare abilități de viață independentă, orientare vocațională, cazare pe perioadă determinată, masă (inclusiv preparare hrană caldă), menaj, curățenie, dar și alte activități, după caz: îngrijiri medicale curente asigurate de asistente medicale, inserție/reinserție socială, terapie ocupațională, consiliere juridică, activități administrative etc, conform legii, și a standardelor minime de calitate, având o capacitate de 10 (4 + 6) persoane cu un grad de ocupare de 100% și un buget în anul 2022 însumat de 413.808 lei.

Centrul maternal are o capacitate de maxim 9 persoane (reduc de la 25 conform licenței provizorie din data de 8.11.2023), având un grad de ocupare de 100% pentru un buget în anul 2022 de 979.785 lei, din datele avute la dispoziție, oferind servicii de îngrijire personală, educare, consiliere psihosocială și suport emoțional, supraveghere, reintegrare familială și comunitară, educație în puericultură, socializare și activități culturale, cazare pe perioada prevăzută în măsura de protecție, masă (inclusiv preparare hrană caldă), alte activități, după caz: îngrijiri medicale curente asigurate de asistente medicale, inserție/reinserție socială, terapie ocupațională, consiliere și informare, orientare vocațională, consiliere juridică, pază, menaj, activități administrative etc, conform legii și a standardelor minime de calitate.

Cele patru centre rezidențiale și serviciul rezidențial de îngrijire și asistență medico-socială (cod 8790 CR-C-I) cu o capacitate de 57 de persoane (14 + 15 + 11 + 11 + 6) au un procent mediu de ocupare de aproximativ 107%, cu un buget în anul 2022 însumat de 3.776.902 lei. Aceste centre oferă servicii de îngrijire personală, educare, dezvoltare abilități de viață independentă, consiliere psihosocială și suport emoțional, supraveghere, reintegrare familială și comunitară, socializare și activități culturale, cazare pe perioada prevăzută în măsura de protecție, masă (inclusiv preparare hrană caldă), curățenie, alte activități, după caz: îngrijiri

medicale curente asigurate de asistente medicale, inserție/reinserție socială, terapie ocupațională, consiliere și informare, orientare vocațională, consiliere juridică, pază, menaj, activități administrative etc, conform legii și a standardelor minime de calitate.

Echipa mobilă (cod 8891 CZ-C-EM), are o capacitate de 640 de persoane cu un grad de ocupare de 100%, însă această capacitate este oferită la nivelul întregului județ Mureș, constând în servicii de terapie de recuperare și reabilitare, kinetoterapie și terapie. Telefonul copilului, împreună cu echipa mobilă mai oferă servicii de consiliere telefonică, linie telefonică de urgență, evaluarea riscului imediat, intervenție în situații de urgență, informare, activități administrative etc, conform legii și a standardelor minime de calitate.

Locuința protejată Venus Mureș a DGASPC Mureș are o capacitate de 6 persoane cu un grad de ocupare de 33%, oferind servicii de consiliere psihologică și suport emoțional, supraveghere, consiliere juridică, educare, reintegrare familială și comunitară, cazare pe perioadă determinată sau cazare pe timp de noapte, masă (inclusiv preparare hrană caldă), menaj, curățenie, dar și alte activități, după caz: îngrijiri medicale curente asigurate de asistente medicale, inserție/reinserție socială, terapie ocupațională, consiliere și informare, orientare vocațională, pază, activități administrative etc, conform legii și a standardelor minime de calitate.

DGASPC Mureș pe lângă cele mai sus menționate, mai oferă servicii de îngrijire de tip familial al copilului pentru un număr de 600 de copii și 386 familii/persoane având un grad de ocupare de 100%, oferind totodată, servicii de îngrijire personală, educare, dezvoltare abilități de viață independentă, consiliere psihosocială și suport emoțional, supraveghere, reintegrare familială și comunitară, socializare și activități culturale, cazare pe perioada prevăzută în măsura de protecție, masă (inclusiv preparare hrană caldă), curățenie, alte activități, după caz: îngrijiri medicale curente asigurate de asistente medicale, inserție/reinserție socială, terapie ocupațională, consiliere și informare, orientare vocațională, consiliere juridică, pază, menaj, activități administrative etc, conform legii și a standardelor minime de calitate.

În urma finalizării studiului „*Servicii de analiză demografică și a serviciilor existente în comunitatea locală*” realizat în anul 2022 pentru Direcția de Asistență Socială Târgu Mureș a reieșit faptul că, pe lângă licențierea de noi centre de zi, multifuncționale pentru persoane marginalizate, vârstnice și/sau cu dizabilități, se mai solicită de la autorități crearea de centre de îngrijire pentru persoane vârstnice, centre de tip respiro și de îngrijire pentru persoanele

adulte cu dizabilități bugetate de autoritățile publice cât și suplimentarea creșelor bugetate de stat.

Mai jos se regăsește lista serviciilor sociale mai sus menționate, furnizate de sectorul public:

Nr. crt.	Denumire furnizor al serviciului social licențiat în baza Legii 197/2012	Denumirea serviciului social licențiat în baza Legii 197/2012	Cod serviciu social, conform nomenclatorului serviciilor sociale
1.	Agencia Națională Antidrog	Centrul de prevenire, evaluare și consiliere antidrog Mureș	8899 CZ-AD-I
2.	Direcția de Asistență Socială Târgu Mureș ²²⁴	Adăpost de Noapte	8790 CR-PFA-II
3.	DAS Târgu Mureș	Cămin pentru persoane vârstnice	8730 CR-V-I
4.	DAS Târgu Mureș	Centrul de consiliere și sprijin părinți și copii	8899 CZ-F-I
5.	DAS Târgu Mureș	Centrul de Zi Rozmarin	8891 CZ-C-II
6.	DAS Târgu Mureș	Compartimentul Asistență Persoane Vârstnice	8810 ID-I
7.	DAS Târgu Mureș	Serviciul de Asistență Socială Comunitară	8899 CZ-PN-V
8.	DAS Târgu Mureș	Centrul de zi privind recuperarea din adicții	8899 CZ-AD-I
9.	DAS Târgu Mureș	Centrul de zi pentru minori	8891 CZ-C-VI
10.	Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului Mureș ²²⁵	Centrul de tranzit - Casa Ada	8790 CR-II
11.	DGASPC Mureș	Centrul de tranzit - Casa Adi	8790 CR-II
12.	DGASPC Mureș	Centrul Maternal "Materna"	8790 CR-MC-I
13.	DGASPC Mureș	Centrul de Primire în Regim de Urgență	8790 CR-C-II
14.	DGASPC Mureș	Centrul Rezidențial pentru Copii cu Dizabilități Neuropsihiatrice Târgu Mureș (str. Branului nr. 3)	8790 CR-C-I

²²⁴ În continuare: DAS Târgu Mureș

²²⁵ În continuare: DGASPC Mureș

15.	DGASPC Mureș	Centrul Rezidențial pentru Copii cu Dizabilități Neuropsihiatrice Târgu Mureș (str. Slatina nr. 13)	8790 CR-C-I
16.	DGASPC Mureș	Centrul Rezidențial pentru Copii cu Dizabilități Neuropsihiatrice Târgu Mureș (str. Trébely nr. 3)	8790 CR-C-I
17.	DGASPC Mureș	Centrul Rezidențial pentru Copii cu Dizabilități Neuropsihiatrice Târgu Mureș (str. Turnu Roșu nr. 1B)	8790 CR-C-I
18.	DGASPC Mureș	Asistenți maternali profesioniști	8790 SF-C
19.	DGASPC Mureș	Serviciu rezidențial de îngrijire și asistență medico-socială "Speranța"	8790 CR-C-I
20.	DGASPC Mureș	Serviciul de îngrijire de tip familial al copilului	8790 SF-C
21.	DGASPC Mureș	Locuința protejată Venus Mureș	8790 CR-VD-III
22.	Penitenciarul Târgu Mureș	Serviciul reintegrare socială	8899 CZ-PN-IV

Tabel 1. Lista serviciilor sociale din Municipiul Târgu Mureș, furnizate de sectorul public

6.2 Analiza serviciilor sociale furnizate de sectorul privat

Mediul privat are o varietate mai ridicată de furnizori, cât și de servicii sociale licențiate comparativ cu mediul furnizorilor publici, dar se confruntă cu aceleași așteptări din partea beneficiarilor cu care lucrează, dovedit prin intermediul studiului „*Servicii de analiză demografică și a serviciilor existente în comunitatea locală*” realizat în anul 2022 pentru Direcția de Asistență Socială Târgu Mureș.

La nivelul Municipiului Târgu Mureș există un număr de 28 de furnizori privați acreditați cu 46 de servicii licențiate în oferirea de servicii sociale, beneficiarii de care se ocupă fiind din categoriile vulnerabile ale persoanelor vârstnice, celor cu dizabilități, celor marginalizate, familiilor și persoanelor aflate în dificultate. De menționat, în rândul furnizorilor privați, este că pentru majoritatea serviciilor oferite există mai mult de un furnizor din rândul mediului non-guvernamental.

Două fundații, Kálvin János și Lazarenum oferă servicii de tip cămine pentru persoane vârstnice, cod 8730 CR-V-I în cadrul cărora se oferă îngrijire personală, supraveghere, îngrijiri medicale curente asigurate de asistente medicale, cazare pe perioadă nedeterminată, masă (inclusiv preparare hrană caldă), curățenie, socializare și activități culturale, cât și alte activități, după caz: asistență medicală asigurată de medic geriatru, internist sau medic de familie, terapii de recuperare fizică/psihică/mintală, terapie ocupațională, menaj, pază, activități administrative, conform legii și a standardelor minime de calitate. Cele două fundații au o capacitate însumată de 131 (75 + 56) persoane, cu un grad de ocupare în medie de 90%. Mediatizarea locurilor libere ar putea fi realizată în colaborare cu autoritățile publice care ar putea susține în aceeași măsură fundațiile în scopul dezvoltării capacității centrelor.

Trei organizații non-guvernamentale oferă servicii din categoria caselor de tip familial unui număr însumat de 33 de copii. Pentru două din acestea, respectiv Casa Bucuriei, oferită de Fundația Kiwi și cea oferită de Fundația Lazarenum, mai exact, Casa de copii Lidia, nu se cunoaște gradul de ocupare, însă pentru Casa de copii Dorcas oferită de Asociația Pro Christo et Ecclesia, cu o capacitate de 12 persoane, gradul de ocupare este de 100%. Fundația Kiwi mai oferă printre altele și un serviciu social de asistență maternală „Brațe deschise”, pentru care este licențiat având codul 8790 SF-C pentru două persoane, oferind servicii de îngrijire personală, educare, dezvoltare abilități de viață independentă, consiliere psihosocială și suport emoțional, supraveghere, reintegrare familială și comunitară, socializare și activități culturale, cazare pe perioada prevăzută în măsura de protecție, masă (inclusiv preparare hrană caldă),

curățenie, cât și alte activități, după caz, îngrijiri medicale curente asigurate de asistente medicale, inserție/reinserție socială, terapie ocupațională, consiliere și informare, orientare vocațională, consiliere juridică, pază, menaj și activități administrative.

La nivelul Municipiului Târgu Mureș există un singur centru rezidențial pentru persoane adulte cu dizabilități (cod 8790 CR-D-I) cu o capacitate de 44 persoane și un grad de ocupare de aproximativ 45%, oferit de Fundația Creștină Rhema, Centrul de îngrijire și asistență Iona și un singur centru de abilitare și reabilitare persoane adulte cu dizabilități (cod 8790 CR-D-II) oferit de Fundația Rheum Care cu o capacitate de 15 persoane și un grad de ocupare de 100%. Aceste centre ar trebui să fie susținute în continuare în scopul dezvoltării capacității de susținere a acestui grup vulnerabil.²²⁶ De menționat este faptul că, în cadrul studiului „*Servicii de analiză demografică și a serviciilor existente în comunitatea locală*” realizat în anul 2022 pentru DAS Tg. Mureș, nevoia pentru dezvoltare a acestor servicii este cu mult mai mare decât poate oferi mediul non-guvernamental la momentul actual și că acesta este dispus pentru a dezvolta și servicii mai specializate, pentru cazuistica mai complexă. Aceste organizații furnizează servicii de informare și asistență socială/servici de asistență socială, consiliere psihologică Abilitare și reabilitare îngrijire și asistență, deprinderi de viață independentă, menținerea/dezvoltarea aptitudinilor cognitive, menținerea/dezvoltarea deprinderilor zilnice, menținerea/dezvoltarea deprinderilor de comunicare, menținerea/dezvoltarea deprinderilor de mobilitate, menținerea/dezvoltarea deprinderilor de autoîngrijire, menținerea/dezvoltarea deprinderilor de îngrijire a propriei sănătăți, menținerea/dezvoltarea deprinderilor de autogospodărire, menținerea/dezvoltarea deprinderilor de interacțiune, educație/pregătire pentru muncă, asistență și suport pentru luarea unei decizii, integrare și participare socială și civică, conform legii și a standardelor minime de calitate.

Fundația Institutul Est European de Sănătate a Reproducerii (Adăpost), oferă în cadrul centrului de primire în regim de urgență servicii pentru un număr de 18 persoane, având un grad de ocupare de aproximativ 91%. Serviciile oferite, conform legii și a standardelor minime de calitate, pentru victimele violenței în familie, sunt: consiliere psihologică și suport emoțional, supraveghere, consiliere juridică, educare, reintegrare familială și comunitară, cazare pe perioadă determinată, masă (inclusiv preparare hrană caldă), menaj, curățenie cât și

²²⁶ Serviciul Fundației Creștine Rhema a reușit să mărească capacitate de la 10 la 44 după re-licențierea din 07.07.2022

alte activități, după caz, îngrijiri medicale curente asigurate de asistente medicale, inserție/reinserție socială, terapie ocupațională, consiliere și informare, orientare vocațională, pază, activități administrative și altele. Această fundație mai oferă și un serviciu de prevenire și combatere a violenței în familie în cadrul unei centru, licențiat sub codul 8899 CZ-VD-I, prin intermediul căruia oferă consiliere psihologică, informare, consiliere juridică, linie telefonică de urgență, educație, mediere familială, orientare vocațională și diferite activități administrative.

Trei organizații non-guvernamentale oferă la nivelul municipiului centre de zi pentru persoanele vârstnice, licențiate sub codul 8810 CZ-V-I și oferind servicii unui număr de 110 persoane (40 + 30 + 40), având un grad de ocupare de 100%. Organizațiile care prestau aceste servicii sunt: Asociația Caritas prin intermediul Centrului de zi „Maica Tereza”, Fundația de Ecologie Umană Oasis prin intermediul Centrului de zi „Brândușa” și Fundația Rheum-Care prin intermediul Centrului de zi de asistență și recuperare pentru persoane vârstnice. Aceste centre oferă servicii de consiliere psihosocială și informare, consiliere juridică, socializare și petrecere a timpului liber, terapii de recuperare și relaxare, organizare și implicare în activități comunitare și culturale, asistență și suport pentru familia persoanei vârstnice, suport pentru realizarea activităților administrative și gestiunea bunurilor, alte activități, după caz: linie telefonică de urgență, consiliere și orientare în carieră sau mediere, acțiuni caritabile, acordarea de alimente, ajutoare materiale și financiare, terapii de relaxare, activități administrative, conform legii și a standardelor minime de calitate. Tipul acesta de centre ar trebui popularizat în rândul persoanelor vârstnice, prin intermediul unui efort comun din partea autorităților publice și a mediului non-guvernamental. Totodată în cadrul studiului „*Servicii de analiză demografică și a serviciilor existente în comunitatea locală*” realizat în anul 2022 pentru DAS Tg. Mureș s-a observat o nevoie în creștere pentru astfel de servicii.

În Municipiul Târgu Mureș sunt șase organizații și două parohii, Parohia Reformată Tg. Mureș II și V, care oferă servicii de îngrijire la domiciliu pentru persoane vârstnice, persoane cu dizabilități, persoane aflate în situații de dependență constând în ajutor pentru realizarea activităților de bază ale vieții zilnice, ajutor pentru realizarea activităților instrumentale ale vieții zilnice, consiliere familială, integrare socială și participare, informare, evaluare, îngrijire personală și alte activități, după caz: terapii de recuperare, îngrijiri medicale, activități de amenajare și adaptare mediu ambiant, conform legii și a standardelor minime de calitate. Acestea oferă servicii unui număr de aproximativ 1200 de persoane, majoritatea fiind în proporție de 100% ocupate. Organizațiile care oferă astfel de servicii sunt: Asociația Caritas

Alba-Iulia – Asistență Medicală și Socială, Asociația Hifa - România Ajutor pentru Toți, Asociația Pro Cristo et Ecclesia, Federația Comunităților evreiești din România, Fundația Creștină Diakonia – Filiala Târgu Mureș, Fundația Unitarcoop.

Sub codul 8899 CZ-D-I Asociația Hifa - România Ajutor pentru Toți, împreună cu alte patru organizații non-guvernamentale, Asociația Institutul de Psihoterapie și Dezvoltare Personală, Fundația Cezara Codruța Marica, Fundația Mâini Dibace și Fundația Transilvană Alpha oferă, prin centrele de zi pentru persoanele cu dizabilități, servicii de informare și consiliere socială și/sau juridică, consiliere psihologică, abilitare și reabilitare, deprinderi de viață independentă, dezvoltarea abilităților lucrative, pregătirea pentru muncă, angajarea în muncă și sprijin pentru menținerea locului de muncă, asistență și suport pentru luarea unei decizii, integrare și participare socială și civică, recuperare neuromotorie de tip ambulatoriu, deservind un număr de aproximativ 127 de persoane cu un grad de ocupare de aproximativ 91%.

Fundația Rheum-Care prin centrul de servicii Joy de recuperare neuromotorie de tip ambulatoriu, deservește un număr de 40 de beneficiari având un grad de ocupare de 100%. Și în cazul acestor tipuri de servicii se observă nevoia unei popularizări la nivelul comunității, în contextul în care gradul de îmbătrânire al populației crește semnificativ, iar gradul de informare al populației vulnerabile este unul foarte redus. Eventuala alternativă ar fi înființarea unor centre de tip respiro în care aparținătorii să-și aducă pe parcursul zilei rudele care fac parte din categoriile vulnerabile.

Trei organizații non-guvernamentale, licențiate sub codul 8891 CZ-C-II, oferă conform legii și standardelor minime de calitate, pentru un total de 115 copii aflați în situație de risc de separare de părinți, patru servicii de tip centru de zi cu activități de asistență și recuperare medicală, după caz, suport pentru dezvoltarea abilităților pentru viață independentă, socializare și petrecere a timpului liber, reintegrare familială și comunitară, consiliere juridică, orientare vocațională, conștientizare și sensibilizare a populației dar și alte activități, precum masă și preparare hrană caldă, menaj-gospodărie, activități administrative. Aici vorbim despre: Fundația Rhema prin intermediul Centrului de zi „Ioana”, Fundația Buckner prin intermediul Centrului de zi Remetea, Organizația Salvați Copiii – Filiala Mureș, prin intermediul Centrelor de zi din cadrul Școlilor Gimnaziale „Alexandru Ioan Cuza” și „Serafim Duicu”. Aceste centre au un grad de ocupare de 100%. În cadrul studiului „*Servicii de analiză demografică și a serviciilor existente în comunitatea locală*” realizat în anul 2022 pentru DAS Tg. Mureș s-a

observat o nevoie de dezvoltare a unor servicii mai complexe în cadrul acestor centre în contextul cazuisticii tot mai diverse a beneficiarilor din grupurile vulnerabile. De asemenea, numărul beneficiarilor fiind foarte mare, ar fi nevoie de creșterea capacității acestor servicii la nivel local.

Asociația Copiilor și Tinerilor Diabetici Mureș, Fundația Transilvană Alpha și Asociația Caritas - Asistență Socială Filiala Organizației Caritas Alba Iulia oferă centre de zi pentru copiii și tinerii cu diabet (15), respectiv cu nevoi speciale (60 + 25). Sunt licențiate sub codul 8891 CZ-C-III oferind, conform legii și a standardelor minime de calitate, consiliere psihosocială și suport emoțional, supraveghere, îngrijire, educare și dezvoltare timpurie, asistență și recuperare medicală, suport pentru dezvoltarea abilităților pentru viață independentă, socializare și petrecere a timpului liber, reintegrare familială și comunitară, consiliere juridică, orientare vocațională, conștientizare și sensibilizare a populației dar și alte activități, după caz: masă și preparare hrană caldă, menaj-gospodărie, activități administrative.

Fundația Talentum, prin Centrul de zi pentru dezvoltarea deprinderilor de viață independentă, licențiat sub codul 8891 CZ-C-VI, cu un grad de ocupare de 25% oferă, pentru aproximativ 40 de persoane, servicii de consiliere psihosocială și suport emoțional, supraveghere, îngrijire, educare și dezvoltare timpurie, asistență și recuperare medicală, suport pentru dezvoltarea abilităților pentru viață independentă, socializare și petrecere a timpului liber, reintegrare familială și comunitară, consiliere juridică, orientare vocațională, conștientizare și sensibilizare a populației dar și alte activități, după caz: masă și preparare hrană caldă, menaj-gospodărie, activități administrative. Fundația Talentum, cu un grad de ocupare de 100%, oferă prin intermediul Centrului de consiliere și sprijin pentru părinți și copii, unui număr de 40 de persoane, servicii de consiliere psihosocială pentru familie și copil supraveghere, informare, consiliere familială, consiliere juridică, educație în puericultură, reintegrare familială, educație extra-curriculară, socializare și reinserție socială, suport emoțional și activități administrative, la fel ca și în cazul Organizației Salvați Copiii care realizează astfel de activități în cadrul Centrului de consiliere pentru părinți cu o capacitate de doar 10 locuri la același grad de ocupare. În cadrul studiului „*Servicii de analiză demografică și a serviciilor existente în comunitatea locală*” realizat în anul 2022 pentru DAS Tg. Mureș se observă, dată fiind instabilitatea socială, că este nevoie de un surplus de efort în direcția reducerii fenomenului de abandon al copiilor de către familii și în aceeași măsură, de reducere a fenomenului de abandon școlar. Astfel de servicii sunt necesare în rândul familiilor cu venituri reduse, familiilor monoparentale și cel mai mult în rândul categoriei persoanelor

marginalizate. Mediul non-guvernamental are nevoie de sprijin de asemenea și în scopul dezvoltării nivelului de complexitate al serviciilor pe care le oferă.

La nivelul localității mai există două fundații, Mater și Sf. Francisc care sunt licențiate sub codul 8899 CZ-PN-III oferind asistență și suport pentru alte persoane aflate în nevoie prin consiliere psihosocială, informare, consiliere și suport juridic, suport emoțional, cazare temporară și alte activități precum informare, evaluare și elaborare plan de intervenție, integrare/reintegrare socială, asistență medicală primară, schimb de seringi, orientare vocațională, reintegrare școlară, transport, masă, distribuire alimente, hrană rece, ajutoare materiale, spălătorie, uscătorie, curățenie, activități administrative conform legii și a standardelor minime de calitate. Acestea au o capacitate însumată de 33 de persoane, însă nu este cunoscut gradul lor de ocupare.

Fundația Transilvană Alpha oferă servicii de cantină socială pentru aproximativ 150 de persoane, având un grad de ocupare de aproximativ 80% din informațiile avute la dispoziție. Pe lângă aceste servicii, împreună cu Asociația Hifa-România prin intermediul Centrului de informare integrare și sensibilizare în comunitate pentru persoane adulte și Centru pentru asistență și suport pentru alte persoane aflate în situații de nevoie, Asociația Caritas - Asistență Socială Filiala Organizației Caritas Alba Iulia prin intermediul Serviciilor de asistență comunitară - Târgu Mureș, Asociația Solidaris prin intermediul Serviciilor de asistență comunitară - serviciul de ajutor telefonic, Centrului Comunitar Alpha, oferă servicii pentru un număr de 193 persoane, cu un grad mediu de ocupare de aproximativ 95% prin consiliere psihosocială, informare, consiliere și suport juridic, suport emoțional, cazare temporară dar și alte activități precum informare, evaluare și elaborare plan de intervenție, integrare/reintegrare socială, asistență medicală primară, schimb de seringi, orientare vocațională, reintegrare școlară, transport, masă, distribuire alimente, hrană rece, ajutoare materiale, spălătorie, uscătorie, curățenie, activități administrative, conform legii și a standardelor minime de calitate.

Mai jos se regăsește lista serviciilor sociale mai sus menționate, furnizate de sectorul privat:

Nr. crt.	Denumire furnizor al serviciului social licențiat în baza Legii 197/2012	Denumirea serviciului social licențiat în baza Legii 197/2012	Cod serviciu social, conform nomenclatorului serviciilor sociale
1.	Asociația Caritas Alba-Iulia – Asistență Medicală și Socială	Centru de îngrijire medicală și asistență socială (CIMAS Târgu Mureș)	8810 ID-I
2.	Asociația Caritas - Asistență Socială Filiala Organizației Caritas Alba Iulia	Centrul de zi pentru vârstnici Maica Tereza	8810 CZ-V-I
3.	Asociația Caritas - Asistență Socială Filiala Organizației Caritas Alba Iulia	Servicii de asistență comunitară - Târgu Mureș	8899 CZ-PN-V
4.	Asociația Caritas - Asistență Socială Filiala Organizației Caritas Alba Iulia	Centrul de reabilitare "Sfânta Agneza"	8891 CZ-C-III
5.	Asociația Copiilor și Tinerilor Diabetici Mureș – ASCOTID	Centrul de zi pentru copii și tineri cu diabet ASCOTID	8891 CZ-C-III
6.	Asociația Hifa - România Ajutor pentru Toți	Inimi deschise (Open hearts) - Centru de informare, integrare și sensibilizare în comunitate pentru persoane adulte	8899 CZ-PN-V
7.	Asociația Hifa - România Ajutor pentru Toți	Ridică-te și umblă (Get up and walk) - Serviciul de îngrijire la domiciliu pentru persoane adulte cu handicap	8810 ID-III
8.	Asociația Hifa - România Ajutor pentru Toți	Să construim poduri (Building bridges) - Centrul de zi	8899 CZ-D-I
9.	Asociația Hifa - România Ajutor pentru Toți	Servicii de asistență comunitară - Centru pentru asistență și suport pentru alte persoane aflate în situații de nevoie - Ajutor pentru Toți (Help for everybody)	8899 CZ-PN-V
10.	Asociația Institutul de Psihoterapie și Dezvoltare Personală	Centru de zi - IPPD	8899 CZ-D-I
11.	Asociația Pro Christo et Ecclesia - Filiala Târgu Mureș	Casă de copii tip familial Dorcas	8790 CR-C-I
12.	Asociația Pro Christo et Ecclesia - Filiala Târgu Mureș	Servicii sociale de îngrijire la domiciliu pentru vârstnici Adoptă o bunică!	8810 ID-I
13.	Asociația Social Med	Centru rezidențial de recuperare /reabilitare socială și dezintoxicare	8720 CR-AD-I
14.	Asociația Solidaris	Centru de zi - servicii de asistență comunitară serviciul de ajutor telefonic	8899 CZ-PN-V

15.	Federația Comunităților evreiești din Romania	Cutul Mozaic Centru care acorda servicii de îngrijire și asistență la domiciliu Yad be Yad Târgu Mureș	8810 ID-I
16.	Fundația Buckner	Centrul de zi din Remetea	8891 CZ-C-II
17.	Fundația Cezara Codruța Marica	Centrul de Zi Cezara pentru persoane adulte cu dizabilități	8899 CZ-D-I
18.	Fundația Creștină Diakónia - Filiala Târgu Mureș	Unitate de îngrijire la domiciliu pentru persoane vârstnice Bod Peter	8810 ID-I
19.	Fundația Creștină Rhema	Centrul de zi pentru copiii aflați în situație de risc de separare de părinți - Ioana	8891 CZ-C-II
20.	Fundația Creștină Rhema	Centru de îngrijire și asistență - Iona	8790 CR-D-I
21.	Fundația de Ecologie Umană Oasis	Centrul de zi Brândușa	8810 CZ-V-I
22.	Fundația Institutul Est European de Sănătate a Reproducerii	Adăpost - Centrul de primire în regim de urgență	8790 CR-VD-I
23.	Fundația Institutul Est European de Sănătate a Reproducerii	Centrul de prevenire și combatere a violenței în familie	8899 CZ-VD-I
24.	Fundația Kálvin János	Cămin pentru persoane vârstnice Kálvin	8730 CR-V-I
25.	Fundația Kiwi Casa Bucuriei	Casa de tip familial Casa bucuriei	8790 CR-C-I
26.	Fundația Kiwi Casa Bucuriei	Serviciul social de asistență maternală "Brațe deschise"	8790 SF-C
27.	Fundația Lazarenum	Casa de tip familial "Casa de Copii Lidia"	8790 CR-C-I
28.	Fundația Lazarenum	Cămin de vârstnici	8730 CR-V-I
29.	Fundația Mater	Centrul de consiliere și informare pentru familii aflate în dificultate	8899 CZ-PN-III
30.	Fundația Mâini Dibace	Centrul de zi pentru persoane cu dizabilități	8899 CZ-D-I
31.	Fundația Rheum-Care	Centrul de servicii de recuperare neuromotorie de tip ambulatoriu Joy	8899 CZ-D-II
32.	Fundația Rheum Care	Centrul de Abilitare și Reabilitare pentru Persoane Adulte cu Dizabilități	8790 CR-D-II
33.	Fundația Rheum-Care	Centrul de zi de asistență și recuperare pentru persoane vârstnice	8810 CZ-V-I

34.	Fundația Sf. Francisc	Centrul de zi de consiliere și informare Biró Antal	8899 CZ-PN-III
35.	Fundația Talentum	Centrul de consiliere și sprijin pentru părinți și copii	8899 CZ-F-I
36.	Fundația Talentum	Centrul de zi pentru dezvoltarea deprinderilor de viață independentă	8891 CZ-C-VI
37.	Alpha Smart Food SRL (Fundația Transilvană Alpha)	Cantina socială	8899 CP-DH-I
38.	Fundația Transilvană Alpha	Centrul Comunitar Alpha	8899 CZ-PN-V
39.	Fundația Transilvană Alpha	Centrul de zi pentru persoane adulte cu dizabilități Atrium	8899 CZ-D-I
40.	Fundația Transilvană Alpha	Centrul de zi de recuperare și îngrijire pentru copii cu nevoi speciale Perseverența	8891 CZ-C-III
41.	Fundația Unitarcoop	Serviciul de îngrijire la domiciliu a persoanelor vârstnice	8810 ID-I
42.	Organizația Salvați Copiii - Filiala Mureș	Centrul de Consiliere pentru Părinți	8899 CZ-F-I
43.	Organizația Salvați Copiii - Filiala Mureș	Centrul de zi pentru copii din grupuri vulnerabile din cadrul Școlii Gimnaziale Alexandru Ioan Cuza, Tg. Mureș	8891 CZ-C-II
44.	Organizația Salvați Copiii - Filiala Mureș	Centrul de zi pentru copii din grupuri vulnerabile, din cadrul Școlii Gimnaziale "Serafim Duicu", Tg. Mureș	8891 CZ-C-II
45.	Parohia Reformată Târgu Mureș II	Servicii sociale de îngrijire la domiciliu pentru persoane vârstnice	8810 ID-I
46.	Parohia Reformată Tg. Mureș V	Servicii sociale de îngrijire la domiciliu pentru persoane vârstnice	8810 ID-I

Tabel 2. Lista serviciilor sociale din Municipiul Târgu Mureș, furnizate de sectorul privat

La nivelul Municipiului Târgu Mureș mai funcționează, pe lângă furnizorii acreditați și licențiați de servicii sociale, un număr de 38 de organizații non-guvernamentale neacreditate, care, în funcție de domeniul de activitate sau serviciile pe care le oferă, sunt următoarele:

Nr.	Asociație / Fundație / Organizație non-guvernamentală	Domeniul de activitate
1.	Asociația Aven Amenza Romale	Apărarea drepturilor omului
2.	Asociația Caritas Greco Catolic Târgu Mureș	Servicii sociale/ Religie
3.	Asociația DIVERS	Apărarea drepturilor omului
4.	Asociația Down Mureș	Asistență socială/ Sănătate
5.	Asociația Femeia Mileniului III	Asistență socială
6.	Asociația I.C.A. - International Christian AID România	Asistență socială
7.	Asociația Națională a Surzilor din România filiala Târgu Mureș	Asistență socială
8.	Asociația Nevăzătorilor din România filiala Județeană Mureș	Asistență socială
9.	Asociația Pedagogilor Sociali „Cheia”	Asistență socială
10.	Asociația Persoanelor cu Dizabilități Locomotorii Mureș	Asistență socială
11.	Asociația Pro Helpers Segítők Baráti Köre	Asistență socială
12.	Asociația Română de Cancer Grup Destine Comune	Servicii sociale/Religie
13.	Asociația Română pentru Copii Dislexici Nagy	Asistență socială
14.	Fundația Bethlen	Asistență socială
15.	Fundația Comunitară Mureș	Apărarea drepturilor omului
16.	Fundația de Caritate Casrom România	Asistență socială
17.	Fundația DOVE România	Asistență socială
18.	Fundația Gecse Dániel	Asistență socială
19.	Fundația Sf. Blasius	Sănătate
20.	Serviciul de Ajutor Maltez	Filantropie și voluntariat
21.	Societatea Națională de Crucea Roșie Mureș	Filantropie și voluntariat
22.	Asociația Națională a Familiilor și Familiilor Mari din România	Asistență socială
23.	Asociația Coming Home România	Asistență socială
24.	Asociația Pro Vision	Asistență socială
25.	Asociația Samaritenilor Din România	Asistență socială/Sănătate
26.	Asociația Casa Dragostei Și A Miei	Asistență socială
27.	Asociația ”Clubul Pacienților Cu Boala Parkinson”	Asistență socială/Sănătate
28.	Asociația Ichthys Centru Creștin Familial Și Pentru Tineret	Asistență socială
29.	Asociația ”Împreună Pentru Copiii Cu Cancer”	Asistență socială/Sănătate
30.	Asociația ”Viitorul Diabeticilor” Mureș	Asistență socială/Sănătate
31.	Asociația Persoanelor Cu Handicap Locomotor Mureș	Asistență socială/Sănătate

32.	Asociația Română De Cancer - Grupul „Destine Comune”	Asistență socială/Sănătate
33.	Asociația Romo Sapiens - Rudy Moca	Servicii sociale/Sănătate
34.	Fundația Copiilor Reumatici	Sănătate/Asistență socială
35.	Fundația Karmel International România	Asistență socială
36.	Fundația Philothea - Philothea Klub	Asistență socială/Educație
37.	Outward Bound România (programul Orizont)	Asistență socială
38.	Asociația Nas Roșu – Piros Orr Egyesület	Asistență socială

Tabel 3. Lista organizațiilor non-guvernamentale neacreditate din Municipiul Târgu Mureș, cu activități din sfera domeniului asistenței sociale

În ceea ce privește resursele umane, logistice și financiare, pentru majoritatea furnizorilor privați de servicii sociale, informațiile obținute nu au fost consistente astfel încât să poată fi prezentate, iar în ceea ce privește infrastructura, raportul angajați/beneficiari, rezultate sau proiecte derulate, au fost solicitate informații autorităților de control, însă acestea ne-au direcționat către informațiile existente pe site-ul ministerului, acestea nefiind cele care erau necesare pentru prezenta strategie. Cu aceste precizări dorim să semnalăm că în viitor, va fi necesar să se pună un accent mai mare pe transparență efectivă și pe cooperare reală între furnizorii privați-publici, pentru a ne asigura că informațiile pe care se bazează strategiile/planurile pe termen scurt și/sau pe termen lung corespund cu realitatea, astfel se pot implementa cu succes.

6.3 Analiza serviciilor sociale pe cartierele Municipiului Târgu Mureș

Conform analizei mai sus detaliate, în Municipiul Târgu Mureș sunt 68 de servicii licențiate și 38 fără acreditare/licență de funcționare. Din totalul de 106 de servicii existente putem poziționa pe harta orașului 102 servicii, deoarece dintre serviciile nelicențiate avem patru servicii pe care nu le-am putut localiza.²²⁷ În ceea ce privește numărul scăzut - mai precis

²²⁷ Harta efectivă de servicii sociale de la nivel local se poate vizualiza accesând pagina următoare: <https://dastgmures.ro/servicii-sociale/lista-furnizorilor-de-servicii-sociale/harta/>

șase – al întreprinderilor sociale funcționale pe raza Municipiului,²²⁸ acestea vor fi enumerate în cadrul capitolului curent.

Serviciile sociale (fie licențiate sau fără licență de funcționare) furnizate de sectorul public și privat se pot împărți în șase categorii mai mari, respectiv: servicii sociale pentru persoane vârstnice, pentru persoane cu dizabilități, pentru persoane marginalizate, pentru tineri aflați în dificultate, pentru persoane din familii aflate în dificultate și altele.

Evident, că în Centrul Orașului (1) se regăsesc cele mai multe servicii sociale, din care 6 servicii licențiate pentru persoane vârstnice, 7 servicii (2 licențiate și 5 nelicențiate) pentru persoane cu dizabilități, 2 servicii (1 licențiat și 1 nelicențiat) pentru persoane marginalizate, 7 servicii (4 licențiate și 3 nelicențiate) pentru tineri aflați în dificultate, 1 serviciu licențiat pentru persoane din familii aflate în dificultate și 11 servicii din categoria altele (5 licențiate și 6 nelicențiate). În cartierul Ady Endre (2) există 1 serviciu licențiat pentru persoane vârstnice, 2 servicii nelicențiate pentru persoane marginalizate și 1 serviciu licențiat destinat persoanelor din familii aflate în dificultate. În cartierul Aleea Carpați (3) se regăsește 1 serviciu nelicențiat pentru persoane marginalizate și 2 servicii din categoria altele (1 licențiat și 1 nelicențiat). În cartierul Cornișa (4) sunt 2 servicii licențiate pentru persoane cu dizabilități, 2 servicii licențiate pentru tineri aflați în dificultate, 2 servicii (1 licențiat și 1 nelicențiat) pentru persoane din familii aflate în dificultate și 3 servicii din categoria altele (2 licențiat și 1 nelicențiat). În Dâmbul Pietros (5) se regăsesc 3 servicii licențiate pentru persoane cu dizabilități și 2 servicii nelicențiate din categoria altele. În cartierul Libertății (6) există 1 serviciu licențiat pentru persoane vârstnice, 1 serviciu nelicențiat pentru persoane marginalizate, 2 servicii (1 licențiat și 1 nelicențiat) pentru tineri aflați în dificultate și 1 serviciu licențiat din categoria altele. În cartierul Mureșeni (7) funcționează 1 serviciu licențiat pentru persoane marginalizate și 4 servicii licențiate pentru tineri aflați în dificultate. În cartierul Orașul de Jos (8) Municipiul are 1 serviciu licențiat pentru persoane vârstnice, 3 servicii (2 licențiat și 1 nelicențiat) pentru persoane cu dizabilități, 2 servicii licențiate pentru tineri aflați în dificultate, 1 serviciu licențiat pentru persoane din familii aflate în dificultate și 2 servicii din categoria altele (1 serviciu licențiat și 1 nelicențiat). În cartierul Orașul de Sus (9) se regăsește 1 serviciu nelicențiat pentru persoane cu dizabilități, 1 serviciu licențiat pentru tineri aflați în dificultate și 6 servicii din categoria altele (4 nelicențiate și 2 întreprindere socială). În cadrul cartierului Tudor

²²⁸ Întreprinderi sociale din Municipiul Târgu Mureș: Aleomi EDU SRL, Alpha Smart Food SRL, Ask Jefry SRL, BSB E-Platform Realitys SRL, Pencam Social Events, Sierra Autorent SRL.

Vladimirescu (10 - inclus zona Budai Nagy Antal, Substejeriș și Valea Rece) există 1 serviciu licențiat pentru persoane vârstnice, 2 servicii licențiate pentru persoane cu dizabilități, 1 serviciu nelicențiat pentru persoane marginalizate, 2 servicii nelicențiate pentru tineri aflați în dificultate, 4 servicii (2 licențiat și 2 nelicențiat) pentru persoane din familii aflate în dificultate și 10 servicii din categoria altele (4 licențiate, 3 nelicențiate și 3 întreprindere socială). Nu în ultimul rând în cartierul Unirii (11) se regăsește 1 serviciu nelicențiat pentru persoane marginalizate, 3 servicii (2 licențiate și 1 nelicențiat) pentru tineri aflați în dificultate și 2 servicii din categoria altele (1 serviciu nelicențiat și 1 întreprindere socială).

7. PROBLEME IDENTIFICATE ȘI PROPUNERI SPRE VIITOR

Pentru problemele identificate și propuneri spre viitor (practic direcții de acțiune pentru rezolvarea problemelor: tipurile de servicii care ar putea răspunde nevoilor identificate, dezvoltarea serviciilor insuficiente sau de o calitate inferioară din punctul de vedere al beneficiarilor, respectiv prioritizarea serviciilor sociale în corelație cu nevoile identificate) am luat ca bază rezultatele studiului „*Servicii de analiză demografică și a serviciilor existente în comunitatea locală*” realizat în anul 2022 pentru Direcția de Asistență Socială Târgu Mureș. În cadrul studiului, Metro Media Transilvania a utilizat o metodologie mixtă (cantitativ-calitativ), care permitea atât o analiză statistică, cât și una de profunzime. Pe lângă informațiile colectate în cadrul studiului, introducem principalele idei întâlnite, propuse și solicitate din anii anteriori semnalate instituției, dar înainte de a detalia problemele identificate și propuneri spre viitor, dorim să vă prezentăm rezumatul metodologiei și instrumentelor de cercetare utilizate în cadrul studiului mai sus menționat.

Privind componenta cantitativă, metoda de cercetare utilizată a fost ancheta sociologică, utilizând ca instrument de cercetare chestionarul standardizat. Instrumentul a fost aplicat față în față și/sau telefonic CATI (Computer Assisted Telephone Interview). Chestionarul a fost construit de experți ai Metro Media Transilvania și a cuprins întrebări cu variante de răspunsuri standardizate. Evidențiem faptul că în elaborarea instrumentului s-a ținut cont de obiectivele, propunerile și aspectele semnalate de DAS Tg. Mureș, care la rândul ei a implicat în procesul de concepere a chestionarului organizațiile non-guvernamentale din Municipiul Târgu Mureș care administrează servicii sociale.

Populația țintă a fost formată din locuitorii ai Municipiului Târgu Mureș, provenind din cinci categorii diferite de beneficiari și/sau potențiali beneficiari de servicii sociale (publice și/sau private). Eșantionul a fost unul simplu, aleatoriu, dar împărțit în cele cinci categorii de beneficiari. Selecția persoanelor s-a realizat printr-un mix de metode, o parte dintre subiecți au fost selectați aleatoriu dintr-o bază de date cu telefoane mobile și fixe din Municipiul Târgu Mureș, iar cealaltă parte dintre subiecți au fost selectați prin contactarea unor instituții specifice.

Nr. Crt.	Categoriile de beneficiari/potențiali beneficiari de servicii sociale	Eșantion minim aprobat	Realizat
1.	Persoane vârstnice	249	249
2.	Persoane din zone marginalizate	107	173
3.	Persoane cu dizabilități	135	135
4.	Familii aflate în dificultate	121	121
5.	Minori/tineri aflați în dificultate	138	138
TOTAL		750	816

Tabel 4. Eșantionul chestionării grupului țintă

Privind componenta calitativă, s-au realizat opt focus grupuri împărțite în două categorii, printre care unul cu beneficiari și/sau potențiali beneficiari de servicii sociale (publice și/sau private) și unul cu furnizorii de servicii sociale. Prima categorie era compusă în total din cinci focus grupuri,²²⁹ care s-au împărțit astfel:

1. Persoane vârstnice;
2. Persoane marginalizate;
3. Persoane cu dizabilități;
4. Tineri aflați în dificultate;
5. Persoane din familii aflate în dificultate.

Focus grupurile cu beneficiari/potențiali beneficiari de servicii sociale au avut o lungime medie de 75 de minute, desfășurându-se în condiții optime de comunicare, cu acordul participanților pentru înregistrarea audio a conversațiilor, într-un mediu și o ambianță mai degrabă informală pentru a putea obține informații cât mai variate despre nevoile și problemele cu care aceste categorii de populație se confruntă. La FG cu persoane vârstnice au participat 8 persoane. Selecția participanților a fost realizată parțial de către reprezentanți ai Fundației Alpha Transilvană și parțial de către operatori ai Metro Media Transilvania, respectiv s-a desfășurat la sediul Fundației menționate anterior din Târgu Mureș. La FG cu persoane marginalizate au participat 7 persoane. Selecția participanților a fost realizată de către reprezentanți ai Asociației Aven Amenza Romale, respectiv s-a desfășurat la sediul DAS Tg.

²²⁹ În continuare: FG

Mureș. La FG cu persoane cu dizabilități au participat 6 persoane, selecția fiind realizată de către reprezentanți ai Asociației Hifa-România, respectiv s-a realizat la sediul acesteia. La FG cu tineri aflați în dificultate au participat 5 persoane. Selecția a fost realizată de către reprezentanți Fundației Talentum, realizarea focus-grupului fiind la sediul acesteia. La FG cu persoane din familii aflate în dificultate au participat 4 persoane. Selecția a fost realizată tot de către reprezentanți ai Fundației Talentum, realizarea grupului desfășurându-se în același condiții ca în cazul mai sus menționat.

Principalul aspect de menționat raportat la instrumentul de cercetare stabilit de comun acord este că, discuțiile cu toate categoriile de persoane vulnerabile au urmat trendul enunțării principalelor probleme cu care se confruntă, urmate de evaluarea potențialelor soluții la problemele enunțate și a identificării unui set de responsabili pentru implementarea acestor soluții.

A doua categorie era compusă în total din trei focus grupuri, care s-au împărțit astfel:

1. Furnizori din mediul public (instituții de stat);
2. Furnizori din mediul non-guvernamental (organizații: asociații și fundații);
3. Furnizori din mediul privat (întreprinderi sociale).

Focus grupurile cu furnizori au avut o lungime medie de 109 minute, desfășurându-se în același condiții optime precum grupurile din prima categorie. Toate focus grupurile au fost realizate la sediul DAS Tg. Mureș într-un cadru formal cu acordul participanților pentru înregistrarea audio a conversațiilor, necesare pentru analiza ulterioară a informațiilor.

7.1 Analiza informațiilor rezultate în urma FG în vederea identificării problemelor

La nivel local, sunt menționate probleme de natură administrativă în ce privește calitatea vieții privind amenajarea spațiilor publice (curățenie, spații verzi, spațiile de joacă pentru copii, parcuri, piste de biciclete), transportul public, disponibilitatea instituțiilor de a răspunde cetățenilor, timpul de soluționare al cererilor și solicitărilor acestora, nivelul de informare al angajaților din cadrul instituțiilor și altele. Problema veniturilor este menționată în cadrul tuturor focus grupurilor raportat la costul vieții în municipiu, într-o formă sau alta, raportat la un aspect sau altul.

Una dintre principalele probleme observate pe parcursul studiului, raportat la toate grupurile vulnerabile, deși într-o măsură mai mică în cazul grupului persoanelor cu dizabilități,

este lipsa de informare cu privire inclusiv la funcțiile instituțiilor care sunt menite să le ofere servicii sociale. Unii dintre participanți nu fac diferența între o direcție a primăriei (în mod specific DAS) și Primăria municipiului ca instituție și implicit nici ce formă de sprijin ar putea solicita din partea acestora. Majoritatea beneficiarilor, luând în calcul chiar și grupul persoanelor cu dizabilități, deși într-o măsură mai mică, nu au cunoștință despre drepturile pe care le au raportat la categoria din care fac parte, unii dintre ei, neavând nici capacitatea (tehnică) de a se informa, mai exact, categoria persoanelor vârstnice, care chiar digitalizate fiind, utilizează tehnologia mai mult ca formă de divertisment. Chiar și categoria persoanelor tinere, care sunt digitalizate recunosc că le este dificil să discearnă între informațiile corecte și cele false din mediul online. Mediul educațional nu le oferă informațiile necesare raportat la instituțiile statului care le-ar putea veni în ajutor în caz de nevoie, în contextul în care școlile în care învață aceștia nu dispun (din cunoștințele lor) nici măcar de psiholog sau consilier. Nivelul de informare este net superior în cadrul grupului persoanelor cu dizabilități strict din prisma faptului că pe parcursul adaptării la dizabilitățile cu care se confruntă, au interacționat cu specialiști, medici și alte cadre medicale, persoane de la care au solicitat informații precise și exacte, acestea nevenind automat. Aspectul informării este menționat și de unii furnizori de servicii sociale, explicația fiind pusă pe mentalitatea de grup, în cazul grupurilor marginalizate de exemplu, și chiar un interes redus, în unele cazuri specifice, până în momentul în care beneficiile devin considerabil avantajoase, să acționeze înspre informare raportat la cele pe care le pot obține.

Se observă, în rândul beneficiarilor un nivel redus de încredere în autoritățile locale, explicabil parțial prin prisma faptului că nu cunosc, exact cu ce sunt responsabile, dar și din sesizări repetate ale unui fenomen de discriminare și a unei lipse „cronice” de interes raportat la nevoile cu care se confruntă aceștia, angajații din cadrul unor instituții publice fiind percepuți ca fiind lipsiți de empatie.

În opinia unor beneficiari este percepută o lipsă de transparență din partea autorităților publice raportat la activitățile pe care aceștia le întreprind, fapt explicabil și din prisma absenței (percepute) a activităților/campaniilor de informare, fiind solicitate autorităților astfel de activități. Lipsa de informare a populației vulnerabile determină o mare parte din percepția pe care participanții la studiu o au față de autoritățile publice, menționând că nici nu ar ști cum să formuleze întrebările astfel încât să obțină răspunsul de care au nevoie, interpretând reacțiile din partea angajaților autorităților ca fiind discriminatorii sau care denotă dezinteres raportat la nevoile lor. Cu toate acestea, discriminarea este percepută ca fiind reală, raportat la grupurile

marginalizate și în ce privește grupurile cu dizabilități, pe de o parte din prisma reacției angajaților instituțiilor publice la lipsa de educație a celor dintâi și pe de altă parte din prisma accesibilizării spațiului public pentru cei din urmă. De asemenea, este percepută discriminarea și în ce privește limba utilizată în instituțiile publice.

Dezinteresul perceput față de persoanele vulnerabile este prezentat în toate focus grupurile, mai puțin în rândul tinerilor care, încă, fiind sub cupola sistemului de educație, nu au interacționat cu autoritățile publice. Impresia generală în rândul populației cu dizabilități este că numărul redus al acestora este principala cauză a dezinteresului autorităților și mediului public. Persoanele vârstnice, percepându-se ca fiind considerate o povară din perspectiva autorităților, de asemenea trăiesc cu impresia că sunt desconsiderați de către angajații acestora. În ceea ce privește persoanele marginalizate, este sesizat un grad foarte ridicat de generalizare la întreaga populație a comportamentului unei subcategorii a acesteia, motiv pentru care gradul de interes în ce privește nevoile celor mai vulnerabili este conceput greșit.

Centrele rezidențiale de stat, accesibile, din punct de vedere financiar pentru persoane vârstnice și centrele de zi tip club sunt cele mai necesare pentru această categorie, împreună cu servicii socio-medicale ambulatorii, pentru cei care nu se mai descurcă în gospodărie, subcategoria bătrânilor cu dizabilități sau alte probleme medicale fiind cea mai afectată. De asemenea, centrele de tip respiro pentru persoanele incapacitate din această categorie sunt o soluție care, deși temporară, ar oferi un sprijin aparținătorilor. Îmbunătățirea comunicării cu această categorie de persoane vulnerabile, în corelație cu susținerea mediului non-guvernamental pe partea de servicii oferite persoanelor vârstnice și cu planurile de viitor ale DAS Tg. Mureș ar putea acoperi nevoile acestei categorii, luând în calcul o reducere a nivelului de birocrație.

Ca metodă de informare, mediul non-guvernamental ar putea oferi sprijin instituțiilor publice prin intermediul voluntarilor de care dispun prin mediatizarea serviciilor, creșterea transparenței în interacțiunea cu publicul țintă, spațiile publice, precum stații de autobuz sau spațiile de cult fiind un loc potrivit pentru informarea cetățenilor.

Accesibilizarea reală a spațiului public pentru persoanele cu dizabilități este principalul aspect menționat de această categorie. Serviciile existente la momentul actual sunt considerate ca fiind insuficiente, producând îngrijorare raportat la momentul dispariției aparținătorilor, în cazurile grave. De asemenea, sunt considerate ca fiind necesare centrele de recuperare pentru persoanele cu dizabilități. În cazul apariției unor probleme, organizația Hifa este menționată ca

fiind o sursă bună de informare, dar cea mai de încredere este rețeaua de cunoștințe și prieteni pe care participanții și-au construit-o în timp. Centrele de tip respiro, sau cele de zi pentru persoanele cu dizabilități grave ar fi necesare pentru aparținătorii acestora. Categoria minorilor cu dizabilități are un grad mai mare de protejare din partea statului, însă subcategoria celor care au ajuns la maturitate și au ieșit de sub protecția statului, în contextul modificării legislației se regăsesc într-o situație foarte inconfortabilă în absența accesului la pensia de boală. Pentru această categorie de persoane vulnerabile, prin coordonarea cu mediul non-guvernamental și susținerea dezvoltării serviciilor oferite de aceștia, autoritățile publice ar putea reduce considerabil nevoile acestora.

Este de menționat că așteptările din partea acestor două grupuri de persoane vulnerabile (persoane vârstnice și persoane cu dizabilități), raportat la autoritățile publice țin de o mai bună coordonare în ceea ce privește informarea, fie că e vorba de cele de la nivel local sau cele de la nivel central, autoritățile, teoretic, ar trebui să dețină într-o formă centralizată toate persoanele din aceste două categorii astfel încât să poată eficientiza acest proces.

În ceea ce privește grupurile vulnerabile, pentru creșterea calității vieții, principala soluție din perspectiva furnizorilor, cât și a participanților la focus grupul cu beneficiari este creșterea nivelului de educație al categoriei tinere și asigurarea unui standard minim în ce privește aspectul locuirii, în scopul asigurării unui grad de abandon școlar cât mai redus, serviciile de tip centre multifuncționale care să înlocuiască școlile din zonele marginalizate, determinând astfel și integrarea copiilor din această categorie în rândul populației generale de elevi fiind imperios necesare. Asigurarea de grădinițe în care copiii categoriilor marginalizate să poată să ajungă la un nivel acceptabil în ce privește integrarea mai facilă în ciclul primar și servicii de asigurare a continuității studiilor – consiliere și suport – sunt de asemenea necesare, mai ales în ciclul gimnazial, acesta fiind considerat de furnizori un punct critic în procesul de învățare.

Rezolvarea problemelor ce țin de asigurarea unui standard de viață suficient pornesc inclusiv de la situația locativă a acestei categorii, lipsa actelor de identitate și/sau proprietate, autoritățile publice fiind considerate principalul responsabil pentru găsirea de soluții.

O colaborare mai strânsă între autoritățile publice și mediul de afaceri local ar permite încadrarea în câmpul forței de muncă a unui număr mai mare de membri ai comunității marginalizate, supraviețuirea în lipsa unui venit constant determinând un grad ridicat de instabilitate raportat la păstrarea unui loc de muncă. De asemenea este necesară o colaborare

mai strânsă între autoritățile publice, cum ar fi AJOFM, în cazul acestei categorii (persoanele de etnie romă) necesitând o flexibilizare a serviciilor de formare continuă. Furnizorii privați de servicii sociale sunt dispuși să ofere această pregătire, dar o coordonare între sistemul public prin oferirea de cursuri de calificare și mediul privat ar avea potențial să fie avantajoasă pentru această categorie. AJOFM ar putea oferi grupurilor marginalizate cursuri de recalificare inclusiv celor care deja sunt angajați, în scopul flexibilizării acestora în câmpul forței de muncă.

Există, și în cadrul acestei categorii de populație o impresie de dezinteres din partea autorităților publice și chiar a mediului non-guvernamental raportat la nevoile de bază ale acestora, proiectele demarate neavând din perspectiva lor, fie rezultate palpabile, fie o continuitate pe termen lung, transparentizarea comunicării și activităților din cadrul instituțiilor raportat la această categorie având nevoie de dezvoltare.

Principala soluție pentru categoriile marginalizate este de a porni pe un nou drum raportat la generațiile tinere, în scopul prezentării unor noi perspective asupra oportunităților de care ar putea beneficia, acestea fiind însă insuficiente și neconstante, atât din perspectiva beneficiarilor cât și a unor furnizori. Procesul de reabilitare socială, însă, nu este considerat ca fiind imposibil.

Atât în ceea ce privește grupul persoanelor vârstnice, al celor cu dizabilități, cât și al celor marginalizate se dorește din partea autorităților o atitudine pro-activă raportat la comunicarea informațiilor de interes, într-un limbaj accesibil raportat la serviciile care sunt oferite la nivelul municipiului. Similar, acest lucru este solicitat și mediului non-guvernamental. O comunicare constantă ar putea corecta informațiile eronate pe care le dețin aceste categorii de persoane, unii dintre participanți fiind greșit informați fie cu privire la drepturile pe care le dețin (neavând cunoștințe raportat la legislația în vigoare), fie cu privire la responsabilitățile instituțiilor care ar trebui să-i protejeze.

Raportat la aceste trei categorii de beneficiari, în mod specific, autoritățile locale ar trebui să crească gradul de conștientizare al populației generale în ceea ce privește starea de fapt a lucrurilor, în contextul în care problema mentalității, percepției generale și atitudinilor față de aceste trei categorii nu este una suficient de realistă, aducând cu sine, discriminare și implicit marginalizare și într-un final segregare. DAS Tg. Mureș ar putea lucra împreună cu mediul non-guvernamental și mediul privat în încercarea de a construi o campanie de informare eficientă în relație cu publicul (larg), și în același timp constantă, în scopul minimizării efectelor percepției actuale, atât din partea persoanelor fizice, cât și a celor juridice.

Colaborarea dintre autoritățile publice și sistemul de învățământ la nivel local ar putea oferi tinerilor oportunitatea de a înțelege mai bine care sunt serviciile oferite categoriei lor dar și cum ar putea fi acestea solicitate odată cu terminarea ciclului de învățământ, o colaborare mai strânsă între autorități și mediul de afaceri de la nivel local facilitând intrarea pe piața forței de muncă a tinerilor. Autoritățile publice ar trebui să ofere sprijin tinerilor, cu atât mai mult celor din medii vulnerabile în scopul reducerii abandonului școlar, riscul fiind cu atât mai mare în contextul în care sistemul de învățământ nu mai este considerat de aceștia ca fiind unul care să se plieze pe nevoile pieței forței de muncă.

Oferirea de servicii de consiliere psihologică (pe aspecte de natură emoțională) este necesară în rândul tinerilor la nivelul sistemului de educație, în contextul în care acestea nu sunt prezente în fiecare școală. De asemenea, asigurarea respectării legislației în vigoare raportat la familiile monoparentale având ca sursă divorțul, mai precis plata pensiei alimentare din partea părintelui care nu are în grijă zilnică copilul, este un alt aspect de care autoritățile ar putea să se ocupe. De asemenea autoritățile ar putea sprijini familiile care locuiesc în chirie, neavând posibilitatea achiziționării unei locuințe personale.

Autoritățile publice ar putea avea în vedere sprijinirea mediului non-guvernamental care oferă servicii sociale categoriei tinerilor aflați în dificultate în scopul dezvoltării capacității acestora de a putea prelua mai multe persoane sau chiar de diversificare a varietății de activități și de specializare a personalului, sau angajării de personal de specialitate pentru oferirea de servicii mai specifice și mai complexe, în contextul în care mediul non-guvernamental este considerat ca fiind de încredere având în vedere istoricul interacțiunii cu acesta și rezultatele concrete oferite în acest cadru.

Colaborarea autorităților publice cu mediul de afaceri ar putea ajuta la facilitarea accesului tinerilor pe piața forței de muncă, aspect care se poate dezvolta doar printr-o interacțiune mai strânsă între acestea și sistemul de învățământ.

În ce privește familiile aflate în dificultate se observă o lipsă de încredere în autoritățile publice, fenomenul discriminării și dezinteresului reprezentanților acestora în ceea ce privește categoria lor fiind considerate relativ ridicate. Reprezentanții autorităților publice sunt considerați ca fiind slab informați, participanții la studiu percepând o lipsă de coordonare în interiorul instituțiilor cu care au interacționat.

Majoritatea participanților din rândul beneficiarilor consideră că autoritățile publice au infrastructura necesară pentru diversificarea și creșterea în capacitate a serviciilor sociale

publice, considerând că multe dintre spațiile neutilizate din localitate ar putea fi regândite în scopul îmbunătățirii acestor servicii.

Sunt menționate ca fiind necesare mai multe spații de joacă pentru copii sau reabilitarea celor deja prezente, precum și creșterea numărului de creșe la nivel local pentru ca părinții să poată să își continue activitatea pe piața forței de muncă. De asemenea, unele familii și în special cele monoparentale ar putea primi suport fie din partea autorităților publice fie din partea sistemului de învățământ în contextul în care copiii lor devin performanți cu scopul de a menține acea performanță la cel mai înalt nivel.

Consilierea la nivelul sistemului de învățământ este un serviciu necesar în contextul fenomenului de bullying prezent în școlile din localitate, aspect insuficient oferit chiar și în cadrul mediului non-guvernamental, în opinia părinților prezenți la focus grupul realizat.

Majoritatea participanților la studiu din categoria beneficiarilor, în momentul în care se confruntă cu probleme, apelează, în primul rând, la rețeaua de prieteni și cunoștințe, pe locul doi în unele cazuri fiind mediul non-guvernamental. Autoritățile publice nu sunt percepute ca fiind deschise pentru oferirea de sprijin, în majoritatea cazurilor și aproape în fiecare focus grup, acestea se află pe ultimul loc raportat la obținerea de informații sau sprijin, procesul fiind perceput ca fiind complicat și încărcat cu birocrație.

Furnizorii publici de servicii sociale au în plan dezvoltarea unor servicii de care este într-adevăr nevoie la nivel de municipiu, însă, în aceeași măsură, se consideră necesar, din partea beneficiarilor, dezvoltarea ca și capacitate, respectiv calitate a celor deja existente. Mediul non-guvernamental ar putea prelua o parte mai mare a beneficiarilor din categoria cu care se ocupă, cu un sprijin financiar mai mare din partea autorităților publice, dar în aceeași măsură, este de menționat că, odată validat un proiect realizat în cadrul ONG-urilor, ar putea fi permanentizat, împreună cu rezultatele palpabile ale acestuia de către mediul public, dacă ar fi preluat și susținut de către autoritățile locale. Atât percepția mediului non-guvernamental, cât și a celui privat raportat la serviciile sociale oferite la nivel local ne arată că există atât fonduri cât și infrastructura necesară pentru dezvoltarea durabilă a acestora, doar că există o serie de interese ascunse împotriva unei conlucrări și dezvoltări durabile.

Lipsa de încredere a furnizorilor privați de servicii sociale analizată în corelație cu disponibilitatea declarată a furnizorilor publici de servicii sociale denotă o comunicare insuficientă între acestora.

Colaborarea și susținerea din partea autorităților este percepută de către mediul privat ca ascendentă odată cu schimbarea conducerii primăriei, dar încă mai există loc de îmbunătățiri raportat la oportunitățile pe care le pot dezvolta cele două medii împreună. Autoritățile publice ar putea accesa mult mai multe fonduri pe care să le utilizeze în proiecte comune cu mediul privat în scopul dezvoltării serviciilor sociale. Furnizorii privați de servicii sociale vor avea nevoie de susținere pe termen lung, în dezvoltarea unui sistem circular care să devină funcțional și stabil, facilitând astfel dezvoltarea locală și îmbunătățirea calității vieții atât pentru populația vulnerabilă cât și pentru populația generală a municipiului, având, în final potențial de dezvoltare economică. Susținerea mediului non-guvernamental care are ca principal impediment sursele financiare cu care se confruntă, ar putea permite reducerea presiunii pe care DAS Tg. Mureș o resimte.

Construirea unei platforme centrată pe beneficiar în funcție de serviciile sociale existente la nivelul localității este considerată ca fiind o primă variantă de soluționare a problemelor cu care se confruntă grupurile vulnerabile. Această platformă ar permite operaționalizarea și eficientizarea simultană a serviciilor și o rezolvare mai economică a nevoilor membrilor vulnerabili ai societății. Utilizarea unei astfel de platforme ar permite și responsabilizarea (parțial) celor care beneficiază de servicii, respectiv beneficii. Este de menționat, însă, că existența acestei platforme ar trebui mediatizată astfel încât persoanele din categoriile vulnerabile să știe unde să apeleze.

O altă soluție ar fi înființarea unui departament, în cadrul DAS Tg. Mureș, care să se ocupe de scrierea de proiecte pe fonduri europene, proiecte axate pe nevoile beneficiarilor grupului țintă în colaborare cu mediul non-guvernamental sau cu furnizori privați sau alți antreprenori interesați de implicare în circuitul social, iar o relație mai strânsă cu mediul de afaceri de la nivel local/județean pe componenta socială ar fi de asemenea un aspect important de menționat, în contextul în care, o parte din taxele și impozitele plătite de aceștia, ar putea fi direcționate înspre a finanța parțial nevoile furnizorilor locali de servicii sociale.

Problema vizibilității serviciilor sociale la nivel local este una reală, gradul de informare al membrilor societății civile și cu atât mai multa grupurilor vulnerabile fiind unul foarte redus. O campanie de conștientizare la nivelul publicului larg cu privire la nevoile grupurilor vulnerabile în scopul modificării mentalității acestora este, însă, imperios necesară.

Se observă, în paralel cu nevoia creșterii gradului de conștientizare a populației generale, o nevoie de o importanță similară raportat la responsabilizarea grupurilor vulnerabile

în ceea ce privește beneficiile pe care le primesc în scopul dezvoltării unui stil de viață independent și susținut, dar și în ceea ce privește societatea civilă în scopul susținerii grupurilor vulnerabile în acest stil de viață, prin reducerea marginalizării și segregării în comunitate.

7.2 Definirea principalelor probleme observate (P1-19)

1. Problema încrederii în autoritățile publice locale (nivel redus);
2. Problema transparenței din partea autorităților publice locale raportat la activitățile pe care le întreprind;
3. Problema comunicării cu categoria de persoane vulnerabile;
4. Problema informării (atât a angajaților din cadrul instituțiilor, cât și a beneficiarilor) – nivel redus, lipsa;
5. Problema discriminării (accesibilizare, limba utilizată, atitudinea angajaților);
6. Probleme de natură administrativă la nivel local (proceduri administrative, timpul de soluționare a cererilor și solicitărilor);
7. Problema conștientizării generale a populației (nivel redus);
8. Problema digitalizării (categoria beneficiarilor care nu are capacitatea / cunoștințele necesare privind utilizarea corectă a mediului online);
9. Problema accesibilizării reală a spațiului public pentru persoanele cu dizabilități;
10. Problema colaborării inter-instituționale și între mediul public-privat, inclusiv mediul de afaceri;
11. Problema capacității și calității serviciilor sociale existente în general (dezvoltarea acestora, susținerea serviciilor oferite de mediul non-guvernamental);
12. Problema centrelor de zi și a celor rezidențiale (lipsa/insuficiența centrelor de zi pentru toate categoriile de persoane vulnerabile, centrelor tip club pentru persoane vârstnice, centrelor rezidențiale accesibile din punct de vedere financiar, centrelor tip respiro, centrelor de recuperare pentru persoane cu dizabilități și centrelor multifuncționale);
13. Problema actelor de identitate/de proprietate (lipsă, mai ales a persoanelor provenite din așezările informale ale Municipiului);
14. Problema programelor de voluntariat (necesită o coordonare generală);
15. Problema veniturilor (nivel redus);
16. Problema creșelor (insuficiente);
17. Problema educației, mai ales a minorilor din zonele marginalizate ale Municipiului;

18. Problema nivelului de educație (totodată dezvoltarea serviciilor școlare de psiholog și asistent social – raționalizare pentru oferirea serviciilor de consiliere psihologică și socială);

19. Problema spațiilor neutilizate (regândirea acestora cu scopul îmbunătățirii serviciilor sociale).

DAS Tg. Mureș nu este în măsură să se ocupe de două (P15-P16) dintre cele 19 probleme mai sus menționate, deoarece acestea depășesc cu mult competențele instituției. În același timp, în cooperare/colaborare cu alte instituții și/sau organizații, vom oferi sprijin și asistență în aceste domenii în măsura posibilităților noastre. Cele 17 probleme le vom grupa în 6 obiective specifice la care propunem soluții pe perioada implementării strategiei:

OS1. Dezvoltarea relației între instituție și beneficiar (P1-P6);

OS2. Conștientizarea generală a populației din Târgu Mureș (P7);

OS3. Accesibilizare (P5, P8-P9);

OS4. Îmbunătățirea colaborărilor interinstituționale și între mediul public-privat (P10, P14, P18);

OS5. Dezvoltarea serviciilor sociale existente (P11, P13, P17, P19);

OS6. Înființarea centrelor de zi și a centrelor rezidențiale (P12-P13, P17, P19).

7.3 Recomandări privind soluționarea problemelor

Strategiile naționale nu prevăd obiective care sunt integrate în responsabilitatea UAT și/sau DAS, iar pentru a permite un management cât mai coerent al obiectivelor strategiei serviciilor sociale din Municipiul Târgu Mureș, nu au fost stabilite obiective specifice care să reflecte clar fiecare obiectiv în care UAT și/sau DAS au unele responsabilități. Așadar, recomandările prezentei strategii sunt formulate pentru a permite Primăriei Municipiului Târgu Mureș și Direcției de Asistență Socială Târgu Mureș o gestiune bazată pe nevoile comunității, exprimată de grupuri de țință, categorii de beneficiari ai domeniului asistenței sociale.

OS1. Dezvoltarea relației între instituție și beneficiar

- Dezvoltarea structurii sistemului de acordare a serviciilor sociale prin reorganizarea structurii DAS Tg. Mureș, respectiv raționalizarea fluxului de muncă și angajarea persoanelor de specialitate lipsă;
- Implementarea de către DAS Tg. Mureș a instrumentelor de evaluare a nevoilor privind serviciile sociale și realizarea diagnozei sociale;
- Promovarea de inițiative inovatoare pentru creșterea participării sociale a beneficiarii serviciilor sociale și a tuturor persoanelor interesate;
- Implementarea de programe culturale, sportive, de promovare a antreprenorialului și economiei sociale dedicate inclusiv grupurilor vulnerabile, precum programe de orientare culturală și de învățare a limbii române pentru imigranți;
- Implementarea de programe culturale specifice pentru cunoașterea minorităților naționale din Municipiul Târgu Mureș, precum și programe de orientare culturală și de învățare a limbii minorităților naționale;
- Organizarea de campanii de informare privind accesul la servicii sociale, servicii educaționale, servicii de ocupare și servicii medicale;
- Desfășurarea anuală a unei evaluări privind gradul de satisfacție al beneficiarilor și posibililor beneficiari referitoare la accesibilitatea serviciilor/beneficiilor, calitatea acestora și totodată pregătirea/atitudinea angajaților DAS Tg. Mureș față de aceștia;
- Desfășurarea anuală a unei evaluări privind gradul de satisfacție al angajaților referitor la condițiile de muncă, calitatea relațiilor profesionale și posibilitățile de formare profesională;

- Formarea profesională a angajaților din sistemul public al Municipiului Târgu Mureș, în scopul îmbunătățirii atitudinii și compasiunii față de beneficiarii serviciilor sociale și față de persoanele vulnerabile în general. Măsura include și formarea/sensibilizarea primarilor și consilierilor locali;
- Formarea continuă a angajaților care acordă servicii sociale persoanelor vulnerabile pe teme de interes, cum ar fi servicii sociale integrate, abordarea centrată pe beneficiar, evaluarea impactului furnizării de servicii sociale, monitorizarea și evaluarea serviciilor sociale, integrarea socială a persoanelor vulnerabile prin stimularea economiei sociale;
- Formarea continuă a angajaților care acordă servicii sociale persoanelor vulnerabile din punct de vedere al dezvoltării personale, precum comunicarea asertivă, cunoștințele culturale privind minoritățile naționale la nivelul Municipiului Târgu Mureș, dobândirea limbii minorităților naționale pentru a forma o relație de încredere cu beneficiari;
- Contractarea serviciilor de supervizare profesionale în vederea asigurării coordonării profesionale și întreținerea sănătății mintale a angajaților care acordă servicii sociale persoanelor vulnerabile.

OS2. Conștientizarea generală a populației din Târgu Mureș²³⁰

- Desfășurarea anuală a cel puțin două seminare prezentând modul de funcționare a instituției, posibilitățile de accesare a serviciilor/beneficiilor, gama serviciilor oferite și rolul instituțiilor conexe domeniului de asistență socială;
- Desfășurarea anuală a cel puțin două campanii de conștientizare, acțiuni de sensibilizare și combatere a prejudecăților legat de categoriile sociale;
- Organizarea de campanii de informare pentru creșterea gradului de conștientizare și cunoaștere de către copii și familiile acestora a drepturilor și responsabilităților lor;
- Organizarea de acțiuni pentru a crește gradul de conștientizare cu privire la îmbătrânirea activă;

²³⁰ Acțiunile de conștientizare, campanii de informare vor fi realizate pe baza materialelor și metodologiilor elaborate la nivel național.

- Realizarea de campanii de informare pentru stimularea accesului la consiliere pentru agresori în situație de violență domestică;
- Conștientizarea comunității târgumureșene cu privire la fenomenul de violență în familie, în unitățile de învățământ, în afara acestora inclusiv în mediul online, prin campanii de prevenire și combatere a comportamentelor agresive, de excludere, de luare în derâdere, umilitoare și a oricărei forme de violență psihologică (ex. bullying), consumul substanțelor psiho-active, precum și a comportamentului delinvent;
- Informarea, consilierea, instruirea și acordarea de suport unui număr de cel puțin 250 îngrijitori informali ai persoanelor cu dizabilități pe an, care asigură îngrijirea personală, respectiv ajutorul pentru efectuarea activităților zilnice în scopul prevenirii instituționalizării.

OS3. Accesibilizare

- Accesibilizarea conformă a sediului DAS Tg. Mureș, în vederea facilitării accesului cetățenilor la servicii sociale;
- Accesibilizarea conformă a Primăriei Municipiului Târgu Mureș;
- Îmbunătățirea accesibilității infrastructurii sociale și a spațiului public prin crearea unor noi căi de comunicare și adaptarea celor existente la nevoile specifice ale persoanelor vulnerabile;
- Accesibilizarea informației publice pentru toți cetățenii, inclusiv cetățenii cu dizabilități și alți cetățeni care se pot confrunța cu bariere de acces la informații (publicarea tuturor informațiilor referitoare la domeniul de activitate pe paginile de web ale instituțiilor publice, în format ușor de accesat/citit/interpretat inclusiv în limba minorităților și cel puțin o limbă de circulație internațională);
- Dezvoltare paginii web deținută de DAS Tg. Mureș prin crearea platformelor online (depunere cereri, petiții, proiecte etc.) în vederea facilitării accesului cetățenilor la un serviciu mai performant.

OS4. Îmbunătățirea colaborărilor interinstituționale și între mediul public-privat

- Consolidarea parteneriatului public-privat;
- Creșterea capacității de acordare a serviciilor sociale prin dezvoltarea parteneriatelor, subvenționarea și contractarea serviciilor sociale;

- Elaborarea procedurilor necesare și implementarea protocoalelor de colaborare interinstituționale la nivel județean pentru managementul de caz (facilitarea colaborării oficiale între toate instituțiile publice locale);
- Desfășurarea de programe în colaborare cu unitățile de învățământ pentru prevenirea și combaterea barierelor de atitudine, cu scopul promovării educației incluzive în cazul copiilor cu dizabilități și/sau cu Cerințe Educaționale Specifice (CES), prin informarea adecvată potrivită vârstei, gradului de maturitate și a tipurilor de dizabilitate;
- Desfășurarea de evenimente/acțiuni în comunitate, în colaborare sau în parteneriat cu mediul public și privat, cu scopul facilitării accesului unui număr de cel puțin 50 de copii și tineri cu dizabilități/CES proveniți din zone marginalizate și/sau cu alte nevoi sociale, la valorile culturale, la obiectivele de patrimoniu, turistice și/sau sportive ale Municipiului Târgu Mureș;
- Implicarea asociațiilor de proprietari în identificarea persoanelor fără adăpost în colaborare cu administrația publică locală, poliția locală și persoanele aflate în această situație în baza unor protocoale de colaborare;
- Încheierea protocoalelor de parteneriate cu mediul non-guvernamental pentru asigurarea serviciilor sociale necesare persoanelor fără adăpost, care primesc o locuință (chirie privată, locuință socială etc). Practic, ne referim la acțiuni de prevenire a recăderilor post-intervenție a persoanelor care au primit/dobândit o locuință după ce au fost în situația de persoane fără adăpost. Acestea se realizează prin implementarea unui sistem de monitorizare, acces la programe de psihoterapie și consiliere socială, servicii de consiliere juridică - suport multidisciplinar la locul de rezidență al persoanei de minim 12 luni;
- Dezvoltarea unei rețele de voluntariat cu activități sociale în comunitatea locală.

OS5. Dezvoltarea serviciilor sociale existente

- Dezvoltarea capacității serviciilor sociale în general, astfel încât persoanele care nu beneficiază de servicii și se află în situații de nevoie să devină beneficiari;
- Creșterea numărului contractelor de colaborare și de cofinanțare în Municipiul Târgu Mureș pentru servicii sociale de îngrijire la domiciliu și centrele de zi asigurate de furnizori private, pentru a completa capacitatea DAS Tg. Mureș;

- Implementarea de modele de bună practică, identificate la nivel local sau național, cu abordarea centrată pe persoană;
- Dezvoltarea de servicii sociale integrate;
- Asigurarea de consiliere financiară și juridică de bază pentru prevenirea marginalizării, pierderii locuințelor etc.;
- Acțiuni de consiliere, informare și monitorizare a asistenților personali ai persoanelor cu dizabilități severe de pe raza Municipiului Târgu Mureș;
- Distribuirea alimentelor și produselor de igienă pentru persoanele defavorizate prin Programul Operațional pentru Ajutorarea Persoanelor Defavorizate (POAD);
- Organizarea în continuare și dezvoltarea programului anual de competiție de proiecte în domeniul social din fonduri publice (*Coeziune Socială în Comunitate*) în baza prevederilor Legii nr. 350/2005 privind regimul finanțărilor nerambursabile din fonduri publice alocate pentru activități nonprofit de interes general, cu modificările și completările ulterioare;
- Regândirea și eficientizarea activității echipei mobile de intervenție în regim de urgență în caz de violență în familie pentru asigurarea calității serviciilor oferite. Elaborarea metodologiei de intervenție a echipei pe baza standardelor europene, respectiv regulamentului de organizare și funcționare, specificând numărul și calificarea persoanelor angajate pe post de intervenție;
- Implementarea de activități în domeniul dezvoltării personale și comunitare, petrecere a timpului liber, informare, consiliere, organizare de activități de voluntariat, organizarea de rețele de sprijin reciproc pentru depășirea problemelor de viață prin servicii de asistență comunitară, centre comunitare de învățare permanentă;
- Dezvoltarea serviciilor de asistență medicală comunitară la nivelul Municipiului Târgu Mureș, pentru identificarea și monitorizarea nevoilor de asistență medicală și medico-socială a persoanelor vulnerabile de toate vârstele din localitate;
- Realizarea unei programe dedicate îngrijirii de lungă durată pentru persoanele vârstnice și îmbătrânirii active;
- Existența/inițierea unor programe sociale constante destinate persoanelor vârstnice, aflate în situații de vulnerabilitate, finanțate din fonduri de la bugetul local;
- Evaluarea tuturor copiilor aflați în situații de risc la nivelul Municipiului Târgu Mureș și monitorizarea acestor copii;

- Dezvoltarea rețelelor locale de intervenție pentru oferirea de servicii interinstituționale copiilor, prin structurile comunitare consultative;
- Dezvoltarea programelor de educație parentală;
- Acțiuni de prevenire și combatere a cerșetoriei de pe raza Municipiului Târgu Mureș;
- Localizarea persoanelor fără adăpost pe baza metodologiei/procedurii de identificare și localizare a acestei categorii sociale (instrumentul cu aplicabilitate națională va fi aprobat prin ordin de ministru MMSS) și prin utilizarea modulului informatic de colectare a datelor privind persoanele fără adăpost);
- Construirea sau achiziționarea de locuințe sociale destinate persoanelor provenite din zone marginalizate/așezări informale ale orașului. Pentru următorii 5 ani nevoia estimată de locuri în locuințe sociale adaptate nevoilor personale este de peste 500;
- Acțiuni de consolidare capitală/reconstruire a fondului locativ și de regenerare a spațiilor publice adiacente în zonele cu așezările informale;
- Măsuri de formalizare a așezărilor informale/zonelor marginalizate ale Municipiului Târgu Mureș, în baza studiului integrat realizat privind zonele mai sus menționate;
- Includerea criteriului prevenirii segregării spațiale în proiectele de locuințe;
- Măsuri specifice de prevenire a evacuărilor forțate și de oferire a unor alternative de relocare adecvate;
- Măsuri specifice prevenirii fenomenului de gentrificare în proiectele de locuințe și de regenerare a cartierelor sărace.

OS6. Înființarea centrelor de zi și a centrelor rezidențiale²³¹

- Înființarea a cel puțin un centru rezidențial destinate persoanelor vârstnice, suplimentar față de cel existent deja în Târgu Mureș;
- Înființarea a minim un centru de zi pentru persoane vârstnice în fiecare cartier al Municipiului Târgu Mureș. Ordinea înființării centrelor de zi pe cartiere se va face în funcție de existența/inexistența serviciilor în zonă și de numărul de vârstnici care pot beneficia de ele;
- Înființarea a cel puțin unui centru rezidențial/ rețea de locuințe protejate pentru minim 20 locuri destinate persoanelor adulte cu dizabilități;

²³¹ Aceste direcții de acțiune includ și construirea sau renovarea și amenajarea corespunzătoare a unui spațiu.

- Înființarea a minim un centru de zi pentru persoane cu dizabilități, suplimentar față de cel existent;
- Înființarea unui centru de tip respiro pentru persoane cu dizabilități (adulte și minori) și aparținătorii acestora;
- Înființarea a cel puțin un centru de zi pentru copii în apropierea fiecărei zone marginalizate/așezări informale a Municipiul Târgu Mureș. Ordinea înființării centrelor de zi pe zone marginalizate/așezări informale se va face în funcție de existența/inexistența serviciilor în zonă și de numărul de copii care pot beneficia de ele;
- Înființarea a cel puțin un centru multifuncțional în apropierea fiecărei zonei marginalizate/așezări informale, asigurând servicii sociale la fața locului și facilitarea accesului la alte servicii pentru persoanele care locuiesc în zonele mai sus menționate sau se află în situația de excluziune locativă;
- Înființarea unui centru de prevenire și consiliere pentru copii cu adicții;
- Înființarea a cel puțin un centru rezidențial de reabilitare pentru persoane cu adicții sau cel puțin contractarea serviciilor mai sus menționate;
- Înființarea unui centru rezidențial ca și adăpost de noapte cu minim 60 locuri destinate persoanelor fără adăpost. Această direcție de acțiune include și construirea sau renovarea/amenajarea corespunzătoare a spațiilor aferente. Totodată este necesară regândirea utilității clădirii actualului Adăpost de Noapte;
- Înființarea a cel puțin un centru rezidențial de asistență și reintegrare (cod serviciu 8790-PFA-I) pentru persoane fără adăpost, la nivelul județului Mureș;
- Înființarea sau contractarea unui serviciu de intervenție în stradă pentru persoane fără adăpost, persoane cu diferite adicții, victime ale violenței în familie, victime ale dezastrelor naturale etc.

8. ANALIZA SWOT PRIVIND DEZVOLTAREA SERVICIILOR SOCIALE ÎN MUNICIPIUL TÂRGU MUREȘ

Puncte tari (Strengths)	Puncte slabe (Weaknesses)
<p>Voința instituțională de adresare a problemelor sociale ale tuturor categoriilor de beneficiari</p> <p>Personal calificat și performant al furnizorilor de servicii sociale publice și privați din Municipiul Târgu Mureș</p> <p>Participarea unor angajați la cursuri de formare profesională sau perfecționare în domeniul asistenței sociale</p> <p>Bugetul Municipiului Târgu Mureș la capitolul serviciilor sociale este în creștere constantă din 2020</p> <p>Subvenții acordate în baza Legii nr. 34/1998 și proiecte finanțate de Primăria Municipiului Târgu Mureș în baza Legii nr. 350/2005</p> <p>Aprobarea finanțării dezvoltării serviciilor sociale de către factorii de decizie</p> <p>Existența de centre (fie de zi sau rezidențiale) cu servicii sociale licențiate, pe tipuri de beneficiari</p> <p>Acordarea beneficiilor sociale în timp util (în cele mai multe cazuri mai repede decât termenul legal stabilit)</p> <p>Existența organizațiilor non-guvernamentale locale acreditate și grupurilor de inițiativă locală în domeniul asistenței sociale</p> <p>Îmbunătățirea nivelului de colaborare între mediul public-privat</p>	<p>Atitudinea de neacceptanță și de stigmatizare a comunității față de persoanele aflate în nevoie socială</p> <p>Infrastructură defectuoasă care limitează accesul la mediul fizic, informațional și comunicațional</p> <p>Existența unor zone de locuire informală și/sau precară, marginalizată în Municipiul Târgu Mureș, cu o populație cu vulnerabilități multiple și acces limitat la servicii</p> <p>Inexistența accesibilizării sediului Direcției de Asistență Socială și a Primăriei Municipiului Târgu Mureș</p> <p>Lipsa personalului pentru furnizarea unor servicii și imposibilitatea de recrutare a personalului de specialitate din cauza măsurilor fiscale bugetare și condițiilor de salarizare</p> <p>Număr redus de persoane specializate în domeniul asistenței sociale la nivelul Municipiului Târgu Mureș, comparativ cu numărul beneficiarilor</p> <p>Număr redus de specialiști care lucrează cu elevii aflați în situații de nevoie și/sau cerințe educaționale speciale, respectiv dezvoltarea insuficientă a infrastructurii pentru aceste activități (cabinete de psihologie școlară, asistent social în școli, servicii de logopedie etc.)</p> <p>Lipsa supervizării personalului de specialitate care lucrează în domeniul asistenței sociale</p>

	<p>Număr redus de organizații non-guvernamentale acreditate ca furnizori de servicii sociale licențiate</p> <p>Slabă remunerare a personalului din domeniul asistenței sociale</p> <p>Dezvoltarea scăzută a serviciilor integrate, a serviciilor pentru persoane vârstnice și persoane cu dizabilități</p> <p>Numărul redus al serviciilor dedicate persoanelor vârstnice, persoanelor cu dizabilități, persoanelor fără adăpost, persoanelor cu adicții față de nevoia reală</p> <p>Nivel redus al serviciilor de sprijin psihologic pentru persoanele cu dizabilități și pentru membrii familiilor acestora</p> <p>Capacitatea mică a serviciilor de îngrijire la domiciliu</p> <p>Lipsa serviciilor de suport pentru copiii cu adicții</p> <p>Lipsa centrelor tip respiro</p> <p>Lipsa centrelor de îngrijire și asistență</p> <p>Inexistența alternativelor la procesul de dezinstituționalizare și lipsa de suport/alternative pentru persoanele cu dizabilități cu grad ridicat de dependență asistate de aparținători cu vârsta înaintată</p>
--	--

Oportunități (Opportunities)	Amenințări/constrângeri (Threats)
<p>Strategia națională în domeniul asistenței sociale adoptată în 2022, respectiv strategii din domenii conexe adoptate recent</p> <p>Fonduri nerambursabile disponibile, în special fonduri europene în Planul Național de Redresare și Reziliență, Programul de Incluziune și Demnitate Socială, Programul de Sănătate</p> <p>Existența posibilității formării echipelor multidisciplinare (asistenți sociali, psihologi, asistenți medicali, juriști)</p> <p>Disponibilitatea instituțiilor publice și organizațiilor private cu atribuții în domeniul asistenței sociale, precum și din domenii conexe de dezvoltare parteneriate și a transpune programele naționale din domeniu în activități locale de impact</p> <p>Standardizarea activităților în domeniul social (acreditare, licențiere conform standardelor minime de calitate), ceea ce a generat realizarea de proceduri coerente și funcționale</p> <p>Implementarea din 2024 a Venitului Minim de Incluziune (VMI)</p> <p>Existența unor imobile neutilizate, care pot permite dezvoltarea serviciilor sociale existente și/sau înființarea noi servicii sociale conform nevoilor identificate</p>	<p>Neadaptarea cadrului legislativ la nevoile reale ale persoanelor vulnerabile și/sau aflate în risc de excluziune socială</p> <p>Necorelarea cadrului legislativ și din domenii diferite (educație, sănătate, justiție) ce interacționează cu cel de asistență socială</p> <p>Cadru legislativ limitat privind coordonarea DAS Tg. Mureș cu alți furnizori de servicii complementare cu cele sociale, precum servicii medicale, servicii educaționale, servicii de justiție</p> <p>Măsurile fiscale bugetare nefavorabile domeniului</p> <p>Restricții riguroase în ceea ce privește angajarea personalului</p> <p>Dependența de finanțări nerambursabile pentru investiții semnificative privind infrastructura socială</p> <p>Restricții legislative riguroase în ceea ce privește atragerea fondurilor europene de către ONG-uri</p> <p>Finanțarea precară a serviciilor de prevenire</p> <p>Creșterea numărului persoanelor vârstnice cu grad de dependență ridicată, în concordanță cu scăderea numărului de persoane active pe piața muncii</p> <p>Emigrarea masivă a cetățenilor activi ai Municipiului Târgu Mureș</p> <p>Creșterea numărului de copii și tineri care suferă de diferite forme de adicții</p>

9. MONITORIZARE ȘI EVALUARE

Responsabilitățile și termenele de realizare detaliate pentru implementarea strategiei sunt cuprinse în Planul de Implementare a Strategiei.²³²

Monitorizarea planului de implementare se realizează în principiu în cinci pași:

1. Instituțiile și organizațiile non-guvernamentale implicate, inclusiv Direcția de Asistență Socială Târgu Mureș vor implementa acțiunile stabilite în cadrul prezentei strategii, în PIS și vor monitoriza activitățile lor pe baza indicatorilor de realizare și rezultat. Valorile indicatorilor vor fi raportate anul de către DAS Tg. Mureș, până la 31 martie a anului următor în cadrul Raportului Anual de Activitate.
2. DAS Tg. Mureș întocmește anual Planul de Acțiune privind Serviciile Sociale, în cadrul căruia se includ obiectivele, acțiunile stabilite în PIS, respectiv măsurile luate anual pentru asigurarea implementării strategiei conform PIS.
3. Fiecare serviciu, compartiment și/sau birou din cadrul DAS Tg. Mureș va introduce în Raportul Anual de Activitate date privind stadiul îndeplinirii în anul anterior a obiectivelor, priorităților și acțiunilor stabilite în PIS.
4. Monitorizarea se va realiza în mod periodic de către *Biroul Strategii, Programe, Proiecte și Relații cu ONG* și prin organizarea de întâlniri de lucru cu furnizorii serviciilor sociale din Municipiul Târgu Mureș.
5. DAS Tg. Mureș centralizează informațiile de la furnizorii publici și privați de servicii sociale de la nivelul Municipiului Târgu Mureș.

Întocmirea cererilor de finanțare pentru accesarea fondurilor nerambursabile se va face cu respectarea obiectivelor cuprinse în prezenta strategie.

Evaluarea strategiei se va realiza în 2029, de către un evaluator independent sau o echipă de evaluatori independenți care va avea în vedere eficacitatea acțiunilor propuse, impactul implementării strategiei, eficiența și sustenabilitatea sa.

²³² În continuare: PIS

10. PLAN OPERAȚIONAL PRIVIND IMPLEMENTAREA STRATEGIEI

Nr. crt.	Obiective / Acțiune	Structură responsabilă	Termen	Indicatori de realizare și rezultat	Posibile surse de finanțare	Buget estimat (RON)
OS1. Dezvoltarea relației între instituție și beneficiar						
1.1	Dezvoltarea structurii sistemului de acordare a serviciilor sociale prin reorganizarea structurii DAS Tg. Mureș, respectiv raționalizarea fluxului de muncă și angajarea persoanelor de specialitate lipsă	DAS Tg. Mureș; Primăria Municipiului Tg. Mureș	2024	Număr structură reorganizată; Număr persoanelor de specialitate	n/a	n/a
1.2	Implementarea de către DAS Tg. Mureș a instrumentelor de evaluare a nevoilor privind serviciile sociale și realizarea diagnozei sociale	DAS Tg. Mureș	2024	Diagnoză socială realizată/nerealizată	Buget local	Min. 100.000,00
1.3	Promovarea de inițiative inovatoare pentru creșterea participării sociale a beneficiarii serviciilor sociale și a tuturor persoanelor interesate	DAS Tg. Mureș; DGASPC Mureș; AJPIS Mureș; AJOFM Mureș; ONG-uri	Permanent, începând din 2024	Număr inițiative inovatoare	PNRR; Buget local	n/a

1.4	Implementarea de programe culturale, sportive, de promovare al antreprenorialului și economiei sociale dedicate inclusiv grupurilor vulnerabile, precum și program de orientare culturală și de învățare a limbii române pentru imigranți	DAS Tg. Mureș; Primăria Mun. Tg. Mureș; AJOFM Mureș; ONG-uri	Anual	Număr programe organizate; Număr participanți	Programul Regional Centru; Buget local; Bugete private: sponsorizări, donații	Min. 10.000,00/an
1.5	Implementarea de programe culturale specifice pentru cunoașterea minorităților naționale din Municipiul Târgu Mureș, precum și programe de orientare culturală și de învățare a limbii minorităților naționale	DAS Tg. Mureș; Primăria Mun. Tg. Mureș; AJOFM Mureș; ONG-uri	Anual	Număr programe organizate; Număr participanți	Programul Regional Centru; Buget local; Bugete private: sponsorizări, donații	Min. 10.000,00/an
1.6	Organizarea de campanii de informare privind accesul la servicii sociale, servicii educaționale, servicii de ocupare și servicii medicale	DAS Tg. Mureș; ISJ Mureș; AJOFM Mureș; DSP Mureș	Anual	Număr campanii organizate	Buget local	Min. 10.000,00/an
1.7	Desfășurarea anuală a unei evaluări privind gradul de satisfacție al beneficiarilor și posibililor beneficiari referitoare la accesibilitatea serviciilor/beneficiilor, de calitate acestora și totodată de pregătirea/atitudinea	DAS Tg. Mureș	Anual	Desfășurarea evaluării anuale, inclusiv publicarea rezultatelor; Număr evaluatori	n/a	n/a

	angajaților DAS Tg. Mureș față de aceștia					
1.8	Desfășurarea anuală a unei evaluări privind gradul de satisfacție al angajaților referitor la condițiile de muncă, calitatea relațiilor profesionale și posibilitățile de formare profesională	DAS Tg. Mureș	Anual	Desfășurarea evaluării anuale, inclusiv publicarea rezultatelor; Număr evaluatori	n/a	n/a
1.9	Formarea profesională a angajaților din sistemul public din Municipiul Târgu Mureș, în scopul îmbunătățirii atitudinii și compasiunii față de beneficiarii serviciilor sociale și față de persoanele vulnerabile în general. Măsura include și formarea/sensibilizarea primarilor și consilierilor locali	DAS Tg. Mureș; Primăria Mun. Tg. Mureș	Anual	Număr cursuri de formare achiziționate; Numărul angajaților înscrise	Buget local	Min. 10.000,00/an
1.10	Formarea continuă a angajaților care acordă servicii sociale persoanelor vulnerabile pe teme de interes, cum ar fi servicii sociale integrate, abordarea centrată pe beneficiar, evaluarea impactului furnizarea de servicii sociale, monitorizare și evaluare a serviciilor	DAS Tg. Mureș	Anual	Număr cursuri de formare achiziționate; Numărul angajaților înscrise	Buget local	Min. 10.000,00/an

	sociale, integrare socială a persoanelor vulnerabile prin stimularea economiei sociale					
1.11	Formarea continuă a angajaților care acordă servicii sociale persoanelor vulnerabile din punct de vedere al dezvoltării personale, precum comunicare asertivă, cunoștințe culturale privind minoritățile naționale la nivelul Municipiului Târgu Mureș, dobândirea limbii minorităților naționale pentru a forma o relație de încredere cu beneficiari	DAS Tg. Mureș; Primăria Mun. Tg. Mureș	Anual	Număr cursuri de formare achiziționate; Numărul angajaților înscrise	Buget local	Min. 10.000,00/an
1.12	Contractarea serviciilor de supervizare profesionale în vederea asigurării coordonării profesionale și întreținerea sănătății mintale a angajaților care acordă servicii sociale persoanelor vulnerabile	DAS Tg. Mureș	Permanent, începând din 2024	Contract încheiat/neîncheiat; Număr ședințe de supervizare	Buget local	Min. 62.000,00/an
OS2. Conștientizarea generală a populației din Târgu Mureș						
2.1	Desfășurarea anuală a cel puțin două seminarii prezentând modul de funcționare al instituției, posibilități de accesare a serviciilor/beneficiilor, gama serviciilor oferite și rolul	DAS Tg. Mureș	Anual	Număr de seminare organizate; Număr participanți	n/a	n/a

	instituțiilor conexe domeniului de asistență socială					
2.2	Desfășurarea anuală a cel puțin două campanii de conștientizare, acțiuni de sensibilizare și combatere a prejudecăților legate de categoriile sociale	DAS Tg. Mureș	Anual	Număr campanii organizate; Număr participanți	Buget local	Min. 5.000,00/an
2.3	Organizarea de campanii de informare pentru creșterea gradului de conștientizare și cunoaștere de către copiii și familiile acestora a drepturilor și responsabilităților lor	DAS Tg. Mureș; ISJ Mureș;	Anual	Număr campanii organizate; Număr participanți	Buget local	Min. 5.000,00/an
2.4	Organizarea de acțiuni pentru a crește gradul de conștientizare cu privire la îmbătrânirea activă	DAS Tg. Mureș; CJP Mureș	Anual	Număr de acțiuni organizate; Număr participanți	Buget local	Min. 5.000,00/an
2.5	Realizarea de campanii de informare pentru stimularea consilierii pentru agresori în situație de violență domestică	DAS Tg. Mureș; ONG-uri	Anual	Număr campanii organizate; Număr participanți	Buget local	Min. 5.000,00/an
2.6	Conștientizarea comunității târgumureșene cu privire la fenomenul de violență în familie, în unități de învățământ, în afara acestora inclusiv în mediul online prin campanii de prevenire și combatere a	DAS Tg. Mureș; ISJ Mureș; ONG-uri	Anual	Număr campanii organizate; Număr participanți	Buget local	Min. 5.000,00/an

	comportamentelor agresive, de excludere, de luare în derâdere, umilitoare și a oricărei forme de violență psihologică (ex. bullying), consumul substanțelor psiho-active, precum și a comportamentului delincvent					
2.7	Informarea, consilierea, instruirea și acordarea de suport unui număr de cel puțin 250 îngrijitori informali ai persoanelor cu dizabilități pe an, care asigură îngrijirea personală, respectiv ajutor pentru efectuarea activităților zilnice în scopul prevenirii instituționalizării	DAS Tg. Mureș	Anual	Număr îngrijitori informali informați/ consiliați/ instruiți	n/a	n/a
OS3. Accesibilizare						
3.1	Accesibilizarea conformă a sediului DAS Tg. Mureș în vederea facilitării accesului cetățenilor la servicii sociale	DAS Tg. Mureș	2029	Accesibilizarea sediului / sediu ne accesibilizat	PNRR; Programul Regional Centru; Buget local	Min. 75.000,00
3.2	Accesibilizarea conformă a Primăriei Municipiului Târgu Mureș	Primăria Mun. Tg. Mureș	2029	Accesibilizarea Primăriei / Primăria ne accesibilizată	PNRR; Programul Regional Centru; Buget local	Min. 300.000,00

3.3	Îmbunătățirea accesibilității infrastructurii sociale și a spațiului public prin crearea de noi căi de comunicare și adaptarea celor existente la nevoile specifice persoanelor vulnerabile	DAS Tg. Mureș; Primăria Mun. Tg. Mureș	2029	Număr noi căi de comunicare; Număr căi de comunicare adaptate	Buget local	Min. 10.000,00
3.4	Accesibilizarea informației publice pentru toți cetățenii, inclusiv cetățenii cu dizabilități și alți cetățeni care se pot confrunta cu bariere de acces la informații (publicarea tuturor informațiilor referitor la activitate pe paginile web ale instituțiilor publice în format ușor de accesat/citit/interpretat inclusiv în limba minorităților și cel puțin pe o limbă de circulație internațională)	DAS Tg. Mureș; Primăria Mun. Tg. Mureș	2029	Număr măsuri de accesibilizare	Buget local	Min. 10.000,00
3.5	Dezvoltare paginii web DAS Tg. Mureș prin crearea platformelor online (depunere cereri, petiții, proiecte etc.) în vederea facilitării accesului cetățenilor la un serviciu mai performant	DAS Tg. Mureș	2025	Număr platforme online	Buget local	Min. 10.000,00
OS4. Îmbunătățirea colaborărilor interinstituționale și între mediul public-privat						

4.1	Consolidarea parteneriatului public-privat	DAS Tg. Mureș; ONG-uri	Permanent, începând din 2024	Număr de contracte / acorduri / convenții de colaborare și/sau de parteneriat; Număr întâlniri formale	n/a	n/a
4.2	Creșterea capacității de acordare a serviciilor sociale prin dezvoltarea parteneriatelor, subvenționarea și contractarea serviciilor sociale	DAS Tg. Mureș; Primăria Mun. Tg. Mureș; ONG-uri	Anual	Număr de contracte / acorduri / convenții de colaborare, de parteneriat, de subvenționare și/sau de contractarea serviciilor;	Buget local	Min. 400.000,00/an
4.3	Elaborarea procedurilor necesare și implementarea protocoalelor de colaborare interinstituționale la nivel județean pentru management de caz (facilitarea colaborării oficiale între toate instituțiile publice locale)	DAS Tg. Mureș; Consiliul Județean; ONG-uri	2025	Număr proceduri operaționale; Număr protocoale de colaborare pentru management de caz	n/a	n/a
4.4	Desfășurarea de programe în colaborare cu unitățile de învățământ pentru prevenirea și combaterea barierelor de atitudine, cu scopul promovării educației incluzive în cazul copiilor cu	DAS Tg. Mureș; ISJ Mureș; ONG-uri	Permanent, începând din 2024	Număr programe desfășurate; Număr participanți	Buget local	Min. 5.000,00/an

	dizabilități și/sau cu Cerințe Educaționale Specifice (CES), prin informare adecvată vârstei, gradului de maturitate și tipurilor de dizabilitate					
4.5	Desfășurarea de evenimente/acțiuni în comunitate, în colaborare sau în parteneriat cu mediul public și privat, cu scopul facilitării accesului unui număr de cel puțin 50 de copii și tineri cu dizabilități/CES, proveniți din zone marginalizate și/sau alte nevoi sociale la valorile culturale, la obiectivele de patrimoniu, turistice și/sau sportive ale Municipiului Târgu Mureș	DAS Tg. Mureș; ONG-uri	Permanent, începând din 2024	Număr evenimente/acțiuni desfășurate; Număr participanți	Buget local	Min. 5.000,00/an
4.6	Implicarea asociațiilor de proprietari în identificarea persoanelor fără adăpost în colaborare cu administrația publică locală, poliția locală și persoanele aflate în această situație în baza unor protocoale de colaborare	DAS Tg. Mureș; AP Tg. Mureș; PL Tg. Mureș	Permanent, începând din 2024	Număr protocoale de colaborare; Număr persoane identificate	n/a	n/a
4.7	Încheierea protocoalelor de parteneriate cu mediul non-guvernamental pentru asigurarea serviciilor sociale	DAS Tg. Mureș; Primăria Mun. Tg. Mureș;	Permanent, începând din 2025	Număr protocoale de parteneriate;	Buget local	n/a

	necesare persoanelor fără adăpost, care primesc o locuință (chirie privată, locuință socială etc). Practic ne referim la acțiuni de prevenire a recăderilor post-intervenție a persoanelor care au primit/dobândit o locuință după ce au fost în situația de persoane fără adăpost. Acestea se realizează prin implementarea unui sistem de monitorizare, acces la programe de psihoterapie și consiliere socială, servicii de consiliere juridică - suport multidisciplinar la locul de rezidență al persoanei minim 12 luni	ONG-uri		Număr persoane monitorizate		
4.8	Dezvoltarea unei rețele de voluntariat cu activități sociale în comunitatea locală	DAS Tg. Mureș; ONG-uri	2026	Existența / inexistența rețelei de voluntariat cu coordonare DAS Tg. Mureș	n/a	n/a
OS5. Dezvoltarea serviciilor sociale existente						
5.1	Dezvoltarea capacității serviciilor sociale în general, astfel încât persoanele care nu beneficiază de servicii și se află în situații de nevoie să devină beneficiari	DAS Tg. Mureș	Permanent, începând din 2024	Numărul serviciilor cu capacitate crescută; Numărul serviciilor contractate pentru o capacitate mai mare	PNRR; Programul Regional Centru; PIDS; Buget local; Buget de stat	n/a

5.2	Creșterea numărului contractelor de colaborare și de cofinanțare în Municipiul Târgu Mureș pentru servicii sociale de îngrijire la domiciliu și centrele de zi asigurate de furnizori privați, pentru a completa capacitatea DAS Tg. Mureș	DAS Tg. Mureș; Primăria Mun. Tg. Mureș; ONG-uri	Permanent, începând din 2024	Număr de contracte / acorduri / convenții de colaborare, de parteneriat, de subvenționare și/sau de contractarea serviciilor	PNRR; Programul Regional Centru; PIDS; Budet local; Budet de stat	n/a
5.3	Implementarea de modele de bună practică, identificate la nivel local sau național, în abordarea centrată pe persoană	DAS Tg. Mureș; ONG-uri	Permanent, începând din 2024	Număr modele de bună practică implementate	n/a	n/a
5.4	Dezvoltarea de servicii sociale integrate	DAS Tg. Mureș; ONG-uri	2029	Număr beneficiari	PNRR; Programul Regional Centru; PIDS; Budet local; Budet de stat	Min. 100.000,00
5.5	Asigurarea de consiliere financiară și juridică de bază pentru prevenirea marginalizării, pierderii locuințelor	DAS Tg. Mureș; ONG-uri	2026	Contract existent / inexistent de servicii de consiliere; Număr beneficiari de servicii	Budet local	Min. 60.000,00
5.6	Acțiuni de consiliere, informare și monitorizare a asistenților personali ai persoanelor cu dizabilități	DAS Tg. Mureș	Permanent, începând din 2024	Număr acțiuni; Număr participanți	n/a	n/a

	severe de pe raza Municipiului Târgu Mureș					
5.7	Distribuirea alimentelor și produselor de igienă pentru persoanele defavorizate prin Programul Operațional pentru Ajutorarea Persoanelor Defavorizate	DAS Tg. Mureș	După caz	Număr programe de distribuirea produselor; Număr beneficiari	POAD	n/a
5.8	Organizarea în continuare și dezvoltarea programul anual de competiție de proiecte în domeniul social din fonduri publice (<i>Coeziune Socială în Comunitate</i>) în baza prevederilor Legii nr. 350/2005 privind regimul finanțărilor nerambursabile din fonduri publice alocate pentru activități nonprofit de interes general, cu modificările și completările ulterioare	DAS Tg. Mureș; Primăria Mun. Tg. Mureș	Anual	Număr proiecte finanțate; Număr beneficiari al proiectelor	Buget local	Min. 1.000.000,00
5.9	Regândirea și eficientizarea activității echipei mobile de intervenție în regim de urgență în caz de violență în familie pentru asigurarea calității serviciilor oferite. Elaborarea metodologiei de intervenție a echipei pe baza standardelor europene, respectiv regulamentului de organizare și funcționare,	DAS Tg. Mureș	2026	Număr intervenții; Număr beneficiari	Buget local	n/a

	specificând numărul și calificarea persoanelor angajate pe post de intervenție					
5.10	Implementarea de activități în domeniul dezvoltării personale și comunitare, petrecerea timpului liber, informarea, consilierea, organizarea de activități de voluntariat, organizarea de rețele de sprijin reciproc pentru depășirea problemelor de viață prin servicii de asistență comunitară, centre comunitare de învățare permanentă	DAS Tg. Mureș; ONG-uri	Permanent, începând din 2024	Număr activități organizate; Număr beneficiari	Buget local	n/a
5.11	Dezvoltarea serviciilor de asistență medicală comunitară la nivelul Municipiului Târgu Mureș, pentru identificarea și monitorizarea nevoilor de asistență medicală și medico-socială a persoanelor vulnerabile de toate vârstele din localitate	DAS Tg. Mureș	2029	Număr beneficiari	PNRR; Programul Regional Centru; PIDS; Buget local; Buget de stat	Min. 100.000,00
5.12	Realizarea unei programe dedicate îngrijirii de lungă durată pentru persoanele vârstnice și îmbătrânirii active	DAS Tg. Mureș; ONG-uri	2027	Program realizat / nerealizat; Număr beneficiari	PNRR; Programul Regional Centru; PIDS;	Min. 100.000,00

					Buget local; Buget de stat	
5.13	Existența/inițierea unor programe sociale constante destinate persoanelor vârstnice, aflate în situații de vulnerabilitate, finanțate din fonduri de la bugetul local	DAS Tg. Mureș; Primăria Mun. Tg. Mureș	2027	Existența/ inexistența unor programe; Număr beneficiari	Buget local	Min. 2.500.000,00
5.14	Evaluarea tuturor copiilor aflați în situații de risc la nivelul Municipiului Târgu Mureș și monitorizarea acestor copii	DAS Tg. Mureș	Permanent, începând din 2024	Număr copii evaluați	n/a	n/a
5.15	Dezvoltarea rețelelor locale de intervenție pentru oferirea de servicii interinstituționale copiilor, prin structurile comunitare consultative	DAS Tg. Mureș; DGASPC Mureș	Permanent, începând din 2024	Număr întruniri CCC	n/a	n/a
5.16	Dezvoltarea programelor de educație parentală	DAS Tg. Mureș; ONG-uri	2025	Număr programe; Număr beneficiari	PNRR; Programul Regional Centru; PIDS; Buget local; Buget de stat	n/a
5.17	Acțiuni de prevenire și combatere a cerșetoriei pe raza Municipiului Târgu Mureș	DAS Tg. Mureș; ONG-uri	Anual	Număr acțiuni; Număr beneficiari	Buget local	Min. 2.500,00/an

5.18	Localizare persoanelor fără adăpost pe baza metodologiei/procedurii de identificare și localizare a persoanelor fără adăpost (instrumentul cu aplicabilitate națională va fi aprobat prin ordin de ministru MMSS) și prin utilizarea modulului informatic de colectare a datelor privind persoanele fără adăpost	DAS Tg. Mureș; AP Tg. Mureș; PL Tg. Mureș	Începând cu data elaborării instrumentului	Număr beneficiari localizate	Buget local	n/a
5.19	Construirea sau achiziționarea de locuințe sociale destinate persoanelor provenite din zone marginalizate/așezări informale ale orașului. Pentru următorii 5 ani nevoia estimată de locuri în locuințe sociale adaptate nevoilor personale este de peste 100	Primăria Mun. Tg. Mureș	2029	Număr locuințe construite / achiziționate; Număr beneficiari	PNRR; Programul Regional Centru; POIDS; Buget local; Buget de stat	Min. 12.000.000,00
5.20	Acțiuni de consolidare capitală/reconstruire a fondului locativ și de regenerare a spațiilor publice adiacente în zonele cu așezările informale	Primăria Mun. Tg. Mureș	2029	Număr acțiuni; Număr beneficiari	PNRR; Programul Regional Centru; PIDS; Buget local; Buget de stat	n/a
5.21	Măsuri de formalizare a așezărilor informale/zonete	Primăria Mun. Tg. Mureș	2028	Număr măsuri;	PNRR;	Min. 120.000,00

	marginalizate ale Municipiului Târgu Mureș, în baza studiului integrat realizat privind zonele mai sus menționate			Număr beneficiari	Programul Regional Centru; PIDS; Buget local; Buget de stat	
5.22	Includerea criteriului prevenirii segregării spațiale în proiectele de locuințe	DAS Tg. Mureș; Primăria Mun. Tg. Mureș	2025	Includerea / neincluderea criteriului	n/a	n/a
5.23	Măsuri specifice de prevenire a evacuărilor forțate și de oferire a unor alternative de relocare adecvate	DAS Tg. Mureș; Primăria Mun. Tg. Mureș	2028	Număr măsuri; Număr beneficiari	n/a	n/a
5.24	Măsuri specifice prevenirii fenomenului de gentrificare în proiectele de locuințe și de regenerare a cartierelor sărace	DAS Tg. Mureș; Primăria Mun. Tg. Mureș	2028	Număr măsuri; Număr beneficiari	n/a	n/a
OS6. Înființarea centrelor de zi și centrelor rezidențiale						
6.1	Înființarea a cel puțin unui centru rezidențial destinat persoanelor vârstnice suplimentar față de cel existent în Târgu Mureș	DAS Tg. Mureș; ONG-uri	2029	Număr centre înființate; Număr beneficiari	PNRR; Programul Regional Centru; POIDS; Buget local; Buget de stat	Min. 1.500.000,00
6.2	Înființarea a minimum un centru de zi pentru persoane vârstnice în fiecare cartier al Municipiului Târgu Mureș	DAS Tg. Mureș; ONG-uri	Până în 2029, bienio un centru	Număr centre înființate;	PNRR; Programul Regional Centru;	Min. 2.500.000,00

				Număr beneficiari	POIDS; Buget local; Buget de stat	
6.3	Înființarea a cel puțin un centru rezidențial/ rețea de locuințe protejate pentru minim 20 locuri destinate persoanelor adulte cu dizabilități	DAS Tg. Mureș; ONG-uri	2029	Număr centre înființate; Număr beneficiari	PNRR; Programul Regional Centru; POIDS; Buget local; Buget de stat	Min. 1.500.000,00
6.4	Înființarea a minim unui centru de zi pentru persoane cu dizabilități, suplimentar față de cel existent	DAS Tg. Mureș; ONG-uri	2029	Număr centre înființate; Număr beneficiari	PNRR; Programul Regional Centru; POIDS; Buget local; Buget de stat	Min. 500.000,00
6.5	Înființarea unui centru de tip respiro pentru persoane cu dizabilități (adulte și minori) și aparținătorii acestora	DAS Tg. Mureș; DGASPC Mureș; ONG-uri	2029	Număr centre înființate; Număr beneficiari	PNRR; Programul Regional Centru; POIDS; Buget local; Buget de stat	Min. 1.500.000,00
6.6	Înființarea a cel puțin unui centru de zi pentru copii în apropierea fiecărei zone marginalizate/așezări informale al Municipiul Târgu Mureș	DAS Tg. Mureș; ONG-uri	2029	Număr centre înființate; Număr beneficiari	PNRR; Programul Regional Centru; POIDS; Buget local; Buget de stat	Min. 500.000,00/zonă

6.7	Înființarea a cel puțin unui centru multifuncțional în apropierea fiecărei zonei marginalizate/așezări informale, asigurând servicii sociale la fața locului și facilitarea accesului la alte servicii pentru persoanele care locuiesc în zonele mai sus menționate sau sunt în situația de excluziune locativă	DAS Tg. Mureș; ONG-uri	2029	Număr centre înființate; Număr beneficiari	PNRR; Programul Regional Centru; POIDS; Buget local; Buget de stat	Min. 1.500.000,00
6.8	Înființarea unui centru de prevenire și consiliere pentru copiii cu adicții	DAS Tg. Mureș; ONG-uri	2029	Număr centre înființate; Număr beneficiari	PNRR; Programul Regional Centru; POIDS; Buget local; Buget de stat	Min. 500.000,00
6.9	Înființarea a cel puțin unui centru rezidențial de reabilitare pentru persoane cu adicții sau cel puțin contractarea serviciilor mai sus menționate	DAS Tg. Mureș; ONG-uri	2029	Număr centre înființate; Număr beneficiari	PNRR; Programul Regional Centru; POIDS; Buget local; Buget de stat	Min. 1.500.000,00
6.10	Înființarea unui centru rezidențial ca și adăpost de noapte cu minim 60 locuri destinat persoanelor fără adăpost. Această direcție de acțiune include și	DAS Tg. Mureș; ONG-uri	Până în 2029, bienal un centru	Număr centre înființate; Număr beneficiari	PNRR; Programul Regional Centru; POIDS; Buget local;	Min. 3.000.000,00

	construirea sau renovarea/amenajarea corespunzătoare a spațiilor aferente. Totodată este necesar regândirea utilității clădirii actualului Adăpost de noapte				Buget de stat	
6.11	Înființarea a cel puțin unui centru rezidențial de asistență și reintegrare (cod serviciu 8790-PFA-I) pentru persoane fără adăpost, la nivelul județului Mureș	DAS Tg. Mureș; Consiliul Județean; ONG-uri	2029	Număr centre înființate; Număr beneficiari	PNRR; Programul Regional Centru; POIDS; Buget local; Buget de stat	Min. 1.500.000,00
6.12	Înființarea sau contractarea unui serviciu de intervenție în stradă pentru persoane fără adăpost, persoane cu diferite adicții, victime ale violenței în familie, victime ale dezastrelor naturale etc.	DAS Tg. Mureș; ONG-uri	2025	Număr servicii înființate; Număr beneficiari	PNRR; Programul Regional Centru; POIDS; Buget local; Buget de stat	Min. 500.000,00

11. BIBLIOGRAFIE

ANGHEL Roxana, HERCZOG Maria, DIMA Gabriela: The challenge of child protection in Eastern Europe: The case of Hungary and Romania. In: *Psychosocial Intervention*, vol. 22, nr. 3, 2013, 23-33 p.

BALIPAP Ferenc: Ismerjük meg a settlementet! A magyarországi settlement története II. In: *Esély*, nr. 1, 1990, 58-64 p.

BALOGH Judit: *A székely nemesség kialakulásának folyamata a 17. század első felében*. Kolozsvár, Az Erdélyi Múzeum Egyesület kiadása, 2005, 38-62 p.

BANCIU Marius Gheorghe: Aspecte ale implementării legislației României întregite în Sud-Estul Transilvaniei. In: *Anuarul Institutului de Istorie „George Barițiu”*, tom LVII, Cluj-Napoca, 2018, 319-333 p.

BARTOS-ELEKES Zsombor: A hatalom névrajza – A névrajz hatalma. In: *Földrajzi Közlemények*, vol. 140, nr. 2, 2016, 124-134 p.

BERECKI Sándor: Two la tène bronze discs from Târgu Mureș, Transylvania. In: *Marisia*, vol. XXX, 2010, 69-76 p.

BERECKI Sándor, HÁGÓ Attila Nándor: A neolithic settlement from Târgu Mureș. II. The courtyard of the university. In: *Marisia*, vol. 2, 2020, 19-30 p.

BERECKI Sándor, SZTÁNCZUSZ Sándor József: A copper age settlement from Târgu Mureș. Aspects of chronology and relations of the Ariușd culture. In: *Marisia*, vol. XXXI, 2011, 49-72 p.

BERSZÁN Lídia: *A fogyatékos személyek társadalmi integrációja (a 2-a edíție revizuită)*. Kolozsvár, Egyetemi Műhely Kiadó, 2017, 109-111 p.

BOAMFĂ Ionel: Crearea, la nivel național, a bazei de date administrative privind localitățile din spațiul românesc,. In: *Philologica Jassyensia*, anul 11, nr. 2/22, 2015, 134-138 p.

BOGDAN Alexandru: Date noi privind ansamblul cetății din Târgu Mureș. In: *Studii și Materiale*. Tg. Mureș, 1967, 79-90 p;

BOTTONI Stefano: *Sztálin a Székelyeknél – A Magyar Autonóm Tartomány története (1952–1960)*. Csíkszereda, Pro-Print Könyvkiadó, 2008, 48 p.

BROWNE Kevin: *The Risk of Harm to Young Children in Institutional Care*. UK, London, Save the Children, 2009, 1-24 p;

CHIPEA Lavinia Onica: Cadrul normativ al asistenței sociale în România. In: *Asistența Socială în România după 25 de ani: Răspuns la problemele tranziției* (coord. ZAMFIR, Elena, STĂNESCU Simona Maria, APRINTE Daniel). Cluj Napoca, Editura Școala Ardeleană - EIKON, 2015, 153-190 p.

CONSTANTINIU Florin: *O istorie sinceră a poporului român (ediție revăzută și adăugită)*. București, Univers Enciclopedic, 2011, 423-530 p.

CZIRJÉK Attila: *A gyermekvédelem története - Az 1997. évi gyermekvédelmi törvény megszületéséhez vezető út*. Debrecen, Debreceni Egyetem, 2008, 19-21 p.

DÁVID Gyula, EGYED Ákos, KÖTŐ József: *Kossuth Lajos és Erdély*. Kolozsvár, Erdélyi Múzeum Egyesület, 2004, 30-34 p.

DE LUCA Ignaz: *Geographisches Handbuch von dem Österreichischen Staate*. 4: *Ungarn, Illyrien und Siebenbürgen*. Wien, Editura J. V. Degen, 1791, 485-549 p.

DEÁK Enikő: A gyermekvédelmi rendszer alakulása Romániában. In: *Erdélyi Társadalom*, vol. 18, nr. 1, 2020, 26-27 p.

ELEKES Tibor, GYENIZSE Péter: A földrajzi tényezők és a közigazgatás kapcsolatrendszere Erdélyben. In: *Észak-magyarországi Stratégiai Füzetek*, vol. 11, nr. 2. Miskolc, Miskolci Egyetem Gazdaságtudományi Kar, 2014, 118-126 p.

ELEKES Tibor: *Marosvásárhely közigazgatási szerepe a XIV. századtól napjainkig*. Budapest, III. Magyar Földrajzi Konferencia, 2006, 1-4 p.

ELEKES Tibor: Székelyföld földrajza és közigazgatása. In: (ed. BENKŐ Elek, OBORNI Teréz, EGYED Ákos, HERMANN Gusztáv Mihály, BÁRDI Nándor, PÁL Judit): *Székelyföld története, I. kötet (A kezdetektől 1562-ig)*. Székelyudvarhely, MTA BTK-EME-HRM, 2016, 55-72 p.

EMBER Győző: Magyarország közigazgatása, 1711–1765. In: *Levéltári Közlemények*, vol. 55, nr. 1. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1983, 3-97 p.

FEHÉR Boróka (trad.): A szociális munka globális definíciója. In: *Esély*, nr. 6, 2014, 96-100 p.

FÉNYES Elek: *Ausztriai Birodalom statisztikája és földrajzi leírása*. Pest, Heckenast Gusztáv, 1857, 669 p.

FODOR János: Marosvásárhely társadalmi-politikai viszonyai a 20. század elején (1900-1914). In: *A Maros megyei magyarság történetéből IV*. Marosvásárhely, Mentor Könyvek kiadó, 2016, 60-100 p.

GÖCKENJAN Hansgerd: *Hilfsvölker und Grenzwächter im mittelalterlichen Ungarn*. Wiesbaden, Franz Steiner Verlag GMBH, 1972, 114-139 p.

GYÖRKE Zoltán: Instituția Prefecturii în perioada interbelică (1923–1938). Proiecți legislative. In: *Revista Transilvană de Științe Administrative*, anul 27, nr. 3, 2010, 79-96 p.

HAJDÚ Zoltán: A közigazgatási térfelosztás változásai Magyarországon. In: *Tér és Társadalom*, vol. 10, nr. 1. Budapest, Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont, Regionális Kutatások Intézete, 1996, 5-21. p.

HAJDÚ Zoltán: Erdély történetileg változó államföldrajzi problematikája: közigazgatási régió, részállam, önálló állam, államrész? In: *A kulturális térségek szerepe a regionális fejlesztésben*. Csíkszereda, Székelyföld 2000 Munkacsoport, 2001, 209-222 p.

HERMANN Gusztáv Mihály: A székelység II. József idején. In: (ed. BENKŐ Elek, OBORNI Teréz, EGYED Ákos, HERMANN Gusztáv Mihály, BÁRDI Nándor, PÁL Judit)

Székelyföld története, II. kötet (1562–1867). Székelyudvarhely, MTA BTK-EME-HRM, 2016, 406-417 p.

JOHNSON Rebecca, BROWNE Kevin, HAMILTON-GIACHRITSIS Catherine: Young children in institutional care at risk of harm. In: *Trauma, Violence & Abuse Sage Journals*, vol. 7, nr. 1, 2006, 1-26 p;

JÓZSA László: A kórházi ápolás kialakulása a 11-14. századi Magyarországon. In: *Debreceni szemle*, vol. 1, 2008, 10-22 p.

KARÁCSONY János: *Szent István király élete*. Budapest, Nemzeti Örökség kiadó, 2016, 6-10 p.

KLIGMAN Gail: *The Politics of Duplicity: Controlling Reproduction in Ceausescu's Romania*. Los Angeles, University of California Press, 1998, 64 p.

KORINTUS Mihályné, VILLÁNYI Györgyné, MATAY Katalin, BADICS Tiborné: *Gyermekeink gondozása, nevelése*. Budapest, Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet, 2004, 19-21 p.

KOVÁCS István: A marosvásárhelyi őskori telep, skytha- és népvándorláskori temető. In: *Dolgozatok az Erdélyi Múzeum érem- és régiségtárából*, vol. 6, nr. 2, 1915, 226–299 p.

KÖPECZI Béla (ed.): *History of Transylvania*. Highland Lakes, New Jersey, Atlantic Research and Publications Inc, 2002.

KÖRMÖNDINÉ PÓK Zsófia: A Budapesti Magyar Királyi Állami Gyermekekmenhely története és irodalma. In: *Művelődés-, Tudomány- és Orvostörténeti Folyóirat*, vol. VII, nr. 13, 2016, 582 p.

LAZĂR Valeriu: Cultura Coțofeni în județul Mureș (I), Istorical cercetării așezărilor. In: *Marisia*, vol. V, 1975, 29-41 p.

LIPSZKY János: *A Magyar Királyság és társországai térképe és helységnévtára (1804–1810)*. Budapest, Arcanum-Cartofil, 2005 (DVD-ROM).

MARTINOVICI Constantin, ISTRATI Nicolae: *Dicționarul Transilvaniei, Banatului și celorlalte ținuturi alipite*. Cluj, Institutul de arte grafice "Ardealul", 1921, 470 p.

MOLDOVAN Silvestru, TOGAN Nicolae: *Dicționarul numirilor de localități cu populațiune română din Transilvania, Banat, Crișana și Maramurăș*. Sibiu, Ed. Asociațiunii, 1919, 272 p.

NAGY Ádám, BOROS László, FOLMEG Balázs, TRENCSÉNYI László: Az ifjúságügyi gondolkodás diszciplináris előtörténete. In: *Kultúra és közösség*, vol. VIII, nr. 1, 2017, 67-68 p.

NMARNÉ KENDÖL Jutka: A középkori johannita rend karitatív tevékenysége és gazdasági, társadalmi jelentősége Sopronban. In: *Képzés és Gyakorlat*, vol. 13, nr. 1-2, 2015, 143-160 p;

ONIȘOR Titu: *Opera legislativă a Consiliului Dirigent*. București, Editură Marvan S.A.R., 1937, 13 p.

ORBÁN Balázs: *Székelyföld leírása (IV. kötet - Marosszék)*. Budapest, Helikon könyvkiadó, 1982, 106-111 p.

PÁL-ANTAL Sándor: Sistemul instituțional al scaunului secuiesc Mureș în perioada principatului autonom al Transilvaniei. (Marosszék intézményrendszere az autonóm erdélyi fejedelemség idején). In: *Medievalia Transilvanica*, Tom. III, nr. 1-2, 1999, 103-116 p.

PÁL-ANTAL Sándor: *Visszapillantás Marosvásárhely múltjára. Marosvásárhely vízellátás-története*. Marosvásárhely, Mentor Kiadó, 2018, 13-24 p.

PANĂ Virgil: *Emil A. Dandea, un moș primar la Târgu Mureș*. Târgu Mureș, Ed. Ardealul, 2012, 45 p.

PERRI-FRIEDMANN Jicchák: *A Marosvásárhelyi zsidóság története (II. kötet). Adalékok, kommentárok, okmányok és kiegészítések az első kötethez (héber részhez)*. Israel, Tel-Aviv, 1977, 324 p.

PETERMANN August Heinrich: *Mittheilungen aus Justus Perthes' Geographischer Anstalt über wichtige neue Erforschungen auf dem Gesamtgebiete der Geographie*. Gotha, Editura Justus Perthes, 1857.

POSSEVINO Antonio: *Transilvania*. Tip. Budapest, Artistica Stephaneum, 1913, 297 p.

PUKÁNSZKY Béla, NÉMETH András: *Neveléstörténet*. Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó, 1996, p. 409-444.

RÁCZ Tibor Ákos: Háromszék első magyar telepesei és a határvédelem. In: *Erdélyi Múzeum*, vol. LXV, nr. 1-2. Kolozsvár, Erdélyi Múzeum Egyesület kiadása, 2003, 1-2 p.

ROTH Mária, ANTAL Imola, DÁVID KACSÓ Ágnes, LÁSZLÓ BODROGI Éva: *Bevezetés a gyermekvédelembe (a 3-a edíție revizuită)*. Kolozsvár, Egyetemi Műhely Kiadó, 2018, 205 p.

ROTH Mária: Romanian Social Work Education, past and present crossroads. In: *The Palgrave Handbook of Global Social Work Education* (coord. SAJID S.M, BAIKADY Rajendra, SHENG-LI Cheng & SAKAGUCHI Haruhiko). London, Palgrave Macmillan, 2020, 955-984 p.

RUSU Adrian Andrei: *Investigări ale culturii materiale medievale din Transilvania*. Cluj Napoca, Ed. Mega, 2008, 260 p.

SĂGEATĂ Radu: Evoluția organizării administrativ-teritoriale a României în perioada interbelică (1918–1940). In: *Revista Geografică*, IX, 2002, 158-166. p.

SAMARIAN Pompei Gheorghe: *Medicină și farmacie pe teritoriul românesc*, vol. 1-3 (1352-1775; 1775-1834; 1555-1834). Călărași, Tipografia Modernă, 1935-1937-1938, 27-29 p.

SCHIFFER Rita: Settlement. Az újpesti Főiskolai Szociális Telep. In: *Mozaikok a szociális gondoskodás hazai történetéből (II.)*. Budapest, A Szociális Munka Alapítvány kiadványa, vol. 17, 1977, 31-75 p.

SEBESTYÉN Mihály, DIAMANTSTEIN-DERZSI György: *Időtár V/3. Kiegészítések, pótlások, javítások az időtár I-II. kötethez (13. Század - 1918)*. Marosvásárhely, Mentor Könyvek kiadó, 2019, 715 p.

SEBESTYÉN Mihály, DIAMANTSTEIN-DERZSI György: *Időtár V/4. Kiegészítések, pótlások, javítások az időtár III. és V/2. kötetéhez (1919-1930)*. Marosvásárhely, Mentor Könyvek kiadó, 2022, 649 p.

SEBESTYÉN Mihály: *Időtár I. Marosvásárhely történeti kronológiája a kezdetektől 1848-ig*. Marosvásárhely, Mentor kiadó, 2009, 11 p.

SEBESTYÉN Mihály: *Időtár II. Marosvásárhely történeti kronológiája 1848-tól 1918-ig*. Marosvásárhely, Mentor kiadó, 2010, 342 p.

SEBESTYÉN Mihály: *Időtár III. Marosvásárhely történeti kronológiája 1919-től 1944-ig*. Marosvásárhely, Mentor kiadó, 2011, 674 p.

SEBESTYÉN Mihály: *Időtár IV. Marosvásárhely történeti kronológiája 1945-1989*. Marosvásárhely, Mentor Könyvek kiadó és Mentor kiadó, 2014, 645 p.

SEBESTYÉN Mihály: *Időtár V/1. 1291-1899, pótlások, kiegészítések, javítások az időtár I-II. kötetéhez*. Marosvásárhely, Mentor kiadó, 2015, 570 p.

SEBESTYÉN Mihály: *Időtár V/2. 1900-1944, pótlások, kiegészítések, javítások az időtár II-III. kötetéhez*. Marosvásárhely, Mentor Könyvek kiadó, 2016, 544 p.

SOÓS Zoltán: A marosvásárhelyi vár építéstörténete (Istoria construcției cetății târgumureșene). In: (ed. PÁL-ANTAL Sándor, SZABÓ Miklós) *Marosvásárhely történetéből (Din istoria Târgu Mureșului)*. Marosvásárhely, Mentor Kiadó, 1999, 91–107 p.

STĂNCULESCU Manuela Sofia, GRIGORAȘ Vlad, TEȘLIUC Emil, POP Voichița: *Copiii din sistemul de protecție a copilului*. București, Alpha MDS, 2016, 40 p.

SZABADI Ernő - Loránd: Csíkszék helységneveinek alakulása a különböző közigazgatási átszervezések és kulturális törésvonalak tükrében, a kezdetektől napjainkig. In: *Kisebbségvédelem*, nr. 2, 2020, 122 p.

SZABADI Ernő - Loránd: Felnőtt-e a romániai gyermekvédelem? In: *Erdélyi Társadalom*, vol. 18, nr. 1, 2020, 135-138 p.

SZABADI Ernő – Loránd: Székelyföld közigazgatásának alakulása és ennek a kisebbségekre gyakorolt hatása a kiegyezést követően az 1925. évi romániai egységesítő közigazgatási törvény hatálybalépéséig. In: *Pro Publico Bono – Magyar Közigazgatás*, nr. 3, 2019, 130-138 p.

SZÁNTAY Antal: II. József kerületi biztosai. In: *Századok*, vol. 148, nr. 5, 2014, 1171-1185 p.

SZŰCS LÁSZLÓNÉ SISKA Katalin: *Az árvaszékek története és jogi szabályozása Szabolcs megyében 1848-1880 között*. Miskolc, lucrare Phd, 2000, 1-18 p.

TARNAI Andor, MADAS Edit: *Szöveggyűjtemény a régi magyar irodalom történetéhez, középkor (1000-1530) - Szent István király első törvénykönyve*. Budapest, Sermones Compilati - Eötvös Loránd Tudományegyetem Régi Magyar Irodalomtudományi Intézet, 1991.

TOBIS David: *Moving from Residential Institutions to Community Based Social Services in Central and Eastern Europe and the Former Soviet Union*. Washington, The World Bank, 2000, 59-62 p.

V. GÖNCZI Ibolya: *Gyermek- és ifjúságvédelem, a hátrányos helyzet kezelése*. Debrecen, Debreceni Egyetemi Kiadó, 2015, 23-25 p.

VÁG Ottó: *Az óvodai nevelés története Magyarországon, I. rész. Az első óvodától a Terjesztő Egyesület megalapításáig (1828–1936)*. Miskolc, Magyar Óvodapedagógiai Egyesület, 1994, 122 p.

VARGA E. Árpád: *Erdély etnikai és felekezeti statisztikája. I. Kovászna, Hargita és Maros megye. Népszámlálási adatok 1850–1992 között. Miercurea Ciuc, Editura Pro-Print, 1998, 596 p.*

VARGA E. Árpád: *Recensăminte ale populației pe teritoriul Transilvaniei, în perioada 1850-1910.* In: (coord. ROTARIU Traian, SEMENIUC Maria, MEZEI Elemér): *Recensământul din 1910 Transilvania.* București, Editura Staff, 1999, 693-712 p. (Studia censualia Transsilvanica)

VLASSA Nicolae: *Cercetări arheologice în regiunile Mureș - Autonomă Maghiară și Cluj.* In: *ActaMN*, vol. 2, nr. 6a, 1965, 22 p.

VOLKNER Gerald: *Das Fürstentum Seibenbürgen (1541-1691). Außenpolitik und völkerrechtliche Stellung* [Principatul Transilvaniei (1541-1691). Politica externă și poziția internațională]. Heidelberg, Aldus-Verlag, 2002, 242 p.

ZÁGONI Balázs: *Kincses Képeskönyv – Marosvásárhely.* Marosvásárhely, Koinónia kiadó, 2008, 4 p.

ZAMFIR Cătălin: *Pentru o societate centrată pe copil.* București, Editura Alternative, 1997, 158 p.

ZAMFIR Elena, STĂNESCU Simona Maria, APRINTE Daniel: *Asistența Socială în România după 25 de ani: Răspuns la problemele tranziției.* Cluj Napoca, Editura Școala Ardeleană - EIKON, 2015, 82-88 p.

ZAMFIR Elena, ZAMFIR Cătălin: *Politici sociale - România în context european.* București, Editura Alternative, 1995, 463 p.

12. REFERINȚE LEGISLATIVE ȘI ARHIVISTICE

1715. évi LXVIII. Törvénycikk az árvákról s azok gyámjairól és gondnokairól való intézkedés módja

1876. évi XXXIII. törvénycikk némely törvényhatóság területének szabályozásáról és az ezzel kapcsolatos intézkedésekről

1877. évi I. törvénycikk némely törvényhatóságok véglegesen megállapított területének az 1876. évi XXXIII. törvénycikk rendelkezése folytán törvénybe iktatásáról

1891. évi XV. törvénycikk a kiseddóvásról

1898. évi XXI. törvénycikk a nyilvános betegápolás költségeinek fedezéséről

1901. évi VIII. törvénycikk az állami gyermekmenhelyekről

1913. évi VII. törvénycikk a fiataikorúak bíróságáról

1921. évi XXXIII. Törvénycikk az Északamerikai Egyesült Államokkal, a Brit Birodalommal, Franciaországgal, Olaszországgal és Japánnal, továbbá Belgiummal, Kínával, Kubával, Görögországgal, Nikaraguával, Panamával, Lengyelországgal, Portugáliával, Romániával, a Szerb-Horvát-Szlovén Állammal, Sziámmal és Cseh-Szlovákországgal 1920. évi június hó 4. napján a Trianonban kötött békeszerződés becikkelyezéséről

Arhivele Naționale, Biblioteca Institutului de Știința Administrativă a României nr. 1, Colectionarea vechilor legiuni administrative sub conducerea profesorilor Paul Negulescu și George Alexandru, Regulamentele organice ale Vlahiei și Moldovei, vol. 1, București, 1944, 16-19 p.

Arhivele Naționale, Fond Eforia Caselor Făcătoare de Bine, dosarele nr. 2/1832, 4/1832, 16/1832, 65/1833, 90/1833, 124; 134; 146; 216

Arhivele Naționale, Fond Logofeția Pricinilor Bisericești 1831-1840, dosarele nr. 24/1831, 23/1832, 27/1832, 127/1832, 128/1832, 134/1833, 154/1833, 208/1835, 23/1836, 25/1837, 45/1837, 51/1838, 321/1838

Arhivele Naționale, Fond Marea Vornicie Dinăuntru a Țării Românești, dosarele nr. 95/1831, 165/1831, 168/1831, 255/1833, 433/1831, 412/1834, 431/1834, 69/1838, 368/1840, 419/1840, 35/1841, 43/1843

Arhivele Naționale, Fond Obișnuita Obștească Adunare a Țării Românești, dosarele nr. 12 (1831-1832), nr. 173, nr. 335, nr. 434, nr. 472, nr. 515

Arhivele Naționale, Fond Obișnuita Obștească Adunare a Țării Românești, dosarele nr. 12 (1831-1832) nr. 1731, nr. 335, nr. 434, nr. 472, nr. 515

Decret Regal nr. 2919 din 13 august 1938

Hotărârea Consiliului Județean Mureș nr. 145 din 27 august 2020 privind aprobarea Strategiei de dezvoltare a serviciilor sociale în județul Mureș în domeniul protecției și promovării drepturilor copilului și a persoanelor adulte cu handicap sau aflate la nevoie, pentru perioada 2021-2030

Hotărârea Guvernului nr. 1004/2023 pentru aprobarea Strategiei naționale de sănătate 2023-2030 și a Planului de acțiuni pentru perioada 2023-2030 în vederea implementării Strategiei naționale de sănătate

Hotărârea Guvernului nr. 1434/2004 privind atribuțiile și Regulamentul-cadru de organizare și funcționare ale Direcției generale de asistență socială și protecția copilului

Hotărârea Guvernului nr. 1491/2022 pentru aprobarea Strategiei naționale privind incluziunea socială a persoanelor fără adăpost pentru perioada 2022-2027

Hotărârea Guvernului nr. 1492/2022 pentru aprobarea Strategiei naționale privind îngrijirea de lungă durată și îmbătrânirea activă pentru perioada 2023-2030

Hotărârea Guvernului nr. 1543/2022 pentru aprobarea Strategiei naționale privind prevenirea instituționalizării persoanelor adulte cu dizabilități și accelerarea procesului de dezinstituționalizare, pentru perioada 2022-2030

Hotărârea Guvernului nr. 417/2015 pentru aprobarea Strategiei privind reducerea părăsirii timpurii a școlii în România

Hotărârea Guvernului nr. 440/2022 pentru aprobarea Strategiei naționale privind incluziunea socială și reducerea sărăciei pentru perioada 2022-2027

Hotărârea Guvernului nr. 490/2022 pentru aprobarea Strategiei naționale privind drepturile persoanelor cu dizabilități "O Românie echitabilă" 2022-2027

Hotărârea Guvernului nr. 558/2021 privind aprobarea Strategiei naționale pentru ocuparea forței de muncă 2021-2027 și a Planului de acțiuni pe perioada 2021-2027 pentru implementarea Strategiei naționale pentru ocuparea forței de muncă 2021-2027

Hotărârea Guvernului nr. 560/2022 privind aprobarea Strategiei de incluziune a cetățenilor români aparținând minorității rome pentru perioada 2022-2027

Hotărârea Guvernului nr. 592/2021 privind aprobarea Strategiei naționale pentru prevenirea și combaterea violenței sexuale "SINERGIE" 2021-2030 și a Planului de acțiuni pentru implementarea Strategiei naționale pentru prevenirea și combaterea violenței sexuale "SINERGIE" 2021-2030

Hotărârea Guvernului nr. 797 din 2017 pentru aprobarea regulamentelor-cadru de organizare și funcționare ale serviciilor publice de asistență socială și a structurii orientative de personal

Hotărârea Guvernului nr. 842/2022 pentru aprobarea Strategiei naționale a locuirii pentru perioada 2022-2050

Hotărârea Guvernului nr. 867 din 2015 și Standardele minime de calitate pentru acreditarea serviciilor sociale destinate persoanelor vârstnice, persoanelor fără adăpost, tinerilor care au părăsit sistemul de protecție a copilului și altor categorii de persoane adulte aflate în dificultate

Legea nr. 151 din 15 iulie 1998 privind dezvoltarea regională în România

Legea nr. 167 din 29 iulie 1929 pentru organizarea administrației locale

Legea nr. 2 din 16 februarie 1968 privind organizarea administrativă a teritoriului Republicii Socialiste România

Legea nr. 292/2011 a asistenței sociale, cu modificările și completările ulterioare; Legea 197/2012 privind asigurarea calității în domeniul serviciilor sociale, cu modificările și completările ulterioare

Legea nr. 5 din 7 septembrie 1950 pentru raionarea administrativ-economică a teritoriului Republicii Populare Române

Legea nr. 569 din 26 martie 1936

Legea nr. 95 din 14 iunie 1925 pentru unificarea administrativă

Ordonanță de Urgență a Guvernului nr. 29 din 2019 pentru aprobarea Standardelor minime de calitate pentru acreditarea serviciilor sociale destinate persoanelor vârstnice, persoanelor fără adăpost, tinerilor care au părăsit sistemul de protecție a copilului și altor categorii de persoane adulte aflate în dificultate, precum și pentru serviciile acordate în comunitate, serviciile acordate în sistem integrat și cantinele sociale

Proiectul național de reformă ”România Educată” din 06.09.2021

Strategia de Dezvoltare a serviciilor sociale în Județul Mureș în domeniul protecției și promovării drepturilor copilului și a persoanelor adulte cu handicap sau aflate la nevoie 2021-2030 aprobată prin H CJ Mureș nr. 145/27.08.2020

Strategia de dezvoltare a Zonei Metropolitane Târgu Mureș. Primăria Municipiului Târgu Mureș, 7 p.

13. SURSE ONLINE

<http://ifsw.org/get-involved/global-definition-of-social-work/>

<http://statistici.insse.ro:8077/tempo-online/#/pages/tables/insse-table>

<https://dastgmures.ro/servicii-sociale/lista-furnizorilor-de-servicii-sociale/harta/>

<https://dastgmures.ro/wp-content/uploads/2023/02/Servicii-de-analiza-demografica-si-a-serviciilor-sociale-existente-in-comunitatea-locala.pdf>

<https://documents1.worldbank.org/curated/en/438071468095641000/pdf/882450WP0v30P1030TgMures0Valea0Rece.pdf>

https://mnl.gov.hu/mnl/ol/hirek/a_rumford_leves_xix_szazadi_erdelyi_elterjedese?fbclid=IwAR2XfUMZZJdhufinzxyUDqsNE8H__0kFMNhDTMIphUs1IXGiukMD11v7P8

<https://pkk.piarista.hu/content/gyermekv%C3%A9delmi-lap>

<https://www.recensamantromania.ro/>

14. ANEXĂ - Lista figurilor și a tabelelor

Figura 1. Evoluția populației Municipiului Târgu Mureș

Figura 2. Evoluția populației Municipiului Târgu Mureș pe categorii de vârstă (2002-2011)

Figura 3. Evoluția populației Municipiului Târgu Mureș pe categorii de vârstă (2011-2021)

Figura 4. Migrația populației la Nivelul Municipiului Târgu Mureș

Figura 5. Evoluția pe genuri a populației la nivelul Municipiului Târgu Mureș

Figura 6. Piramida vârstelor în funcție de gen exprimate în procente

Figura 7. Structura populației Municipiului Târgu Mureș pe etnii

Figura 8. Procentul persoanelor angajate din totalul populației apte de muncă

Figura 9. Evoluția numărului șomerilor înregistrați pe genuri din populația aptă de muncă la nivelul Municipiului Târgu Mureș

Tabel 1. Lista serviciilor sociale din Municipiul Târgu Mureș furnizate de sectorul public

Tabel 2. Lista serviciilor sociale din Municipiul Târgu Mureș furnizate de sectorul privat

Tabel 3. Lista organizațiilor non-guvernamentale neacreditate din Municipiul Târgu Mureș cu activități din sfera domeniului asistenței sociale

Tabel 4. Eșantionul chestionării grupului țintă